

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Studijní program: Geografie
Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Bc. Zdeněk Hladík

ANALÝZA DISRKURSU TVORBY VEŘEJNÉHO PROSTORU V PRAZE

DISCOURSE ANALYSIS OF CREATION OF PUBLIC SPACE IN
PRAGUE

Diplomová práce

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Roman Matoušek, Ph.D.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem zde předloženou diplomovou práci zpracoval samostatně s využitím citovaných informačních zdrojů a odborné literatury. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného či stejného akademického titulu.

V Praze dne: 29. 6. 2015

Podpis:.....

Zdeněk Hladík

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat vedoucímu své diplomové práce RNDr. Romanu Matouškovi, Ph.D., za jeho odborné rady a připomínky, bez nichž by tato práce nikdy nevznikla. Ale i za trpělivost a čas, které mi věnoval. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat i své rodině a přátelům za morální podporu v těžkých chvílích.

Obsah

Seznam obrázků.....	6
Seznam tabulek.....	6
Abstrakt	7
Abstract	8
1. Úvod	9
2. Struktura práce.....	12
3. Hledání veřejného prostoru	14
3.1. Otevřený/přístupný prostor?	15
3.2. Veřejná sféra a veřejná prostranství.....	16
3.3. Městský veřejný prostor	21
3.4. Veřejný prostor = sociální prostor	24
3.5. Veřejný prostor a diskurs	26
4. Metodické ukotvení práce	28
4.1. Sociální konstruktivismus.....	29
4.2. Diskursivní analýza.....	31
4.2.1. Výzkumné metody analýzy diskursu	33
5. Institucionální kontext.....	35
5.1. IPR Praha	35
5.2. Kancelář veřejného prostoru	35
5.3. Návrh Strategie, Manuál a Koncepce rozvoje	36
5.4. Veřejný prostor/prostranství dle Návrhu Strategie	37
6. Diskursivní analýza Návrhu Strategie	39
6.1. Praha: město pro lidi, město pro život	39
6.2. Partikularismus vs. celostní přístup.....	40
6.2.1. Technicistní vs. humanistický rozměr	41
6.2.2. Hierarchie	45

6.2.3. Přístup správy města	47
6.3. Město pro jeho obyvatele	55
6.3.1. Degradace.....	55
6.3.2. Podpora komunit	57
6.4. Shrnutí a závěr diskursivní analýzy Návrhu Strategie	59
7. Analýza veřejného diskursu	63
7.1. Výběr a charakteristika zdrojů užitých v analýze veřejného diskursu	63
7.2. Pouze „špatný“ veřejný prostor?.....	65
7.3. Nedotknutelnost architekta?	67
7.4. Méně autodopravy?	68
7.5. Sociálně či jinak problémoví?.....	69
7.6. Reálná korupce	70
7.7. Opravdu revoluční dokument?.....	71
8. Závěr	75
Seznam odborné literatury:	79
Seznam zdrojů k analýze veřejného diskursu:	84

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Prolínání prostoru a obsahu jednání	19
Obrázek č. 2: Proces sociální konstrukce reality podle Bergera a Luckmanna	29
Obrázek č. 3: Veřejný prostor/prostranství.....	37
Obrázek č. 4: Jednotlivé složky veřejného prostoru dle Návrhu Strategie	38
Obrázek č. 5: Strategie jako „cesta“ k cíli	51
Obrázek č. 6: Vztahy jednotlivých složek diskursu Návrhu Strategie	52

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Autorství zdrojů v analýze veřejného diskursu	64
Tabulka č. 2: Původ zdrojů v analýze veřejného diskursu	65
Tabulka č. 3: Forma zdrojů v analýze veřejného diskursu	65

Abstrakt

Ústřední myšlenkou této diplomové práce je vnímání veřejného prostoru jako něčeho nesamozřejmého, na jehož existenci a fungování se významně podílí sami jeho uživatelé. Nicméně ve společnosti existuje mnoho zájmových skupin, které si na něj mohou klást určité nároky a snažit se do něj promítnout své vlastní představy. Jedním z takových pokusů může být i dokument *Strategie rozvoje veřejných prostranství hl. m. Prahy/ návrh*, který sám sebe prezentuje jako revoluční rozvojový dokument a jehož obsah by měl být v souladu se zájmy veřejnosti. Je ale tomu opravdu tak? Přijetím principů sociálního konstruktivismu lze pak za pomoci diskursivní analýzy jako hlavní výzkumné metody odhalit 1) jakým způsobem je v tomto dokumentu prezentován pražský veřejný prostor a jeho tvorba a 2) jakým způsobem se představy dokumentu (autorů) liší od veřejného diskursu. Výsledkem této práce by tedy mělo být zjištění, jestli je obsah dotyčného dokumentu opravdu napsán ve shodě se zájmy obyvatel Prahy a zda je opravdu tak jedinečný, jak se sám prezentuje.

Klíčová slova: diskurs, diskursivní analýza, IPR, město, Praha, rozvoj, sociální konstruktivismus, veřejný prostor

Abstract

The central idea of this diploma thesis is perception of public space as something unnatural. Its existence and functioning is affected by its users. However, in society there are many interest groups, which have some requirements on public space and try to imprint their notions into it. One such attempt could be document *Strategie rozvoje veřejných prostranství hl. m. Prahy/návrh*, which presents itself as revolutionary document of development, that its content should be in accordance with interests of community. But is it really so? Accepting the principles of social constructivism and using discourse analysis as main research method we should be able to say 1) how in this document is presented public space of Prague and its creation and 2) how visions of this document (its authors) are distinct from public discourse. The result of this diploma thesis should be to determine whether the content of document is really written in accordance with interests of inhabitants of Prague and if it's really so unique, as it says.

Key words: City, development, discourse, discourse analysis, IPR, public space, Prague, social constructivism

1. Úvod

První myšlenky zabývat se otázkou veřejného prostoru v mé diplomové práci vyvstaly před pár lety, kdy jsem procházel poměrně nedávno zrekonstruovaným Hlavním nádražím v Praze a při té příležitosti si vzpomněl na jeho bývalou podobu. To se zde ještě nenacházely obchody s drahými módními značkami, knihkupectví, stánky s rychlým občerstvením atp. V hlavě jsem si vybavil světla a zvuky automatů linoucí se ze zdejšího kasina, které mne v dětství tak neuvěřitelně lákalo, oprýskané zdivo, špína a fronty u pokladen. Především mi ale v hlavě utkvěl pohled na bezdomovce, kteří se v blízkosti těchto pokladen často scházeli v různě početných skupinkách, s igelitovými taškami u nohou a mnohdy s lahví alkoholu v ruce. S přibývajícím věkem jsem si také začínal všímat mužů zákona, kteří pravidelně kontrolovali tyto hloučky osob, žádali je o jejich občanské průkazy a následně je také často vykázali z prostor pokladen Hlavního nádraží ven, do přilehlých nechvalně známých Vrchlického sadů, které jsou Pražany pro svou špatnou pověst přezdívány „Sherwood“ (Hrábek L., 2012).

Tehdy mi na počínání strážníků městské policie nepřišlo nic až tak nepochopitelného nebo překvapivého. Vždyť jen samotná přítomnost bezdomovců mi ještě více „kazila obraz“ daného místa, který v té době sám o sobě nebyl nijak vábný. Že je jejich přítomnost zde jaksi nepatřičná. A vzhledem k tomu, že ani okolo jdoucí dospělé osoby se tímto vyhoštěním bezdomovců nezdály být nijak pohoršeny, byl jsem správností či spíše legitimitou policejních zákroků ještě více utvrzen. Zlomový okamžik pro mne nastal v momentě, kdy jsem si již jako student vysoké školy začal klást více otázek a snažil se pochopit, proč k tomuto vykázání bezdomovců dochází. Pokud někteří z nich pili alkohol, neměl jsem nejmenší pochyby o tom, že se proti „něčemu“ provinili a byli tedy po zásluze potrestáni vykázáním ven. Co však ti, kteří tam „pouze“ posedávali? Vždyť se přece nacházeli na *veřejném místě*, *ve veřejném prostoru* a tudíž měli právo tam zůstat?! Jak by se zachovali ostatní kolemjdoucí, kdyby takto byli vyhoštěni „běžní“ obyvatelé Prahy, kteří by si na zdejších lavičkách chtěli jen na pár minut odpočinout? Byli by stejně benevolentní resp. apatičtí jako v případě vykázání bezdomovců? Nebo bezdomovci do veřejného prostoru nepatří? A pokud ne, co se tedy pod výrazem „veřejný prostor“ vlastně skrývá, pokud přídavné slovo „veřejný“ neznamená přístupný všem? A je Hlavní nádraží vůbec veřejný prostor?

Takto bych mohl se svými otázkami pokračovat takřka donekonečna a nemusel se na ně dobrat odpovědi. Co jsem si však díky nim dokázal uvědomit, je

skutečnost, že každý vnímáme veřejný prostor trochu jinak, dáváme důraz na rozdílné složky veřejného prostoru. Jako malý jsem si všímal především nepořádku, zvuků, světla a bezdomovců jako rušivého elementu, kterého jsem se mohl dokonce i bát. S přibývajícím věkem a snad i s vyšším vzděláním se můj pohled na věc principiálně změnil, alespoň v případě bezdomovců. Ne však nutně pohled mého okolí, u kterého se mohla „neškodná“ apatie přetvořit i do nesnášenlivosti až nenávisti.

Každý vidíme veřejný prostor trochu odlišně, využíváme ho k odlišným činnostem, máme rozdílné názory na to, co do něj ne/patří atp. Jak tedy veřejný prostor vzniká? Jak funguje, co mu dává řád? Kdo určuje směr jeho rozvoje, když pohledy na něj mohou být tak odlišné? To jsou jedny z mála otázek, které byly motivací pro zvolení veřejného prostoru jako centrálního tématu, kolem kterého se bude tato práce tak říkajíc „točit“. Ale právě poslední položená otázka je pro tuto práci více méně i ta zásadní, která konkretizuje její další směřování.

Cílem je tedy představit veřejný prostor a jeho rozvoj skrze jedinečný pohled dokumentu *Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy/návrh* (2014). Jeho vydání v IPR Praha lze považovat za počátek nového vývoje v politice města v oblasti rozvoje veřejného prostoru a v tomto smyslu je jeho analýza aktuální a podstatná. Tento dokument sám sebe staví do významné pozice, kdy je jeho cílem vytvoření strategie pro rozvoj veřejných prostranství, jež spočívá v řešení současných problémů. Zabývá se ale opravdu současnými problémy? A jaký je jeho pohled na samotnou úpravu a tvorbu veřejných prostranství? Jak již bylo naznačeno, ve vnímání veřejného prostoru se může jedinec od jedince lišit. Východiskem je v tomto případě myšlenka sociálního konstruktivismu, která říká, že realita je vytvářena sociálně (Berger, Luckmann 1999). Proto byla jako výzkumná metoda zvolena analýza diskursu. Srovnáním diskursu, jenž je obsažen v zájmovém dokumentu s tím, který se vyskytuje v širší společenské diskusi je možné výše položené otázky zodpovědět. Jejich konkrétní znění je tedy následující:

1. Jakým způsobem je v dokumentu *Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy/návrh* prezentován pražský veřejný prostor a jeho tvorba?
2. Jak se ad 1. liší od veřejného diskursu?

Zodpověděním těchto otázek je pak možné zájmový dokument podrobit kritice a zhodnotit, zda opravdu řeší současné problémy a zda je vytvořen v zájmu obyvatel Prahy, či naopak „jde svou vlastní cestou“. Nicméně než tak bude možné

učinit, je nutné podstoupit určité kroky. Následující kapitola je proto věnována struktuře diplomové práce.

2. Struktura práce

Obsah práce je klasicky rozdělen do dvou částí: teoretické a praktické. První kapitola teoretické části je věnována diskusi odborné literatury nad samotným termínem veřejného prostoru. Cílem je poukázat na různorodé pojetí tohoto pojmu, který má však ve své podstatě určitá neměnná pravidla/vlastnosti. Proto je zde veřejný prostor diskutován s pojmy, které jsou s ním v odborné literatuře často spojovány. V první řadě se jedná o jeho základní vlastnosti tj. jeho *otevřenost a přístupnost*. V druhém oddíle je veřejný prostor vymezen vůči dvěma termínům, s nimiž je často zaměňován: *veřejné prostranství* a *veřejná sféra*. Díky diskusi právě těchto dvou pojmů je i možné stanovit, zda veřejný prostor lze definovat na základě jeho fyzických hranic či na formě vlastnictví. Poslední kapitola věnovaná hledání veřejného prostoru je diskusí o jeho vztahu k prostoru města a úloze společnosti, jež se na jeho utváření podílí. Výsledkem celé této analýzy textů nemá být ani tak definice, jako spíše pochopení principů, podle kterých veřejných prostor existuje a funguje. Tato podstata je zásadní pro bližší pochopení výzkumných otázek a zvolené metodiky.

Čtvrtá kapitola a její jednotlivé sekce budou věnovány metodice a jejímu teoretickému pozadí. Jako metoda výzkumu byla zvolena diskursivní analýza (či analýza diskursu) jejíž teorie leží ve filosofii již zmíněného sociálního konstruktivismu. Proto bude začátek této kapitoly zaměřen na přiblížení teoretického a metodologického pozadí přístupů, jež se řadí do diskursivně-analytické skupiny. Na jejím závěru bude stanovena samotná výzkumná metoda analýzy diskursu, se kterou se i uzavře teoretická část diplomové práce.

Pátá kapitola je krátkým představením institucionálního kontextu práce, tedy *Institutu pro plánování a rozvoj hlavního města Prahy* a *Kanceláře veřejného prostoru*, z jejíž dílny právě pochází zájmový dokument *Strategie rozvoje veřejných prostranství hl. m. Prahy/návrh*. Jeho vydání a přijetí politickou reprezentací města 24. 6. 2014 za koncepční a strategický podklad je známkou nového přístupu v tvorbě a úpravách veřejných prostranství, jež je nedílnou a významnou součástí rozvoje města.

Šestá a sedmá kapitola jsou již věnovány diskursivní analýze, přičemž první z nich se zabývá hloubkovou analýzou právě zmíněného dokumentu, jejímž výsledkem bude možno odpovědět na první položenou otázku, tedy jakým způsobem tento dokument prezentuje současný stav veřejných prostor v Praze a jakým způsobem vidí jeho tvorbu. Sedmá sekce je srovnáním výsledků předchozí

kapitoly s veřejným diskursem, díky čemuž bude možné odpovědět na otázku, jak dotyčný dokument pokrývá současná témata resp. ta, jež se nachází ve veřejném diskursu, a jak se liší ve způsobu jejich prezentace.

Poslední osmá kapitola je pak již závěrem této práce, jenž je shrnutím získaných výsledků a poznatků.

3. Hledání veřejného prostoru

Pojem veřejného prostoru se v posledních letech často spojuje s různými procesy, jako je např. zavedení výjimečných opatření a kamerových systémů v souvislosti s možnými teroristickými útoky (Mitchell 2003). Veřejný prostor je také vnímán jako politická aréna pro vyjádření názorů různých hnutí a organizací (Gregory 2013, Kallianos 2013). V současnosti se hovoří i o ztrátě jeho „veřejnosti“, a to ať už jeho privatizací, či exkluzí určitých skupin obyvatel z jeho sféry. K té může docházet např. na základě sociální statutu v případě bezdomovců nebo na základě sexuální orientace (LGBT¹) či dokonce na základě pohlaví samotného (Bondi 2013, Catungal & McCann 2010, Listerborn 2006).

Co však veřejný prostor je a jak ho lze definovat? Počet možných definic tohoto pojmu se může takřka vyrovnat množství odborné literatury, která byla na toto téma napsána, neboť kritéria pro klasifikaci veřejného prostoru často záleží na okolnostech výzkumu, kterému se daný autor věnuje, a výsledná definice se může lišit v pouhém detailu (Cowan 2005). *„O veřejném prostoru hovoří a píší sociální vědci, urbanisté, politici, umělci, geografové, novináři, právníci, bloggeři, lidé na ulici.“* (Pospěch 2012, s. 10) Vzhledem k velmi různorodému zaměření této literatury ji snad ani nelze v celé šíři zmapovat a stanovit jednu „všeobjímající“ definici. Přesto je nutné podrobit analýze aspoň ty nejzákladnější a nejvýznamnější přístupy a pojmy, se kterými je veřejný prostor spojován. Tento krok považuji je stěžejní, neboť díky němu bude možné identifikovat princip/y fungování veřejného prostoru, jejichž identifikace a pochopení je klíčové i pro pochopení cílů a výzkumných metod, s nimiž tato práce bude operovat. Výsledkem tedy nebude definice veřejného prostoru *per se*, spíše se jedná o snahu o nalezení podstaty veřejného prostoru a zákonitosti, které v něm existují.

Prvním pojmem či vlastností, se kterou je veřejný prostor v mnoha definicích spojován a které budou věnovány následující řádky, je jeho otevřenost resp. přístupnost.

¹ Osoby s menšinovou sexuální orientací nebo osoby s menšinovou sexuální či genderovou identitou.

3.1. Otevřený/přístupný prostor?

„Otevřený prostor je otevřený fyzicky i symbolicky: je to prostor, do kterého vstoupit můžeme i smíme“ (Pospěch 2012, s. 17).

Jak bylo právě řečeno, otevřenost nebo spíše přístupnost je vlastnost, kterou i méně znalí problematiky téměř automaticky přiřadí jako základní charakteristiku veřejného prostoru. A vcelku oprávněně. Nicméně v odborné literatuře se pohybujeme na jakési ose či polopřímce, kdy je jejím výchozím bodem normativní, tedy ideální stav veřejného prostoru. Ten je otevřený a přístupný všem bez rozdílu (Pospěch 2012). Jednotlivé definice veřejného prostoru se pak po této ose pohybují a liší se pouze podle „míry otevřenosti“, kterou jednotliví autoři prostoru přisuzují. Nutno ale podotknout a já s tímto tvrzením plně souhlasím, že *„...v urbanistické historii nikdy nebyl ‚bod nula‘, kdy by veřejné prostory byly ve své podstatě opravdu ‚veřejné‘ nebo ‚přístupné všem‘.“* Listerborn (2006, s. 382) Nicméně princip otevřenosti a přístupnosti zůstává.

Jak již bylo předesláno, základní vlastnosti přiřazované k veřejnému prostoru jsou jeho otevřenost a přístupnost všem osobám (Mitchell, Staeheli 2007). V podobném smyslu hovoří také Blomley a Fraser (2009), podle nichž je veřejný prostor ten, do něhož mají všichni občané právo vstoupit. A Cowan (2005) mu přiřazuje ještě další vlastnosti, jako je volný (ve smyslu bez poplatků) a legální vstup, který je možný po 24 hodin denně. Otázka časového rozpětí, kterou Cowan (2005) zmiňuje, je do určité míry relativní², nicméně stále se pohybujeme v teoretické rovině, takže pokud budeme výše popsané charakteristiky (otevřenost, přístupnost, nárok na vstup atp.) uvažovat na obecné úrovni a v urbánním prostředí, můžeme za veřejný prostor označit ulice, náměstí a parky, tedy prostor exteriéru města (Collins, Shantz 2009).

Toto velice základní vymezení ve své práci rozšiřuje James Mensch (2007, s. 31), který pouze „fyzickou“ přístupnost veřejného prostoru obohacuje o prvek interakce mezi jednotlivými aktéry, kteří se v něm pohybují: *„Veřejný prostor je prostor, kde jednotlivci vidí ostatní a zároveň jsou sami ostatními viděni, když se účastní věcí veřejných. Je to tedy i prostor radnice, kde se koná zasedání, zákonodárné shromáždění nebo kdekoli jinde, kde se řeší veřejné záležitosti.“* S tímto rozšiřujícím tvrzením o mezilidské interakci se dostáváme již mnohem dále, než byla původní myšlenka o fyzické otevřenosti veřejného prostoru. Nyní se již nejedná pouze o otevřený prostor ve smyslu *„můžeme a smíme“* do něj vstoupit,

² Např. některé veřejné parky mohou mít otevírací dobu.

ale též „*můžeme a smíme*“ v něm komunikovat a interagovat s jeho ostatními uživateli. Veřejný prostor je tedy otevřen a přístupný nejen našemu *bytí* ale též našemu *jednání*.

Zhodnotíme-li tyto informace a pokusíme se na nich postavit přesnější (v tento moment stále silně zjednodušenou) definici, dostáváme se k tvrzení, které bychom mohli formulovat následovně: „*Veřejný prostor je symbolicky i fyzicky otevřený prostor, kam je možné vstoupit, kde se jedinci mezi sebou setkávají a mohou mezi sebou komunikovat.*“ Pokud bychom se k výše popsané formulaci pokusili přiřadit i konkrétní místa v rámci urbánní struktury, tak se již nepohybujeme pouze na úrovni ulic a podobných prostor exteriéru města, ale už také uvažujeme různé budovy státní správy (viz James Mensch výše) a dokonce soukromě vlastněné objekty, jako jsou kavárny, restaurace či nákupní centra.

Pokud tedy přijmeme předpoklad, že veřejné prostory jsou ty, které jsou také k dispozici veřejnému užívání, dostáváme se k zásadní otázce, zda veřejné prostory mohou mít i polo/soukromý charakter. V této oblasti se totiž názory jednotlivých autorů různí a někteří soukromé vlastnictví z podstaty odmítají: „*Za veřejné prostory mohou být obecně označeny nesoukromé zóny nebo oblasti urbánního osídlení...*“ (Lofland 1989, 454). Z tohoto důvodu považuji za nutné věnovat následující kapitolu debatě dvou pojmů, které jsou s veřejným prostorem úzce spojeny a často s ním také zaměňovány (Cowan 2005; Lofland 1989; Mitchell, Staeheli 2007 a 2009; Pospěch 2012) a díky nimž snad bude možné odpovědět na otázky, zda veřejné prostory mohou mít z principu i polo/soukromý charakter. Jedná se o *veřejnou sféru*³ a *veřejná prostranství*.

3.2. Veřejná sféra a veřejná prostranství

Jak bylo řečeno, v odborné literatuře se setkáváme s názory, které spojují veřejný prostor nejen s jeho fyzickou otevřeností, ale také se specifickými procesy, které se v něm odehrávají tj. interakcemi mezi jeho uživateli. Tím se dostáváme ke zmíněnému pojmu *veřejná sféra*, která tento „prostor“ interakcí postihuje. Díky jeho analýze snad budeme schopni zodpovědět otázku, zda veřejný prostor má pouze ten rozměr, který lze ohraničit na základě urbanistické struktury (ulice, náměstí, parky, domy atp.). Jak je totiž nad míru jasné, k mezilidské interakci nedochází pouze na *veřejných prostranstvích*. Jinými slovy vzniká otázka, zda existuje pouze *veřejný prostor exteriéru města*, ohraničený fyzickými bariérami

³ V literatuře také označovaná jako *veřejná doména*.

jako jsou vchodové dveře, zdi domů a ploty, nebo existuje i *vnitřní veřejný prostor*, který tvoří obchody, knihovny, kavárny atp. a tedy ten, který může mít polo/soukromý charakter⁴. Pro zodpovězení této otázky je však vhodné si nejdříve přiblížit právě zmíněný termín veřejné prostranství.

Zatím bylo v rámci dosud zrevidované literatury hovořeno o ulicích, náměstích atp. jako o veřejném prostoru. Nicméně samotné označení těchto „ploch“ jako *prostoru* je trochu zavádějící. Opírám se přitom o práci Michela de Carteau (1997), který rozlišuje dva pojmy: *místo* (place, lieu) a *prostor* (space, espace). *Místo* lze pro zjednodušení označit v geometrické terminologii jako bod (Pospěch 2012), na kterém se zákonitě nemohou nacházet dva objekty najednou a stejně tak se zde nemohou nacházet dvě místa. *Místa* se nacházejí na svých vlastních pozicích vedle sebe, díky nimž pak můžeme určit svou pozici v rámci větší struktury. *Místo* je tedy stabilní, neměnné. Zato *prostor* vnímá de Carteau (1997) zcela jinak. *Prostor* podle něj začne existovat, pokud k samotnému místu vezmeme v úvahu i vektory směru, výšky a časové proměnné. Prostor je tedy tvořen z průsečíků pohyblivých elementů. Jak sám de Carteau (1997 s. 117) pro zjednodušení říká „...*prostor je místo uvedené v praxi*.“ Ve své práci uvádí i příklad ulice, která přestává být *místem* v momentě, kdy jej začnou užívat chodci. Podobně uvažuje také Mitchell (2003) či Weiss (2010 cit. in Osman 2014), pro něž *veřejnost* prostoru vzniká teprve v momentě, kdy skupina osob *zabere* prostor a jeho užíváním z něj teprve vytvoří prostor veřejný.

V tomto smyslu stojí také za zmínku klasické geografické pojetí Sýkory (2013), jež vychází z humanistické tradice: odlidštěný *prostor* vs. polidštěné *místo*. I když pojmenování termínů je v tomto případě přesně opačné, po obsahové stránce se nijak neliší a proto si dovoluji setrvat u definice popsané Michele de Carteau (1997).

Význam rozlišení „*místo* vs. *prostor*“ je v případě této diplomové práce zásadní, protože jako sociální geograf nemohu přehlížet lidský prvek v prostoru resp. vliv společnosti na prostor. V tomto případě tedy vliv na veřejná místa. Nicméně slovo *místo* v českém jazyce evokuje opravdu spíše bod, a proto souhlasím s Pospěchem (2012), že je vhodnější jej nahradit termínem *prostranství*. Z toho důvodu jsou veřejnými prostranstvími v této diplomové práci označována ta místa ve městě, která jsou veřejně dostupná. Jsou to zde již mnohokrát zmíněné ulice, parky, náměstí atp.⁵, avšak ve své „odlidštěné“ formě. Zato veřejný prostor je

⁴ Soukromě vlastněné objekty, do nichž je za určitých podmínek povolen vstup.

⁵ Exteriér města.

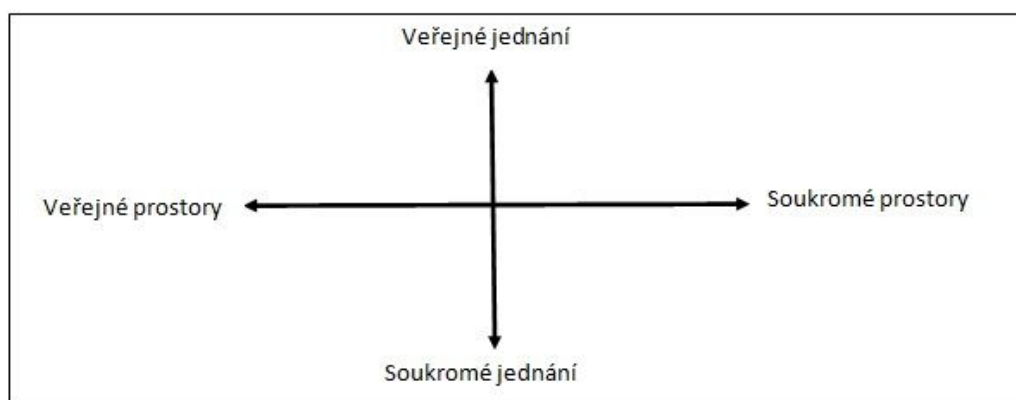
až to, co vzniká jejich užíváním. Teď již však věnujme pozornost termínu veřejná sféra.

Jak bylo uvedeno na konci předchozí kapitoly, pojem veřejná sféra je s veřejným prostorem často zaměňován (Lofland, 1989; Mitchell, Staeheli 2007). Ve své vlivné analýze ji sociolog Jürgen Habermas (1962) popisuje jako specifickou oblast, která je koncipovaná jako sféra racionálních debat mezi občany, v jejímž prostředí se následně formuje veřejné mínění resp. společnost, která funguje jako protiváha autority státu. V tomto smyslu je nutně vyhraněná vůči sféře soukromé (domov), která dle Habermase (1962) není racionální, ale emocionální, a popisuje ji jako útočiště před uspěchaným veřejným životem. Do veřejné sféry tedy vstupují jednotlivci za účelem utváření „veřejného“. *„V této souvislosti se hovoří o diskursu utváření veřejného prostoru jako oblasti, která poskytuje příležitosti pro debatu a diskusi“* (Pospěch 2012, s. 16). Zkráceně řečeno, veřejný prostor/sféra je všude, kde se odehrává „veřejné dění“.

S tímto pojetím veřejné sféry dle Habermase můžeme vyloučit domov jako možný veřejný prostor, neb se zde neodehrává požadované „veřejné dění“. Nicméně ale můžeme jako veřejný prostor přijmout nejen prostory exteriéru města, ale i ty polo/soukromého charakteru, protože sem vstupují jedinci za cílem např. společenského života, politické diskuse atp. Zde totiž vytvářejí příslovečné „veřejno“. Nicméně v odborné literatuře se setkáváme i s hlasy, které s tímto pohledem nesouhlasí.

Mezi kritiky výše popsaného pojetí veřejné a soukromé sféry patří např. Lyn A. Staeheli (1996), která napadá přílišné svázání obsahu akcí s prostorem, ve kterém se odehrávají: *„...většina pokusů o analyzování sociální konstrukce veřejné sféry předpokládá, že veřejné činnosti se odehrávají ve veřejném prostoru a dohromady tvoří veřejnou sféru. V návaznosti na podobnou logiku se předpokládá, že soukromé činnosti v soukromých prostorách tvoří soukromou sféru.“* (Staeheli, 1996, s. 602) Přitom, jak sama říká, není vždy jasné, zda jsou, ať už konkrétní místa, nebo konkrétní jednání, vždy veřejná, či vždy soukromá. Veřejné a soukromé již nejsou nutně vůči sobě vyhraněné a může tedy nastat i situace, kdy se činnosti považované za „soukromé“ mohou odehrávat na veřejnosti a stejně tak ty považované za „veřejné“ se mohou odehrávat v soukromých prostorách (Mitchell 2003, Staeheli 1996), viz obrázek č. 1.

Obrázek č. 1: Prolínání prostoru a obsahu jednání

Zdroj: Staeheli (1996), vlastní tvorba

Jako příklady, ze kterých lze vyčíst nejasnost, na kterou Staeheli poukazuje, můžeme uvést dvě následující situace. Například se pár políbí na náměstí (soukromé jednání ve veřejných prostorech) či v průběhu návštěvy v bytě přátel proběhne debata na politické téma (veřejné jednání v soukromých prostorech). Závěrem je, že pouze na základě charakteru jednání, či pouze na charakteru⁶ prostředí nelze určit hranice veřejného prostoru.

To však není jediná slabina pojetí veřejného prostoru jako veřejné sféry. Pokud totiž budeme v návaznosti na její základní myšlenku předpokládat, že je prakticky identická veřejnému prostoru, neboť podle zde zjednodušené definice je veřejný prostor ten, ve kterém se odehrávají věci veřejné, dostáváme se před další rozhodnutí. Pohybujeme se totiž na tenkém ledě, kdy bychom si pro určení veřejného prostoru byli zaprvé nuceni stanovit co je a co není veřejné jednání, a zadruhé (v duchu kritiky Lyn A. Staeheli) bychom se mohli oprostít i od samotného fyzického prostoru města a prohlásit za veřejnou sféru/prostor i svět virtuální, např. internetové stránky sociálních sítí. To však pro účely této diplomové práce není vhodné. Důvod je přesně opačný případu veřejných prostranství. Ty nejsou považovány za plnohodnotné veřejné prostory, protože jim chybí lidský prvek, zato virtuální svět nemůže být v této práci považován za veřejný prostor naopak proto, že mu chybí hranice fyzické. Zároveň je v případě tohoto druhu prostoru problematická i otázka otevřenosti a přístupnosti, která je podmíněna možností připojení se k internetu, které je zároveň často zpoplatněno. Nicméně je toto možné považovat za zajímavou oblast pro další výzkum. Za zásadní pro další pokračování v práci však vnímám myšlenku zatím stále nejasné vymezení veřejného a soukromého, se kterou budu operováno ještě v závěru této kapitoly.

⁶ Vlastnictví.

Mezi další významné kritiky veřejné sféry patří také Nancy Fraser (1990), která nehovoří pouze o jedné homogenní veřejné sféře, tak jak ji popsal a vymezil na ranně moderní buržoazní společnosti Habermas (1962), ale o vícenásobné komplexní sféře. Fraser (1990) ji kritizuje zejména v souvislosti s exkluzí, s níž byla vždycky spojena. Různé sociální skupiny s rozdílnými zájmy, vlivem a přístupem ke zdrojům (např. ženy v době, kdy ještě neměly politická práva, dělníci atp.) byly v historii z oficiální či dominantní veřejné sféry vyloučeny a tak vytvořily společně mozaiku odlišných „*alternative publics*“. Poznatkem získaným z této kritiky je, že ve veřejném prostoru stejně jako ve veřejné sféře existuje vícero zájmových skupin („veřejností“), které jej chtějí využívat. Z toho vznikají konflikty, kdy některé osoby mohou být z veřejného prostoru vytlačeny na okraj a pro jiné naopak jsou vytvářeny ideální podmínky. Příkladem mohou být v úvodu práce zmínění bezdomovci na Hlavním nádraží v Praze. Tato informace sice nevede k definici veřejného prostoru, nicméně bude dále ještě zužitkována.

Nyní se ale vraťme k bodu, kdy je dobré shrnout dosavadní poznatky pro další užší vymezení veřejného prostoru. Na začátku této kapitoly byla položena otázka, zda mohou existovat také veřejné prostory v soukromých rukou a mohou tak zasahovat i mimo teď již definovaná veřejná prostranství. Pro zodpovězení této otázky mělo být ku pomoci vymezení veřejného prostoru vůči dvěma termínům, se kterými je často spojován, tj. *veřejná prostranství* a *veřejná sféra*. Jak již bylo řečeno, problém veřejných prostranství jako sociální geograf spatřuji ve vymezení prostoru pouze jako fyzického „mrtvého“ místa, zatímco veřejná sféra se až příliš od této fyzičnosti abstrahuje a naopak ji opomíjí. Je tedy nutné nalézt kombinaci těchto dvou přístupů. V tomto smyslu je nutné vnímat nejen fyzický rozměr místa, ale také společenský rozměr resp. význam, který mu dává jeho denní užívání různými aktéry. Proto musí být veřejný prostor nejen fyzický, ale zároveň i užívaný. V tomto duchu bychom za veřejný prostor mohli považovat i naše vlastní domovy, nicméně v takovém případě bychom už popřeli první požadavek na veřejný prostor, a to jeho fyzickou i symbolickou otevřenost. Přece jen nejsou naše domovy otevřeny všem. Ale již za něj lze považovat obchody, restaurace, divadla, kavárny, budovy veřejné a státní správy atp. Jsou to prostory, které lze charakterizovat tím, že leží na pomezí mezi „veřejným“ a „soukromým“, neboť jsou často v soukromém vlastnictví, ale zároveň jsou otevřeny (za určitých podmínek) k veřejnému užívání.

Pokud tedy shrneme výsledky této kapitoly, v městském prostředí lze vnímat a rozlišovat existenci dvou druhů veřejných prostor. První skupina je označena jako *polo/veřejné prostory*. Ty se vyznačují heterogenitou, co se týče vlastnických vztahů, funkce i fyzických forem, jichž nabývají v rámci této kategorie. Avšak

uživatelé/návštěvníky těchto prostor lze považovat za relativně homogenní skupinu obyvatel, neboť konkrétní prostory zpravidla navštěvují za stejným účelem. Jedná se především o přístupné prostory, jež nenáleží k exteriéru města. Bližším detailům této skupiny veřejných prostor nebude v této diplomové práci věnována větší pozornost. Jednak je to příliš velkou heterogenitou této skupiny a zachycení jejich definice/podstaty by bylo příliš náročné⁷, a zadruhé tyto prostory nejsou součástí dalšího výzkumu.

Druhá kategorie je označena „pouze“ jako *veřejné prostory*. Ty označují užívaná veřejná prostranství (viz výše), vyznačující se naopak silnější homogenitou co se vlastnictví týče, avšak uživatelé/návštěvníci tvoří mnohem heterogennější skupinu obyvatel. Takové prostředí je nutně více anonymní než v případě polo/veřejných prostor. Tato heterogenita s sebou přináší také mnoho problémů a komplikací pro jeho uživatele, jejichž analýza povede již k podstatě veřejných prostor. Zmíněné problematice bude proto věnována následující kapitola.

3.3. Městský veřejný prostor

Doposud bylo o veřejném prostoru hovořeno jako o městském prostoru prakticky bez většího zamyšlení nad otázkou, zda existuje veřejný prostor i mimo městské prostředí. Jak již bylo uvedeno, místní vymezení veřejného prostoru bývá u některých definic problematické (viz *veřejná sféra*). Nicméně jak uvádí Lyn Lofland (1989), urbánní prostředí je oproti jiným sídelním útvarům jedinečné tím, že vytváří právě veřejný prostor, který je často na případu ulice užíván jako figurativní zástupce celého města (Barker 2009).

Jak ve městě, tak ve venkovském prostředí jistě nalezneme otevřená a přístupná prostranství. Čím se ale liší to urbánní od rurálního, že zde dává vzniknout prostoru veřejnému a v druhém případě nikoliv? Odpověď byla již lehce naznačena v závěru minulé kapitoly, když jsem veřejné prostory označil za anonymní a v rámci svých uživatelů/návštěvníků za heterogenní. Ve stejném smyslu uvažuje i zde již mnohokrát citovaná Lyn Lofland (1989), která ne-urbánní osídlení popisuje jako oblast obývanou primárními skupinami. Pokud zde tedy někdo opustí své bezprostřední soukromé prostory, dostává se do prostředí svých známých, přátel, příbuzných, nepřátel atp., se kterými však sdílí společnou kulturu

⁷ Byla by pravděpodobně nutná další hlubší klasifikace. Označení za polo/veřejné prostory je v tomto případě zjednodušené a má za cíl pouhé upozornění na existenci této kategorie.

a historii. Všechny vztahy zde jsou primární, a co je považované za vhodné v „soukromí“, je vhodné i na „veřejnosti“. Zato při opuštění soukromého v urbánním prostředí se člověk ocitá ve světě neznáma a ve společnosti dalších osob, se kterými nesdílí jak historii, tak i postoje k určitým věcem. Rozdíl, který tu nacházíme, není tedy v otevřenosti, ale přístupnosti resp. komu tento prostor je ve skutečnosti přístupný. Pokud v ne-urbánním prostředí existují pouze primární skupiny sdílející stejné hodnoty, zdejší prostor není přístupný pro „mne a všechny ostatní“, ale pouze pro „nás“, neboť zde není nositel odlišnosti, díky kterému by byl možný od „ostatních“ odlišit. Proto: „*Máme-li nějaký prostor označit za dostupný všem, musí existovat jistá heterogenita populace.*“ (Pospěch 2012, s. 12).

Tato heterogenita s sebou přináší i komplikace pro uživatele veřejného prostoru. S heterogenitou a velikostí populace jde ruku v ruce anonymita a s anonymitou také strach z počínání neznámých osob okolo nás. Přesto denně do tohoto prostoru vstupujeme s vědomím, že je nám zaručena jistá míra bezpečí, že jsme před teoreticky ohrožujícími akcemi cizinců chráněni. Co to tedy je, co nám dává jistotu, že můžeme tento prostor bezpečně užívat? Snaze o odpověď na tuto otázku budou věnovány následující řádky.

Za první práci zabývající se touto tematikou lze označit dnes již proslulý esej G. Simmela (1950) *The Metropolis and Modern Life*, ve které se snaží odpovědět na otázku, jakým způsobem se člověk vypořádává s potřebou zachovat si svou individualitu a svobodu navzdory společnosti, ve které žije, konkrétně v té městské. Pro Simmela (1950) je život v metropoli specifický především vystavením jedince neustálému proudu různých stimulů a proměn prostředí. Nutným výsledkem života v takto „agresivním“ a intenzivním prostředí je pro člověka vytvoření si jakéhosi obranného mechanismu (*protective organ*), který mu dovoluje se s těmito životními podmínkami vyrovnat. Chování takového jedince je tedy založeno na intelektu, logice, racionálnosti a zejména na apatičnosti vůči okolí, která mu tak dovoluje odfiltrovat co nejvíce psychologicky zahlcujících a tím nepříjemných stimulů.

Na Simmelově práci je z velké části postavena také práce Lousie Wirtha (1938). Ve své analýze zastává stejný názor, tedy že diferenciované a neustále se měnící prostředí města útočí na psychiku jeho obyvatel, což se následně odráží i ve změně jejich chování: obyvatelé jsou rezervovaní, neosobní. Sice je tím získána vyšší osobní svoboda a nezávislost, zároveň je tím ale oslabena celková soudržnost společnosti a dochází ke ztrátě vnímání „komunity“. A to v důsledku oslabení sociálních vazeb a s tím spojeným úpadkem společenských norem. Tato situace podle něj ústí do *anomie*- stavu kdy pravidla a konvence řádného a

povoleného chování přestávají platit. Přesto musí společnost nějakým způsobem dále fungovat. V tomto stavu je podle Wirtha (1938) společnost *formálně integrována*, resp. je zapotřebí nástrojů formální kontroly, jako je např. policejní dohled, které zajistí, že chybějící vazby mezi jedinci nezpůsobí rozpad společnosti.

Byť se díla Simmela (1950) i Wirtha (1938) v odborné literatuře nevyhnuly revizím, jako např. v práci Fischera (1984), přesto máme díky nim povědomí o možnosti existence jistého mechanismu, který nám dovoluje obývat prostor s davem neznámých lidí a mít přitom pocit bezpečí. Tedy pocit, že naše osoba není ze strany ostatních ohrožována. Vyvrací nám tak zdání, že soužití ve veřejném prostoru je něco přirozeného, samozřejmého. Interakce ve veřejném prostoru jsou skrze jeho heterogenitu a anonymitu nepředvídatelné a z tohoto důvodu potenciálně ohrožující (Amin 2008). Proto je zapotřebí určitého mechanismu, který zaručí, že budou obyvatelná. Tím mechanismem je **regulace**. Pospěch (2012) ve své práci hovoří o dvou formách, jichž regulace nabývá, tzv. **vnitřní a vnější**.

Na vnitřní regulaci se podílejí sami obyvatelé a jedná se o formu společenské dohody, jež je reakcí na psychologickou potřebu obyvatel po bezpečí (Pospěch 2012). Tato dohoda se sestává z norem, pravidel a významů, jež společnost sdílí jako akceptovatelné. Obsah této dohody přitom není formován a reprodukován racionálně a vědomě, ale prekognitivně a reflexivně skrze každodenní interakci jednotlivců ve společnosti (Amin 2008). Blumer (1992) hovoří o chování ve veřejných prostorech jako o symbolické interakci mezi jedinci, kterou připodobňuje k reflexu, jako když boxer automaticky zvedá ruce, aby se vyhnul úderu. Jinými slovy, vnitřní regulace má sociální povahu, je naučená a může být naučena. Udržována a respektována je často formou rituálu (Cahill et al. 1985 in Pospěch 2012).

V porušení vnitřních regulativů můžeme spatřit i (mimo jiné) důvod, proč mohou být sociálně problémoví jedinci perzekvováni a z veřejného prostoru vylučováni. Jejich chování (např. pití alkoholu, vykonávání „potřeby“ na veřejnosti atp.) či samotná přítomnost totiž často přitahuje nechtěnou pozornost, čímž narušují rituální/apatické chování kolemjdoucích (Goffman 1963). Dalo by se říci, že jejich problémem může být jednoduše skutečnost, že jsou příliš vidět a nezapadají tak do společenského rámce.

Druhou formou regulace je tedy již zmíněná vnější. Ta na rozdíl od vnitřní nevzniká samovolně interakcí, ale je implementována aktéry, jimž je dána zvláštní moc (Pospěch 2012). Vnější regulativ je tedy uváděn v praxi např. správci a vlastníky prostranství, městskou administrativou či bezpečnostními agenturami.

Sem patří nástroje zákonné regulace, dohledu a kontroly tj. legislativní normy, místní vyhlášky, návštěvní řády, ale lze sem zařadit i fyzické složky prostoru, jako jsou bezpečnostní kamerové systémy.

Vnější forma regulace může být dominantní v určitých typech prostor, zejména pak ve výše definovaných polo/veřejných prostorách, a to díky jejich formě vlastnictví, kdy majitelé mají nad svým majetkem silnější kontrolu a mohou ho ze svého postavení snadněji ovlivňovat. Např. co se v jejich kavárně smí dělat, zda kupříkladu mohou majitelé psů s sebou dovnitř vzít i svého čtyřnohého přítele atp. Nikdy však nelze prohlásit, že by někde mohl být zastoupen pouze jeden z výše popsaných regulativů, v praxi jsou vždy zastoupeny oba.

Zásadním zjištěním této sekce ale je, že fungování veřejného prostoru není samozřejmostí a podléhá určitým pravidlům, na nichž se podílí jak aktéři se zvláštní mocí, tak samotní obyvatelé města. S touto důležitou informací je již možné dojít k podstatě veřejného prostoru a určit jeho definici.

3.4. Veřejný prostor = sociální prostor

V předchozích několika stranách byla popsána snaha dobrat se podstaty veřejného prostoru, pokud tedy nějaká existuje, protože jak píše Amin (2008), veřejné prostory mají mnoho fyzických forem, přičemž každý se vyznačuje rozdílným rytmem užívání a regulací. „*Neexistuje archetypální veřejný prostor, pouze pestré časoprostory agregace.*“ (Amin 2008, str. 6) Přesto je možno v odborné literatuře nalézt určité styčné body ve formě termínů a vlastností, jež jsou vlastní mnoha definicím. Zde je shrnutí dosavadních poznatků.

Jako první byl veřejný prostor konfrontován s dvěma vlastnostmi, jež jsou s ním nejčastěji spojovány tj. jeho *otevřeností* a *přístupností*. Jednotliví autoři se liší v názorech, do jaké míry je tato otevřenost a přístupnost reálná, nicméně ve většině případů se setkáváme s názorem, že normativní veřejný prostor (jeho ideál) nikdy neexistoval. Tedy nikdy nebyl přístupný a otevřený absolutně pro všechny. Avšak podstata veřejného prostoru v jeho fyzické přístupnosti a otevřenosti pro naše jednání zůstává neměnná a nezpochybněná.

Těmito vlastnostem nejvíce odpovídá definice veřejného prostranství, jež představuje exteriér města. Jak bylo však ukázáno na práci Michela de Certeau (1977), pro mne - sociálního geografa není pouhé fyzické/odlidštěné vymezení dostačující, a proto přijímám jeho myšlenku veřejného prostoru jako veřejného místa/prostranství uvedeného v praxi tj. užívaného prostranství. Z podobného

důvodu bylo v souvislosti s veřejnou sférou nutné zahrnout i virtuální prostor jako součást toho „veřejného“, neboť se naopak příliš abstrahuje od fyzické roviny. Navíc přístupnost a otevřenost tohoto světa je podmíněna dalšími faktory, jako je rychlost a možnost připojení k internetu. Nicméně otázka veřejné sféry, která spojuje veřejný prostor s veřejným jednáním, vedla k myšlence, zda mohou mít veřejné prostory i soukromý charakter, neboť při kritice Lyn Staeheli (1996) bylo možné poukázat na fakt, že ne vždy je veřejné jednání spojeno s veřejným prostorem a naopak. Výsledkem je přijetí klasifikace, jež definuje veřejný prostor jako užívaná veřejná prostranství tj. užívaný exteriér města, ale zároveň vnímá i existenci polo/veřejných prostor, jež mohou mít soukromý charakter, a za určitých podmínek je zde veřejnosti umožněn vstup. Jedná se především o kavárny, restaurace, společné prostory místní samosprávy atp.

Poslední vlastností, jež byla v souvislosti s veřejným prostorem zmíněna, je jeho příslušnost k městu, resp. jestli je jeho existence vázána právě a pouze na městské prostředí. Odpověď zní ano. Pouze společenská struktura města je totiž natolik heterogenní, aby byl splněn předpoklad přístupnosti všem, nikoliv pouze „nám“ (Lofland 1989). Tato heterogenita prostředí má za následek nutnou anonymitu při pohybu v něm. Pobývání v takovém prostoru tedy může být potenciálně ohrožující, neboť si nejsme jisti akcemi a reakcemi ostatních. Pro fungování veřejného prostoru je tedy nutná regulace (Amin 2008), kterou můžeme rozdělit na vnitřní společenskou dohodu a vnější, zavedenou autoritami (Pospěch 2012).

Z výše napsaných informací proto jako nejvýstižnější definice veřejného prostoru vychází ta od Zdeňka Uherka a kol. (2014, str. 9), kteří jej považují za „všeobecně přístupný a uživatelsky otevřený prostor, jehož základním posláním je komunikace v tom nejširším slova smyslu (komunikací se rozumí i pohyb z jednoho místa na druhé). Charakteristikou takového prostoru je otevřený přístup a relativně svobodné, striktně nelimitované užívání tohoto prostoru, které je omezováno pouze základními hodnotovými a normativními pravidly zamezujícími patologické chování a ohrožování ostatních.“ Tato definice vystihuje prakticky všechny aspekty veřejného prostoru, které dosud zazněly. Jak již však bylo řečeno, pro tuto práci je než samotná definice důležitější podstata a princip fungování veřejného prostoru, k níž lze dospět následovně:

- Veřejné prostory jsou užívaná veřejná prostranství.
- Bezpečné užívání veřejných prostranství je podmíněno existencí regulativů.
- Veřejný prostor je regulovaný.
- Regulace je utvářena a reprodukována společností (v širším slova smyslu).
- **Veřejný prostor je společenským konstruktem⁸.**

3.5. Veřejný prostor a diskurs

Jak bylo uvedeno v předchozí části, veřejné prostranství je vymezené především fyzickými hranicemi či bariérami v rámci městského prostředí. Avšak veřejný prostor vzniká až jeho užíváním, přičemž toto užívání je nutně regulováno skrze instituce a aktéry, jimž je dána určitá moc (státní správa, správa obce, majitelé objektů, bezpečnostní agentura atp.), ale stejně tak se na této regulaci podílejí sami běžní uživatelé, chodci, kteří mu svou přítomností a činnostmi dávají význam.

Jelikož je veřejný prostor utvářen a reprodukován společensky, mohli bychom v tomto smyslu vytvořit hypotézu o existenci společenského diskursu veřejného prostoru, jenž je souborem představ, hodnot a norem, které mu jedinci a další aktéři vědomě či podvědomě přiřazují. Tyto hodnoty a zájmy pak v prostoru mohou nabývat i fyzických forem, které odrážejí tuto představu o (v jistém smyslu) „ideálním“ veřejném prostoru. Amin (2008) toto nazývá *symbolickou projekcí*, kdy současné nálady veřejné kultury (kultury v širším slova smyslu) jsou formovány a vyjádřeny ve veřejném prostoru. Tímto se dostáváme i k práci Henriho Lefebvra (1991) o *sociálním prostoru*, který uvažuje prostor jako sociální a sociálně produkováný jev. Sociálně-prostorová teorie pak zdůrazňuje propojenost prostorových a sociálních fenoménů, když tvrdí, že nelze uvažovat jedno bez druhého (Osman 2014).

V návaznosti s touto myšlenkou pak lze souhlasit s tvrzením Bergera a Luckmanna (1999, s. 9), průkopníků sociálního konstruktivismu, kteří říkají, že „*realita je vytvářena sociálně*.“ Avšak jak již bylo naznačeno v oddílu věnovanému veřejné sféře a částečně také v kapitole zabývající se heterogenitou městského veřejného prostoru, neexistuje tu pouze jedna univerzální zájmová skupina aktérů,

⁸ Ale má také fyzické hranice.

kteřá by měla na veřejný prostor výhradní/univerzální právo a kteřá by jej utvářela pouze ke svému obrazu. Proces vzniku těchto skupin můžeme zaznamenat v sociálních a ekonomických změnách, které doprovázely přechod k moderní průmyslové společnosti a v následné post-industrializaci, které ve svém důsledku proměnily formu a podobu třídních vztahů dřívější společnosti (Bourdieu 1987, cit. v Davidson a Wyly 2012). Ve státech střední a východní Evropy pak dochází k druhé fázi až v posledních desetiletích, kdy doprovází dramatické strukturální změny spolu s přechodem k demokratickému uspořádání společnosti (Vasilevska a kol. 2014).

Z právě napsaných řádků je vznik předpokladu existence ne jednoho univerzálního, ale více diskursů napříč společnostmi ohledně podstaty veřejného prostoru, jaké má mít vlastnosti, za jakých podmínek by měl správně fungovat, jaké jsou jeho současné problémy atp. Pokud zde však existuje dokument, jmenovitě *Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy/návrh* (2014), který se zabývá obecnými principy, pravidly a procesy tvorby a fungování těchto prostranství a který by měl jaksi zastřešovat zájmy celé společnosti a jehož cílem by měly být úspěšné resp. užívané veřejné prostory, je pak dle mého názoru vhodné obsah tohoto dokumentu podrobit analýze.

Diskursivní analýzou tohoto dokumentu lze dosáhnout poznání, jak je z pohledu určité autority pražský veřejný prostor vnímán. Pokud výsledky této analýzy následně srovnáme s analýzou diskursu, jenž se vyskytuje v médiích či odborných článcích (veřejném diskursu), můžeme identifikovat slabiny tohoto dokumentu, upozornit na další problémy, jimž se věnuje okrajově, či naopak označit ty problémy a aktéry, které může přeceňovat. Téma rozvoje veřejných prostranství v Praze je velmi aktuálním, proto mohou být výsledky této práce dalším přínosem a inspirací, jakým směrem by se měl vývoj v této oblasti ubírat.

4. Metodické ukotvení práce

Povaha této studie prakticky vylučuje využití kvantitativních metod. Použitá data nejsou vzhledem ke svému ryze kvalitativnímu charakteru vhodná ke statistické analýze a jejich následné interpretaci touto formou. V tomto smyslu se v rámci své diplomové práce snažím předložit co nejlépe podloženou interpretaci diskursivní analýzy.

Diskursivně-analytické přístupy podle Jørgensenové a Phillipsové (2002) představují vždy komplexní celek skládající se z ontologických a epistemologických předpokladů, které se týkají role jazyka v procesu sociální konstrukce reality, teoretických modelů, metodologických vodítek a specifických analytických postupů. V diskursivní analýze jsou pak teorie a metoda natolik propojeny, že analytik musí vždy přijmout základní filosofické předpoklady dané teorie, aby mohl diskursivní analýzu používat jakou svou výzkumnou metodu (Čížek 2012, Vašát 2008). V případě diskursivní analýzy to je pak již zmíněná teorie sociálního konstruktivismu, která představuje obecně zastřešující termín pro řadu teorií o kultuře a společnosti.

Hlavní uplatnění těchto přístupů proto zatím stále nacházíme v humanitních oblastech výzkumu (Procházková 2014) a pronikání metod společenských věd do zkoumání věd přírodních zdaleka není samozřejmou věcí, neboť konstruktivistický přístup k chápání světa je do jisté míry opozicí pro pozitivistické přírodní vědy, (Procházková 2014) a jak píše Špelda (2009, s. 24) *„Dodnes bývá mezi filosofy i přírodovědci sociální konstruktivismus vnímán spíše pohrdavě jako relativismus, iracionalismus a dokonce jako útok na samotné základy civilizace, které má tvořit právě věda.“* Nicméně vzhledem k zasazení do sociální geografie, která je na pomezí právě mezi přírodními a společenskými vědami, a vzhledem k chápání veřejného prostoru jako společenského konstruktů, považuji tuto metodu za přínosnou.

Následující kapitola proto bude věnována teoretickému a metodologickému pozadí přístupů, které se řadí do diskursivně-analytické rodiny, neboť jak prohlašuje Nekvapil (2006), diskursivní analýza (či analýza diskursu), je vágní označení, které neoznačuje jednu vyhraněnou výzkumnou perspektivu nebo metodu, natož vědeckou disciplínu nebo subdisciplínu, ale jde spíš o příliš nezřetelnou výzkumnou oblast, která je zahraničními akademiky někdy charakterizována jako multidisciplinární, ale i jako neobyčejně různorodá a hybridní. Hlavním cílem této kapitoly tedy bude uvedení do problematiky analýzy

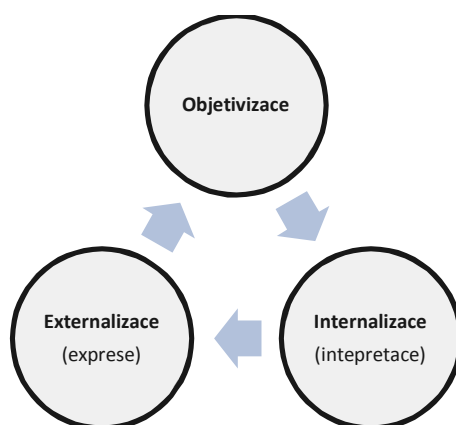
diskursu, v jejímž závěru budou stanoveny a konkretizovány vlastní metody a techniky výzkumu a sběru dat, pomocí nichž bude následně možno odpovědět na otázky, které si tato diplomová práce pokládá.

4.1. Sociální konstruktivismus

Teorie a metody analýzy diskursu jsou natolik propojené, že pro výzkumníka je nezbytné pochopit a přijmout základní filosofické předpoklady teorie sociálního konstruktivismu, aby bylo možno využít diskursivní analýzu i jako metodu (Jørgensen a Phillips 2002, Procházková 2014). Mezi její základní tvrzení patří prohlášení, že není možné najít žádnou konečnou pravdu o realitě, neboť realita je konstruovaná skrze interpretace lidí a z toho důvodu je neustále ve stavu zrodu (Kabele 1996; Kukla 2000 cit. v Pitoňák, 2011).

Jak ve své stěžejní práci píší Berger a Luckmann (1999), „realita“ je vlastnost náležející jevům, kterým přisuzujeme existenci nezávislou na naší vlastní vůli a „vědění“ lze popsat jako jistotu, že tyto jevy jsou skutečné a jsou nositeli určitých vlastností. Dále autoři pokračují myšlenkou, že obyčejný člověk se příliš nezabývá otázkou, co je pro něj „realita“ a co „ví“, pokud se náhle neocitne tváří v tvář nějakému problému. Svou „realitu“ a své „vědění“ považuje za něco daného. A právě tuto „danost“ sociální konstruktivismus zpochybňuje, když tvrdí, že obyčejní lidé považují za dané naprosto odlišné „reality“, jak tomu může být v případě dvou různých společností: *„Co je ‚realitou‘ pro tibetského mnicha, nemusí být ‚realitou‘ pro amerického podnikatele. ‚Vědění‘ kriminálního se liší od ‚vědění‘ kriminalisty. Z toho vyplývá, že určité druhy ‚reality‘ a ‚vědění‘ jsou vázány na jisté sociální kontexty...“* (Berger, Luckmann 1999, s. 10)

Obrázek č. 2: Proces sociální konstrukce reality podle Bergera a Luckmanna

Zdroj: Kabele 1996; vlastní tvorba

Tak říkajíc „pravá realita“ vzniká až v rámci sociální institucionalizace a socializace jakožto procesu vrůstání jednotlivce do institucionálního světa (Kabele 1996). *„Subjektivní interpretace situací a pohnutky k nim se externalizují expresí a jednáním. Objektivizují se a jako takové je opět jednotlivci internalizují.“* (Kabele 1996, s. 324) Tento proces je pro lepší pochopení znázorněn na obrázku č. 2. Nicméně jak je z něj možné vyčíst, a jak zdůrazňují Berger a Luckmann (1999, s. 64) *„...vztah mezi člověkem-tvůrcem a sociálním světem-jeho výtvorem je a zůstává vztahem dialektickým. To znamená, že člověk ...a jeho sociální svět vstupují do vzájemné interakce. Výtvor zpětně ovlivňuje svého tvůrce. Externalizace a objektivace jsou jen určitými složkami probíhajícího dialektického procesu.“* Jinými slovy, společnost a člověk jsou v dialektickém vztahu, tj. člověk utváří společnost, která zároveň utváří člověka. Přeneseno na příklad veřejného prostoru, člověk utváří veřejný prostor, který zpětně ovlivňuje člověka.

Jak bylo ale vysvětleno v předchozích řádcích, hlavní myšlenkou sociálního konstruktivismu tedy je, že realita je konstruována a objektivizována společensky, tj. sociálně. A hlavním přenašečem této reality je právě jazyk, díky němuž jsme schopni svět kolem nás nejen chápat (Osman 2014), ale také mu sami přisuzovat jistý význam. Skrze jazyk je okolní svět objektivizován a kognitivní aparát na jazyku založený ho uspořádává na objekty, které jsou pak vnímány jako realita. *„Základním nástrojem, který vtiskuje objektivovanému sociálnímu světu logiku, je jazyk. Abstraktní struktura legitimizací je budována na základě jazyka a používá jazyk jako svého základního prostředníka.“* (Berger a Luckmann 1999, s. 67)

Nicméně jak píše Klábíková-Rábová (2013), jazyk daná osoba nemusí nutně využívat pouze jako promluvu o světě či o sobě, ale promlouvající subjekt se také zmocňuje jazyka, aby působil na toho, na koho se obrací, tzn. že mluvčí představuje a „doporučuje“ svou vizi světa, věcí, ostatních i sebe. Je evidentní, že už to, jaké prostředky k uchopení reality mluvčí volí a jak je uspořádá, je samo o sobě příznačné: výběr a uspořádání jednotlivých výrazů a promluv není „nevinné“, sám výběr či volba označení, pojmenování a kategorizace jevů konstruuje osobitý text, subjektivizované vidění světa (Klábíková-Rábová 2013).

V tomto duchu zde volně navazuje právě diskursivní analýza jako metoda, která přisuzuje zásadní roli konstrukci reality a individuální subjektivitě jazyka (Řeháčková 2006). Jazyk není pouhý nástroj pro přenos informací, nefunguje jako zrcadlo reality, ale je naopak tím, co spoluvytváří sociální svět, vztahy a sociální identity (Gee 2011) a pouze skrze něj máme k realitě přístup (Jørgensen a Phillips 2002). Bližším specifikacím diskursivní analýzy bude věnována následující kapitola.

4.2. Diskursivní analýza

Jak již zde bylo dříve uvedeno, diskursivní analýza je velmi flexibilní termín, který označuje mnoho přístupů a proudů, jež se mohou lišit autor od autora (Gee 2011, Graham 2011, Jørgensen a Phillips 2002, Kronick 1997, Nekvapil 2006, Procházková 2014, Van Dijk 1993, Winkler 2013, Wodak a Meyer 2009). Jak již samotný název vypovídá, v centru zájmu této analýzy je diskurs. Co však tento termín konkrétně označuje? Definice tohoto pojmu není na první pohled tak jednoduchá, jak by se mohlo zdát, a proto první část této kapitoly bude věnována objektu zkoumání této analýzy.

S rozšířením poststrukturalistických přístupů od počátku 90. let 20. století se termín „diskurs“ stal často a velmi hojně užívaným termínem nejen ve společenských vědách (Jørgensen a Phillips 2002). Spadá do zájmu lingvistů, literárních kritiků, kritických teoretiků, geografů, filosofů, politologů, sociologů, antropologů, sociálních psychologů i dalších výzkumníků a teoretiků (Vojtíšková 2008). Jak uvádí Toušek a kol. (2008), s takto širokým spektrem výzkumných skupin neexistuje konsensus o vymezení obsahu tohoto pojmu a v různých disciplínách (viz výše) a různými autory je chápán odlišně.

Např. Vass (1992 cit. v Doubková-Brodská 2012) popisuje dokonce osm různých významů diskursu, kterých může nabývat⁹. Tato nejednoznačnost ve spojení s jeho častým a někdy i bezmyšlenkovitým užíváním má za následek, že mnohdy i ve vědeckých textech postrádá nějaký hlubší či konkrétní význam (Jørgensen a Phillips 2002).

Nicméně klasický geografický přístup k diskursu lze zjednodušeně chápat jako institucionalizovaný způsob myšlení, vymezující, co může být k danému tématu řečeno a kým (Toušek a kol. 2008). U prominentního zástupce poststrukturalismu, Michela Foucaulta (2002) se však setkáváme s poněkud odlišným pohledem, který přijímám i v této práci. Foucault (2002) diskurs chápe jako systém myšlení, tvořený myšlenkami, postoji, jednáním, domněnkami a postupy, které systematicky vytvářejí aktéři a světy, o kterých vypovídají. Pozornost je pak upřena na jazyk a jeho vliv při vyjadřování myšlenek. Primárně se

⁹ 1) Obecně mluva, konverzace, diskuse; 2) diskursivní předvedení sledu myšlenek podle významu série tvrzení; 3) série tvrzení nebo výrazů, sled tvrzení; 4) forma sledu výpovědí/výrazů; způsob jak se utvořily (archeologie): vědecký, básnický a náboženský diskurs; 5) pravidly řízené chování, které vede ke sledu nebo podobně vzájemnému systému tvrzení (formy vědění) 6) jazyk jako něco žitého, mluvený jazyk; 7) jazyk jako totalita, lingvistický svět; 8) debata a hledání validních kritérií, které vytvářejí konsenzus mezi účastníky diskursu.

však nevěnuje lingvistice, ale zkoumá spíše četnost výskytu určitých výroků v určitém období.

Ve zkratce, diskurs bývá definován jako užívání jazyka (eventuálně dalších znakových systémů) členy dané společnosti, jejich jistou skupinou¹⁰ v určité oblasti společenského života a/nebo v komunikaci o určitém tématu (Homoláč 2006). Diskursivní analýza je pak studií užívání jazyka a dalších systémů (Gee 2011) a nejčastěji spočívá v identifikaci tzv. *interpretačních repertoárů*, *diskursů* nebo *ideologie* v závislosti na typu diskursivní analýzy, tedy na konkrétním teoretickém vymezení náležejícím té či oné variantě (Antaki 2004 cit. ve Vašát 2008).

Existuje mnoho přístupů k diskursivní analýze¹¹, některé z nich hledí pouze na „obsah“, který je jazykem sdělován, či témata a otázky popsané např. v rozhovorech nebo novinových článcích. Jiné přístupy naopak věnují větší pozornost struktuře jazyka („gramatice“) a tomu, jak tato struktura funguje při vytváření významů v určitých kontextech (Gee 2011).

Jinými slovy lze říci, že analýza diskursu představuje metodický aparát, který se zaměřuje na celé spektrum „řečových aktivit“, což mu dává jistou výhodu v tom, že může být používán jednak k rozborům textů, ale také může posloužit k analýzám zaměřených na různá odvětví (politika, sociologie atp.) za účelem odkrytí hodnotové orientace textů (Klabíková-Rabová 2013, Procházková 2014). Přitom však nejde o odhalení správných a nesprávných tvrzení v textu, ale odhalení diskursních praktik (struktura, strategie a další vlastnosti), díky nimž je něco považováno za pravdivé (Jørgensen a Phillips 2002, Van Dijk 1993).

Vzhledem k těmto vlastnostem diskursivní analýzy ji považuji za vhodnou pro její aplikaci jako hlavní výzkumné metody této diplomové práce. Za její pomoci bude analyzován text *Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy/návrh* (2014) a identifikována v něm budou nejen hlavní témata veřejného prostoru, ale i to, jak je veřejný prostor vyobrazen a jakým způsobem zájmový dokument sám sebe prezentuje. Tento výsledek bude poté srovnán s veřejným diskursem.

¹⁰ Teoreticky i jednotlivcem.

¹¹ Phillips a Jørgensen (2002) popisují 3 hlavní proudy diskursivní analýzy (diskursivní teorii, kritickou diskursivní analýzu a diskursivní psychologii), které mají společné 4 aspekty: 1) *kritický přístup k běžně rozšířenému vědění* – naše vědění o světě by nemělo být chápáno jako objektivní pravda; 2) *historická a kulturní specifická* – náš pohled na svět a jeho chápání je historicky a kulturně determinován; 3) *vztah vědění a sociálních procesů* – vědění je produkováno a udržováno sociální interakcí; 4) *vztah mezi věděním a sociálním jednáním*, – určité vědění vede vždy k určitému sociálnímu jednání, přičemž zároveň vylučuje jiné.

4.2.1. Výzkumné metody analýzy diskursu

Pokud se zaměříme na metodologické charakteristiky způsobů analýzy textů a promluv, v současné době jsou prakticky využívány v zásadě dva odlišné přístupy: obsahová analýza a diskursivní analýza (Miessler 2008). Volba jednoho, či druhého přístupu pak záleží na tom, zda analytik hodlá v textech a promluvách hledat nějaké už předem dané kategorie (v tomto případě většinou volí obsahovou analýzu), anebo se nechává textem vést a kategorie vytváří až na základě toho, co v textech objeví, v tomto případě pak volí diskursivní analýzu (Miessler 2008).

Obsahová analýza je v první řadě měřicím nástrojem, který umožňuje převod textu či verbální komunikace do měřitelných proměnných, a patří tak do pozitivistického modelu empirického výzkumu. Psaný text je v obsahové analýze považován za totéž co data, jež umožňují měření proměnných, které jsou pro daný výzkum zásadní. Cílem obsahové analýzy je tedy extrakce proměnných z textu v měřitelné podobě (Kronick 1997, Miessler 2008). Obsahová analýza vyžaduje ze strany výzkumníka celou řadu rozhodnutí. První rozhodnutí se týká jednotky analýzy: to mohou být jednotlivá slova, slovní spojení, nebo dokonce celé odstavce textu. Dalším krokem je pak sestavení slovníku, s jehož pomocí lze přiřazovat výskyty proměnných (jednotek analýzy) k vytvořeným kategoriím. Posledním krokem pak už je jen zařazování proměnných do kategorií (Kronick 1997).

Naproti tomu diskursivní analýza, která se soustředí na jazyk coby formu společenské praxe, je kvalitativní a orientovaná na jednotlivé texty či promluvy a nevychází z předdefinovaných kategorií, ale přímo z textu, ve kterém tyto kategorie teprve objevuje. Tedy postupuje „zdola nahoru“ (bottom-up) a soustředí se na významy, kterých text (či jeho jednotlivé součásti) mohou v příslušných sociálních kontextech nabývat.

V zásadě tak platí, že zatímco v případě obsahové analýzy je „dodavatelem významu“ výzkumník, v případě diskursivní analýzy je jím vlastní text (Miessler 2008). Oba tyto přístupy pak mají své výhody i nevýhody: pomocí formální obsahové analýzy je výzkumník schopen analyzovat velké množství textu, avšak za cenu ztráty významu, která je důsledkem kódování obsahu. Zato diskursivní analýza je schopná jít do hloubky jednotlivých textů, avšak na úkor množství jednotlivých případů, neboť je analyticky a tedy i časově velmi náročná.

Vzhledem k zaměření a cíli této práce je vhodné přistoupit k analýze textů a promluv podobným způsobem, jako tak činí Procházková (2014), která se ve své práci snaží o nalezení „zlaté střední cesty“ mezi výše popsanými metodami. Přesto je však přístup této práce od toho jejího do jisté míry odlišný. Podobně jako

u Procházkové (2014), tak i tato práce nemá předem definované kategorie/témata, kam jednotlivé segmenty zařadit, avšak předlohou pro jejich vytvoření není diskurs získaný z analýzy mnoha mediálních textů atp., ale z analýzy jednoho jediného tj. z *Návrhu Strategie (2014)*.

Přístup užitý v této práci by se tedy dal popsat jako „bottom-up to top-bottom“ a je rozdělen do několika fází. V první fázi proběhne analýza zájmového dokumentu. Vzhledem k velkému rozsahu tohoto textu byla zvolena interpretační analýza segmentů textu a také jejich první zakódování. Na jejím základě pak budou po vzoru obsahové analýzy v druhé fázi stanoveny pomocí generalizace kategorie (resp. hlavní témata, kterými se dokument zabývá), do kterých budou následně jednotlivé segmenty textu rozřazeny a díky tomu se i odkryjí vztahy, vazby a významy mezi jednotlivými tématy.

V další fázi proběhne výběr textů zastupující veřejný diskurs, jejichž obsah bude následně rozřazen do kategorií vzniklých v druhé fázi. Zdroj materiálů-textů nebude brán v potaz, neboť cílem je získat co nejvíce heterogenní materiál. Podmínkou je společná tematika tj. veřejná prostranství/prostory v Praze. Množství takto analyzovaných textů není předem stanoveno vzhledem k tomu, že nelze předem určit, kolik kategorií vznikne analýzou prvotního textu tj. v druhé fázi. Tento počet tedy bude stanoven až po jejím ukončení a s přihlédnutím na to, aby následná interpretace byla co nejlépe podložená.

Závěrem celé této analýzy bude zhodnocení, jakým způsobem zájmový dokument pokrývá současná témata, dále nalezení odlišností ve způsobu, jakým o nich hovoří, a také celkové zhodnocení významu tohoto dokumentu, tedy odpovědění na položené výzkumné otázky.

5. Institucionální kontext

Dříve, než přistoupíme k samotné diskursivní analýze dokumentu *Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy/návrh*, považují za vhodné nejprve aspoň ve stručnosti představit institucionální kontext, ve kterém tento dokument vznikl. Jeho nedílnou součástí je *Institut pro plánování a rozvoj hlavního města Prahy* (dále jen *IPR Praha* či *Institut*) a jeho *Kancelář veřejného prostoru*, kde tento konkrétní dokument vznikl.

5.1. IPR Praha

Institut vznikl v roce 2013 transformováním do té doby existujícího *Útvaru rozvoje hl. m. Prahy* (Melková P. a kol. 2014). Cílem této transformace bylo umožnit lepší zajištění kvalifikovaného rozvoje Prahy, aby se Praha mohla vrátit mezi nejvyspělejší evropské metropole (IPR Praha, 2014a). Od zmíněného roku je tedy IPR Praha hlavním koncepčním pracovištěm v oblasti urbanismu, architektury a rozvoje hlavního města a jako příspěvková organizace Prahy ji zastupuje jako účastníka řízení ve věcech územního plánování (IPR Praha, 2014b). Předmětem činnosti *Institutu* je zpracovávání a koordinace dokumentů v oblasti strategického a územního plánování a rozvoje, veřejného prostoru a dokumentů dopravní, technické, krajinné a ekonomické infrastruktury.

V souvislosti s již zmíněnou transformací a rozšířením agendy vznikla v roce 2012, ještě pod záštitou *Útvaru rozvoje hl. m. Prahy*, další dvě koncepční pracoviště, a to *Kancelář metropolitního plánu* a *Kancelář veřejného prostoru*. Bližšímu pohledu na *Kancelář veřejného prostoru*, jako autorské skupině zájmového dokumentu, budou věnovány následující řádky.

5.2. Kancelář veřejného prostoru

Pro území hlavního města Prahy neexistoval do roku 2014 žádný celostní a koncepční přístup k rozvoji veřejného prostoru a veřejných prostranství (Melková P. a kol. 2014). Tuto skutečnost má změnit právě jmenovaná Kancelář veřejného prostoru, která se zabývá tvorbou veřejného prostoru na odborné architektonické úrovni a současně také zastupuje deklarovaný zájem správy města na kvalitě veřejných prostranství. Má na starosti zpracování celoměstských koncepčních a

analytických dokumentů v oblasti veřejného prostoru. Cílem je tedy postupné vytváření *Koncepce rozvoje veřejných prostranství hl. m. Prahy* (dále jen *Koncepce rozvoje*), jež je prvním a nezbytný předpokladem jejich kvality a následné ovlivňování podoby veřejných prostranství v tomto směru.

A právě zkoumaný dokument *Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy/návrh* (dále již jen *Návrh Strategie* či *Dokument*) spolu s *Manuálem tvorby veřejných prostranství* (dále jen *Manuál*) lze považovat za dílčí stupně k výše zmíněné *Koncepci rozvoje*. Proto následující řádky budou věnovány stručnému představení těchto dokumentů s důrazem kladeným na *Návrh Strategie*.

5.3. Návrh Strategie, Manuál a Koncepce rozvoje

Jak již bylo řečeno v předchozích řádcích, *Návrh Strategie* a *Manuál* je možné označit za předstupně resp. za jedny ze základních dokumentů procesu, na jehož konci má být vytvoření *Koncepce rozvoje*. Jejím vznikem má dojít k zaplnění jedné ze základních mezer v plánování rozvoje města, jež spočívá v neexistenci souhrnné péče o veřejná prostranství.

Návrh Strategie a *Manuál* se přitom zabývají obecnými pravidly, principy a procesy rozvoje veřejných prostranství a tedy nejsou vztažena ke konkrétním lokalitám. Budoucí plány zabývající se konkrétními prostranstvími či lokalitami by měly vznikat postupně až jako součást již zmíněné *Koncepce rozvoje*. Současně s ní by měla vzniknout i celá řada dalších materiálů¹², nyní se však zaměříme blíže na samotný *Návrh Strategie*. Ten lze v podstatě chápat, jako důvodovou studii a podpůrnou platformu pro *Manuál*. Zabývá se zejména obecnou analýzou současných problémů veřejných prostranství a definuje cíle rozvoje, navrhuje možná řešení a nástroje pro dosažení těchto řešení. V tomto smyslu je prvním uceleným dokumentem svého druhu na území hl. m. Prahy a svým vydáním předstihl již dlouho očekávaný Metropolitní plán. Datum jeho vydání a šíře jeho zájmu z něj dělají nejaktuálnější a nejkomplexnější materiál zabývající se rozvojem hlavního města.

Dříve, než však přistoupíme diskursivní analýze tohoto dokumentu, považuji za vhodné zmínit samotnou definici veřejného prostoru a s ním souvisejícího

¹² Základy těchto materiálů budou ukotveny také v Metropolitním plánu hl. m. Prahy, aktualizace Strategického plánu, Pražských stavebních předpisů či management plán ochrany kulturního dědictví památek UNESCO. Jedná se například orientačně o: Analýza a strategie ekonomie veřejných prostranství; Analýza, strategie, metodika procesního a legislativního prostředí; Koncepce venkovního osvětlení, Katalog vybavení veřejných prostranství atp.

termínu veřejného prostranství, s nimiž tento dokument operuje. Sice již v teoretické části této práce definice obou termínů zazněla, jedná se však pouze o závěr vycházející ze zrevidované literatury, a do jisté míry se jedná také o výstupní bod pro konkrétní volbu dané metodiky výzkumu. Stejný pohled na věc však nemusí zastávat autoři zde analyzovaného dokumentu, a proto, když se bude v diskursivní analýze hovořit o veřejném prostoru/prostranství, je nutné, aby bylo jasné, o které části města se konkrétně jedná.

5.4. Veřejný prostor/prostranství dle Návrhu Strategie

Pojem veřejného prostranství v Dokumentu označuje fyzickou část prostředí města, kterou je veřejně přístupné prostranství, přičemž veřejná přístupnost znamená přístupnost pro všechny bez omezení, bez ohledu na formu vlastnictví. Zároveň vylučuje i omezený režim užívání kromě režimu časového (Melková P. a kol. 2014).

Pro potřeby tohoto Dokumentu je termín veřejného prostranství vztažen i na veřejně přístupné cesty a zastavení v nezastavěném a nezastavitelném území, které jinak Metropolitní plán hl. m. Prahy v konceptu nedefinuje jako veřejná prostranství (Melková P. a kol. 2014). Důvod pro rozšíření je skutečnost, že součástí kvality celku veřejných prostranství města je jejich kontinuita i skrze taková území (Melková P. a kol. 2014). Návrh Strategie operuje i s prostranstvími exteriéru města, která nesplňují kritérium veřejné přístupnosti, jako jsou areály či vnitrobloky. Důvodem je fakt, že tato prostranství se též uplatňují na celkové kvalitě exteriéru města (např. vizuálně) a platí pro ně podobná pravidla tvorby jako pro veřejná prostranství.

Obrázek č. 3: Veřejný prostor/prostranství

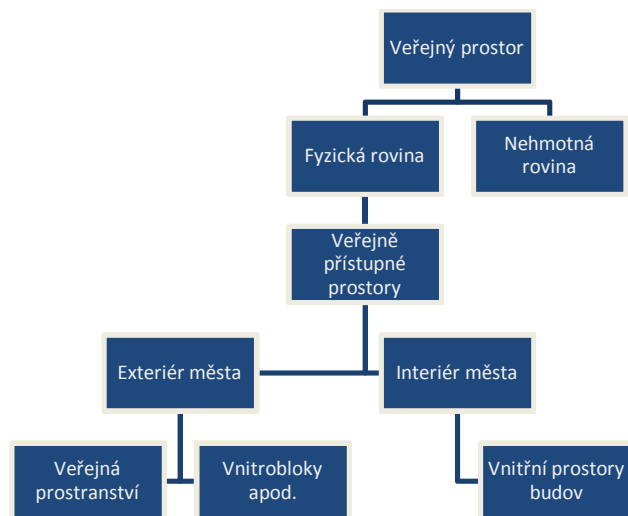

Zdroj: Strategie rozvoje veřejným prostranství hl. m. Prahy/návrh, vlastní tvorba

Termín veřejný prostor se v Dokumentu používá pro označení veřejně přístupné komplexní fyzické části prostředí města, kterou je kromě veřejných prostranství také např. veřejně přístupný prostor exteriéru města, vnitrobloků i vnitřního prostoru budov. Zároveň pojem veřejného prostoru označuje nehmotnou rovinu prostředí zahrnující vztahy, média, děje, myšlenky apod. (Melková P. a kol. 2014).

Pro ilustraci a lepší pochopení je zde uvedeno následující schéma, viz obrázek č. 4.

Obrázek č. 4: Jednotlivé složky veřejného prostoru dle Návrhu Strategie

Zdroj: *Strategie rozvoje veřejným prostranstvím hl. m. Prahy/návrh, vlastní tvorba*

Je evidentní, že zde popsaná definice se příliš neliší od té, která je zmíněna v teoretické části této práce. Nyní je tedy již možné provést samotnou diskursivní analýzu dokumentu Návrh Strategie, jíž jsou věnovány následující stránky.

6. Diskursivní analýza Návrhu Strategie

Tato kapitola je rozdělena do několika menších sekcí, které kopírují zájem resp. výzkumnou otázku této diplomové práce. První část je věnována diskursivní analýze problematiky veřejných prostranství/prostoru v Praze, tak jak ji popisuje Dokument tj. identifikace „velkých a malých témat“, aktérů atp. V druhé části jsou pak poznatky získané z předchozí kapitoly srovnány s informacemi resp. s diskursem nacházejícím se v odborné literatuře, politických dokumentech či zprávách v médiích, zabývajících se veřejnými prostranstvími/prostorem v Praze.

6.1. Praha: město pro lidi, město pro život

Pokud se budeme pohybovat v diskursu dokumentu o veřejných prostranstvích/prostorech¹³, můžeme identifikovat několik myšlenkových a tematických proudů, jež se prolínají prakticky celým dokumentem, které však lze spojit pod jedno zastřešující téma, jež vystihuje hlavní poselství tohoto dokumentu, a cíl, jenž si (v teoretické rovině) jeho autoři vytyčili. Jedná se o vytvoření resp. započetí procesu proměny Prahy v **město pro lidi, město pro život**, a to skrze zvýšení kvality jeho veřejných prostranství. „*Primárním účelem veřejných prostranství je zajištění kvalitního prostředí pro život ve městě...*“¹⁴(str. 44); „*Kvalita veřejného prostoru města je základním předpokladem kvality života ve městě.*“ (str. 30)

Základem myšlenky zkvalitnění pražského prostředí je předpoklad autorů, že současný stav veřejných prostranství je nevyhovující: „*Velká část veřejných prostranství města plnohodnotně nežije. Neodehrává se zde přirozený život exteriéru města, jehož nosnou součástí je pobývání, odpočinek, chůze, setkávání s jinými lidmi, společenské události apod.*“ (str. 21) Negativní vnímání jeho stavu je příznačné prakticky pro celý text dokumentu snad pouze s dvěma výjimkami:

¹³ I když v úvodní části Dokumentu je kapitola věnovaná definici a rozlišení veřejných prostranství a veřejných prostor, v textu samotném jsou z tyto termíny často zaměňovány a oba označují to samé tj. podlahu exteriéru města. Proto níže jak prostor, tak prostranství jsou označením přístupného exteriéru města.

¹⁴ Všechny citace, jež se v následující diskursivní analýze vyskytují, pocházejí z jednoho zdrojového dokumentu tj. MELKOVÁ P. a kol. (2014): Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy/návrh. Pokud je u dané citace zmíněno jméno, nejedná se o prohlášení autorů, ale přizvaných odborníků, kteří se však na tvorbě dokumentu jiným způsobem nepodíleli. A jelikož se jedná, dle slov autorů, o odborníky, byl ponechán u jednotlivých osob i jejich titul, aby bylo jasné, o které odborníky se jedná.

1. Jeho potenciál: *„Praha má kvalitní výchozí potenciál v urbánní i sociální struktuře města pro vysokou kvalitu veřejných prostranství, kterému však jejich reálný stav a způsob využití neodpovídá“* (str. 17)
2. Jeho výchozí stav v některých částech města: *„Silnou stránkou veřejných prostranství Prahy je především výchozí stav tvořený kvalitní základní strukturou historického a kompaktního města.“* (str. 2)

Proto následující sekce spadají do jednotlivých témat, jimž autoři věnují zvýšenou pozornost, a to ať už se jedná o kroky, které je z jejich pohledu nutné učinit pro dosažení jimi vytyčeného cíle, nebo se jedná pouze o analýzu současných problémů, které ve veřejných prostranstvích byli schopni identifikovat a je nutné je napravit. *„...podkladem však musí být analýza základních stávajících problémů, jejichž vyřešení je klíčem k vytvoření podmínek pro kvalitní veřejná prostranství hl. m. Prahy a kvalitu života jeho obyvatel.“* (str. 17) Veškeré vztahy, jež jsou obsaženy v diskursu Dokumentu, jsou pro jejich komplexnost vyobrazeny v obrázku č. 6, jenž se nachází níže v této sekci.

6.2. Partikularismus vs. celostní přístup

Pravděpodobně nejsilnějším hlasem, který je ze strany autorů v dokumentu slyšet, je jejich snaha o dosažení určitého stavu veřejných prostranství. Tento chtěný stav je však v rozporu se současným způsobem tvorby a úpravy veřejných prostranství. Jedná se o protichůdnost současného partikulárního přístupu při tvorbě veřejných prostranství a chtěnou celkovou kvalitou, či snahou o kvalitu obecně. *„Podkladem rozhodnutí o úpravách veřejných prostranství jsou většinou partikulární zájmy jednotlivých subjektů, nikoliv nadřazený zájem o celkovou kvalitu místa.“* (str. 17) Ve stejném smyslu vyznívá např. i tento výrok: *„Jsou řešeny pouze dílčí části prostorového celku bez vyhodnocení vlivu uvažovaných úprav na kvalitu celkového prostoru i na související širší oblast města.“* (str. 19)

Kromě svých názorů a prohlášení se autoři odkazují i na 20 odborníků z oblasti urbanismu a architektury, kteří byli požádáni o vyjádření svého stanoviska k současným problémům a nedostatkům pražských veřejných prostranství. Podobný názor tak zastává např. i Doc. Ing. Arch. Jan Kohout (str. 2): *„Obecně považuji za největší nešvar veřejných prostranství Prahy cosi, co lze označit za vítězství partikularismu. Dílčí zájem motoristy, dopravního inženýra, správce sítě či*

komunikace, stánkového prodejce, majitele reklamy či provozovatele nějaké atrakce má zdánlivě vždy přednost...“

„Při procesech tvorby, obnovy, úprav, správy a údržby veřejných prostranství vede k dosažení a udržení jejich kvality především celostní přístup: chápání každého i dílčího díla jako součásti jediného celku, který teprve jako úplná kombinace jednotlivých částí dokáže splnit požadavky kvality veřejného prostranství.“ (str. 38) Z textu tedy poměrně jasně vyplývá, že základem resp. nutností pro kvalitní život ve městě je jeho celostní kvalita (*„Primárním cílem je celostní kvalita veřejného prostranství...“*, str. 24); které je možné dosáhnout pouze při zachování komplexního přístupu při jeho tvorbě a úpravách. Což je proces, který dosud nebyl dosud upřednostňován (str. 35). V současnosti je pak výsledná podoba spíše náhodnou sumou jednotlivých zásahů: *„Výsledek pak vzniká pouhým součtem dílčích požadavků jednotlivých správců či dotčených orgánů statní správy.“* (str. 19) Z těchto důvodů považují autoři vydání své práce/dokumentu za přímo nezbytné a jeho význam za zásadní, pokud se má současný stav změnit k lepšímu: *„Důvodem rozhodnutí vydat právě tyto materiály¹⁵ jako první a v relativně krátkém čase je nezbytnost co nejrychlejšího ovlivnění probíhajících a aktuálně připravovaných záměrů na veřejných prostranstvích s cílem vytvořit obytnou kvalitu a uplatnit celostní přístup jak v rámci celku prostranství, tak celku města.“* (str. 9)

Pokud půjdeme hlouběji do daného diskursu celkové kvality veřejných prostranství, nemůžeme se vyhnout určitým tématům, která jsou s ním v textu úzce spjata. Jedná se především o projevy a příčiny výše popsaného partikularismu, ale též i popis jednotlivých složek, které k celkové cílové kvalitě přispívají či jsou zapotřebí. Kvalitní prostranství, již mnohokrát zmíněné, je z pohledu autorů především to, které mohou obyvatelé užívat: *„Kvalitní veřejné prostranství je zpravidla takové, které je živé, tj. aktivně užívané lidmi zejména k pobytovým aktivitám. Kvalitní veřejná prostranství vybízejí k zastavení a pobývání.“* (str. 28) A z tohoto faktu i vyplývá název další odnože hlavního diskursu.

6.2.1. Technicistní vs. humanistický rozměr

Jak již bylo v předchozích řádcích naznačeno, jednou ze složek diskursu zkoumaného dokumentu je i další bipolarita přímo vyplývající ze vztahu *partikulární vs. celostní* přístup k tvorbě veřejných prostranství. Jedná se

¹⁵ V tomto případě autoři nehovoří pouze o *Návru strategie*, ale také o *Manuálu*.

o zastoupení a zohlednění technicistního či lidského (humanistického) rozměru ve veřejných prostranstvích.

Výsledkem a zároveň autory kritizovaným stavem je současná nadvláda ryze technicistního/utilitárního charakteru vycházející z partikulárního utváření veřejných prostranství: *„V praxi často dochází k realizaci veřejných prostranství či úpravám s primárním cílem splnění jednotlivého záměru — v dopravní nebo technické infrastruktuře či výstavbě objektu, kdy veřejné prostranství je jeho pouhým vedlejším produktem, či například k úpravám s cílem prostého zlepšení stavebně-technického stavu.“* (str. 24); *„Jsou upřednostňována, anebo dokonce jako jediná zohledňována technická kritéria před kritérii pobytové a estetické kvality.“* (str. 19) Z textu vyplývá, že autoři považují současný veřejný prostor za něco nahodilého, nezamýšleného, o co se nikdo vlastně nesnaží.

A je to mimo jiné právě zmíněná dopravní infrastruktura, která v textu podléhá nejsilnější kritice, jako největší „nešvar“ současné Prahy: *„Vysoká míra zatížení automobilovou dopravou a související způsob fyzického uspořádání a organizace prostoru často degradují, až znemožňují plnohodnotné užívání veřejných prostranství.“* (str. 20); *„Častá situace viditelná na pražských ulicích a náměstích je, že například dopravní infrastruktura má výraznou přednost před všemi ostatními komponenty, a tím pak dotyčnému veřejnému prostoru absolutně dominuje.“* (Ing. Arch. Akad. Arch. Jiří Klokočka, str. 5) Problém automobilismu se přitom dle autorů nevztahuje pouze na jeho infrastrukturu, ale i na zábor veřejných prostranství stojícími auty, kdy je jejich samotná přítomnost vnímána jako něco nepatřičného, co by mělo být výrazně redukováno: *„Město je výrazně postiženo nespravedlivou „privatizací“ veřejného prostranství způsobenou parkováním osobních aut.“* (Ing. Arch. Petr Hlaváček, str. 2); *„Objem parkování by zde měl být minimalizován a řešen zejména jinými prostředky, jako je P + R, parkovací domy, mýto, parkovací zóny či přiměřené zpoplatnění.“* (str. 30)

„Při jakýchkoli zásazích do veřejných prostranství či vytváření nových, a to i tehdy, kdy cílem je úprava dopravní či technické infrastruktury, musí být vždy prioritou záměru obytná kvalita.“ (str. 32) Z textu obecně vyplývá, že hlavním problémem dopravy a technické infrastruktury je tedy její **předimenzovanost** (nikoliv samotná přítomnost), která následně brání plnění základní funkce veřejných prostranství, a to je poskytování prostoru pro kvalitní život ve městě: *„Veřejná prostranství jsou zanášena smogem objektů, zejména technické infrastruktury, které tvoří bariéru v užívání prostoru a degradují jeho estetické kvality...“* (str. 21)

A právě zmíněná estetika je jednou z komponent/vlastností, které spadají pod humanistický rozměr veřejných prostranství, jež autoři vyzdvihují jako zásadní, ne-li základní, pro vytvoření kvalitních veřejných prostranství a jež se natolik liší od vlastností dosud upřednostňované infrastruktury.

„Humanistická kvalita prostředí obecně spočívá například v obytnosti, estetice, společensko-kulturním rozměru či reprezentační a komunikační roli. Ve veřejném prostoru jsou tyto vlastnosti součástí obytných kvalit místa: jejich pobytové kvality, bohatosti prožitku, smyslového vnímání a poznávání.“ (str. 24) Pokud k této definici humanistických kvalit připojíme ještě následující dva výroky autorů: *„Infrastruktura se zaměřuje za cíl, kterým je pobytové a estetické prostředí města. Rolí infrastruktury je i z podstaty termínu pouze vytvářet podporu pro cíl.“* (str. 19) a *„Humanistická úloha je současně nadstavbou i základem smyslu existence veřejného prostoru. Spočívá ve vlastnostech přesahujících technický, užitkový a instrumentální rozměr prostředí.“* (str. 25); můžeme z textu vyvodit několik zásadních závěrů:

1. Smyslem existence veřejných prostranství je jejich humanistická úloha.
 - 1.1. Smyslem existence veřejných prostranství je jejich obyvatelnost.
 - 1.1.1. Smyslem existence veřejných prostranství je jejich pobytová kvalita, bohatost prožitků, smyslového vnímání a poznávání, estetika a společensko-kulturní rozměr.
2. Cílem ve veřejných prostranstvích je dosažení jejich humanistické kvality.
 - 2.1. Cílem veřejných prostranství je kvalitní pobyt v nich.
 - 2.1.1. Cílem ve veřejných prostranstvích je jejich pobytová kvalita, bohatost jejich prožitku, smyslové vnímání a poznávání, jeho estetika a společensko-kulturní rozměr.
3. Infrastruktura má podpůrnou úlohu pro cíl.
 - 3.1. Infrastruktura má podpůrnou úlohu pro dosažení humanistických kvalit.

Právě napsané závěry vyvozené z textu nám více méně jen potvrzují již zmíněnou hlavní myšlenku dokumentu, tedy snahu o vytvoření obyvatelného města pro lidi, viz *„Městské prostředí je vytvářeno pro život lidí. Veškeré jeho vlastnosti by tedy měly být poměřovány ‚lidským‘ měřítkem.“* (str. 29). Nicméně nyní můžeme poukázat na konkrétní vlastnosti (byť v teoretické rovině), jakých by měl dle autorů ideální městský veřejný prostor nabývat. Kromě podpůrné infrastrukturní úlohy se

jedná o pobytovou kvalitu, estetičnost prostředí, společensko-kulturní rozměr a také něco, co by se dalo popsat jako bohatost na vjemy stimulující naše smysly. Autoři princip tvorby veřejných prostranství vyjadřují celkem jasně: „*Základem tvorby veřejných prostranství je lidské měřítko a lidské smysly.*“ (str. 30)

Dosud jsme zatím v diskursu byli schopni identifikovat dvě témata tj. „partikularismus vs. celostní přístup“ a s ním komplementárně spojený „technicistní vs. humanistický rozměr“. Pokud ale půjdeme dále a ještě hlouběji do textu, můžeme identifikovat příčinu/řešení druhé zmíněné duality, kterou autoři spatřují ve způsobu **projektování**, či snad lépe řečeno, kdo se samotného projektování účastní. Jedná se o jeden z klíčových problémů současné tvorby veřejného prostoru.

6.2.1.1. Projektování

V jistém smyslu by se tato kapitola mohla jmenovat spíše **přítomnost architekta**, neboť právě přítomnost architekta při tvorbě veřejných prostranství je v dokumentu vyzdvihována jako zásadní. Nicméně není to jediný aktér, který je v tomto procesu zmíněn, a proto byl název kapitoly zvolen poněkud obecněji. Nejdříve se však věnujme právě osobě architekta.

„Projektování staveb a úprav v městském prostoru v převážné většině není zadáváno erudovanému odborníkovi na celkovou kvalitu prostoru — architektovi.“ (str. 18) Tato věta je ve své jednoduchosti jasným stanoviskem autorů, kteří považují architekta za tu osobu, jež je schopna celkové kvality dosáhnout, a to díky své odbornosti. Autoři považují zapojení architekta do projektování dokonce za základní, nutné a nezastupitelné, neboť bez jeho přítomnosti a schopností nelze dosáhnout kvalitního výsledku: *„Nepřítomnost architekta bývá potom suplována úředníky státní správy, kteří v rámci vyjadřování například během stavebních řízení ‚projektují‘, což často vede opět k uplatnění dílčího kritéria bez zohlednění kvality celku. Navíc je tak podporován mylný dojem, že přítomnost architekta řešícího prostor jako celek není nutná.“* (str. 19)

Je však dobré podotknout, že prakticky všichni autoři dokumentu jsou sami z povolání architekti. Stejně tak tomu je ze velké části u již zmíněných přizvaných komentátorů/odborníků. Vyzdvížení úlohy a odbornosti architekta je v tomto dokumentu tak časté, že je občas obtížné ubránit se dojmu, že se ze své pozice

autorů dokumentu snaží zvýšit prestiž a důležitost svého zaměstnání. Viz např. *„K dosažení a udržení celkové (celostní) kvality veřejných prostranství je proto nezbytné zajistit přítomnost architekta zejména v klíčových fázích procesů tvorby a obnovy.“* (str. 38) Jinými slovy zde mohou vyvstat pochybnosti, zda si tento dokument nenapsali tak říkajíc „sami pro sebe“. Na druhou stranu je však možné, že je přítomnost architekta přece jen klíčová a závěry v dokumentu popsané vycházejí opravdu pouze z jeho současné absence ve tvorbě veřejných prostranství.

Pokud je tedy architekt v dokumentu viděn jako odborník schopný vytvořit kvalitní obyvatelné město skrze svou odbornost a schopnost vnést do veřejných prostor i humanistický rozměr, je to právě **veřejnost**, kterou je nutno do tohoto procesu zapojit, neboť ona sama ho pak bude užívat. *„Veřejnost by měla být zapojena do všech fází tvorby veřejných prostranství — od plánování až po ovlivnění podoby jeho užívání.“* (str. 33) Jinými slovy se dá říci, že v textu je architekt viděn jako ten, jenž je schopen humanistický rozměr do prostoru implementovat, avšak společnost je konkrétním nositelem těchto hodnot, jež je nutno pro úspěšnost/kvalitu zohlednit. *„Má-li být veřejné prostranství přijato uživateli skutečně za své, je žádoucí, aby se zejména na počátku při formulaci zadání úprav veřejného prostranství podařilo aktivně zapojit místní veřejnost. Významně se tak zvýší pravděpodobnost, že investice bude úspěšná a finanční prostředky budou využity efektivně.“* (str. 40)

6.2.2. Hierarchie

Dosud jsme v textu sledovali myšlenku autorů, která vedla přes vztah „partikulární vs. celostní přístup“ po potřebu zvýšit humanistický charakter prostoru až ke konkrétním aktérům, díky nimž toho má být dosaženo. Nicméně se nyní vraťme k prvnímu zmíněnému vztahu, který zatím nebyl myšlenkově zcela naplněn. Proto zde budeme sledovat další složky, jež mají přispět k celostní kvalitě veřejných prostranství, resp. se jedná o další formu celostní tvorby a úpravy veřejných prostranství. Dosažení celostní kvality je v textu často spojováno s **hierarchií**, přičemž i ta samotná je zmiňována v několika kontextech.

První spojení s hierarchií se týká urbánní struktury města, jež je tvořena právě veřejnými prostranstvími, která však momentálně dle autorů nenaplnují svou funkci: *„Veřejná prostranství nejsou často navzájem provázaná, tvoří jednotnou*

komponovanou a hierarchickou strukturu města a nenaplnují základní požadavek kontinuity a prostupnosti.“ (str. 20)

V textu je opět znatelná snaha o celostní přístup, a to již nejen v rámci konkrétních prostranství, ale v rámci **města jako celku**. Veřejná prostranství by tedy neměla být z pohledu autorů vnímána izolovaně, ale jako součást větší struktury: *„Struktura veřejných prostranství by měla podporovat propojení centra a periferie a pomocí čitelné hierarchie prostorů a jejich návaznosti spoluvytvářet základní mentální mapu města.“ (str. 32)* Urbánní struktura je v textu spojována nejčastěji s vlastnostmi, jako je **prostupnost**, **kontinuita** či **propojenost**, jež je pro užívání města jeho obyvateli zásadní: *„Město krátkých vzdáleností výrazně napomáhá kvalitě a živosti veřejných prostranství. Jeho předpokladem je kompaktní urbanistická struktura a koncepčně založená a čitelná struktura veřejných prostranství.“ (str. 28)* Nicméně aby urbánní struktura dosahovala výše požadovaných vlastností, je nutné ji právě **hierarchizovat**, a to dle významu veřejných prostranství v rámci města: *„Předpokladem uspokojivé prostupnosti prostředí je také orientovanost uživatele v něm. Základem je hierarchizace veřejných prostranství, která musí být jednak součástí kompozice města, jednak čitelná pro uživatele. Základní orientací ve městě a strukturu jeho prostupnosti tvoří celoměstsky významná veřejná prostranství.“ (str. 28)* Samozřejmostí pro zvýšení prostupnosti je též odstraňování bariér: *„Jedním z důležitých úkolů rozvoje veřejných prostranství je v současnosti odstraňování bariér...“ (str. 30)*

Cílem této hierarchizované struktury však nemá být pouze logické propojení jednotlivých lokalit, snazší pohyb mezi nimi a vnímání města jako celku, ale též podklad pro rozhodování při rozdělování investic: *„Je zapotřebí definovat hierarchii veřejných prostranství, která bude mj. podkladem pro prioritizaci investic do zvyšování jejich kvality.“ (str. 31)*

Pojem hierarchie nebo snaha o hierarchii v dokumentu není spojena jen s urbanistickou strukturou, tedy ve stanovení, která veřejná prostranství jsou v rámci celku významnější než jiná. Z pohledu autorů je také důležitá **hierarchie hodnot kvality** veřejných prostranství, jež momentálně chybí: *„Není definovaná hodnotová hierarchie kvalit veřejných prostranství.“ (str. 21)* V tomto smyslu se jaksí vracíme k tématu, které zde již jednou zaznělo, a to k potřebě zapojení veřejnosti do tvorby a úpravy veřejných prostranství, neboť se následně stanou uživateli konkrétních míst. Na jednu stranu je zde snaha o její spoluúčast, na tu druhou zde sami autoři připouštějí, že společnost nemá prakticky žádnou představu o tom, co se pod kvalitou veřejných prostranstvím skrývá: *„Všeobecné povědomí o podobě kvality veřejných prostranství je ve společnosti oproti*

vyspělým metropolím nízké.“ (str. 21) Což je podle autorů i jedním z důvodů, proč v současnosti mohou v prostoru dominovat určité druhy dopravy: „Výsledkem je například i převaha „silnějšího“ druhu dopravy — automobilové (která, není-li regulována, vždy v prostoru dominuje) nad „slabšími“ druhy dopravy — zejména pěší (které potřebují aktivní ochranu).“ (str. 21)

Pokud zůstaneme ještě chvíli u hierarchie hodnot kvality, tak autoři její absenci nevidí pouze u veřejnosti, ale i u **správy**: „Ani ze strany politiky města, ani ze strany veřejnosti není definovaná hodnotová hierarchie kvalit veřejných prostranství.“ (str. 21) Byť tedy z dokumentu jasně vyplývá, že všeobecné povědomí o této hierarchii je pro dosažení celostní kvality velmi důležité¹⁶, nikde není explicitně napsáno, jak má veřejnost a samospráva znalosti těchto hodnot „nabýt“, či jakým způsobem je má identifikovat. Autoři pouze zmiňují blíže nespecifikované informační, výzkumné a vzdělávací nástroje, jež mají dopomoci k „identifikaci sdílených hodnot“ (str. 51) a pak přijetí vize rozvoje (str. 15)¹⁷. Jediná konkrétní osoba, která je zatím v textu považována za „obdařenou“ schopností rozpoznat co kvalitní je a co již ne, je právě architekt. Opět zde tedy můžeme cítit snahu o zviditelnění role tohoto aktéra.

6.2.3. Přístup správy města

Poslední z myšlenkových odnoží spadajících pod snahu o celostní tvorbu veřejných prostranství patří samotný **přístup města** k této problematice, tj. jakým způsobem se město podílí na procesech utváření a úpravy veřejných prostranství. Nutno podotknout, že pohled autorů na město, resp. na správu Prahy, je poměrně nesmlouvavý. Z textu je sice cítit, jaký význam autoři samosprávě přisuzují¹⁸, nicméně její současný přístup je autory spojován s negativními termíny, jako je **neschopnost**: „Pokud se již město vybičuje k náznaku logického přístupu k tvorbě veřejného prostranství a zorganizuje veřejnou architektonickou soutěž, je po rozhodnutí odborné poroty schopno samo své úsilí činností vlastní samosprávy účinně torpédovat.“ (Ing. Arch. Jaroslav Zima, str. 4); či **nezájem**, který lze z kontextu vyčíst: „Veřejná prostranství v Praze jsou nekonceptně řešena, ale

¹⁶ „Je nutné znovu vytvořit a udržovat obecné povědomí veřejnosti o podobě kvalitních veřejných prostranství.“ (str. 33)

¹⁷ Viz podkapitola *Politika* níže.

¹⁸ Lze vycházet z faktu, že tento dokument je adresovaný především správě města: „návrh Strategie rozvoje veřejných prostranství hl. m. Prahy...je určen zejména správě města — samosprávě a státní správě.“ (str. 10); či že samosprávě (jako správní složce) je přisuzována největší zodpovědnost: „Samosprávě náleží největší zodpovědnost za celkovou kvalitu výsledku rozvoje veřejných prostranství.“ (str. 36)

často mám spíš dojem, že se jimi vlastně dosud nikdo seriózně nezabýval.“ (Ing. Arch. Zdeněk Lukeš, str. 2). Obrat v posledním bodě tj. zájmu, je dle právě citovaného Ing. Arch. Zdeňka Lukeše znatelný až v posledních letech (str. 5).

Toto je však pouze obecnější kritika, z níž vyznívá pohoršení či „povzdechnutí“ autorů nad současným stavem věcí. Konkrétně pojmenované problémy lze rozdělit do dvou tematických okruhů: **politika** a **koordinace**. Následující řádky budou věnovány první skupině.

6.2.3.1. Politika

Pravděpodobně největší úskalí současného přístupu správy autoři spatřují v množství problémů, jež lze zahrnout pod **politiku města**.

První z forem byla již částečně naznačena v předchozích řádcích, když byl zmíněn nezáměr města o koncepční řešení současných problémů veřejných prostranství. V podstatě se jedná o politiku v „čistším“ slova smyslu, jež dlouhodobějšímu a kontinuálnímu rozvoji brání. V dokumentu je označována jako **politikaření**, jež přichází se změnou politického vedení města: *„Zpravidla reprezentace následující nepokračuje v záměrech připravených reprezentací předešlou, které zastavuje či od začátku předělává. Důvodem nebývá kvalita ani obsah záměrů, ale účelová motivace, „politikaření“.*“ (str. 18) V dokumentu je tedy cítit určitá nespokojenost se současnou politickou kulturou.

Určitou nechuť správy či problém systému samotného autoři vidí také ve **finanční politice** města: *„Rozpočet hl. m. Prahy neobsahuje samostatnou kapitolu investičních výdajů na veřejná prostranství. Zvyšování kvality veřejných prostranství je tak v rozpočtu, a tedy i politice hl. města v podstatě redukováno na technické a infrastrukturní investice.“* (str. 18–19) Přitom finance jsou dle dokumentu považovány za *základ* celé městské politiky a *stěžejní předpoklad* kvalitního rozvoje veřejných prostranství. Jakýkoliv záměr města na veřejných prostranstvích lze dle autorů brát vážně, až když samospráva deklaruje svou zodpovědnost zařazením financí na jeho realizaci do rozpočtu města (str. 44). Není rozpočet, není tedy politická vůle. Dle dokumentu je pak nutná restrukturalizace veřejného rozpočtu, a to nejen na celoměstské úrovni, ale i v případě jednotlivých městských částí (str. 44).

Další z témat, která spadají pod hlavičku politiky města, patří v textu často zmiňovaná (a kritizovaná) **privatizace** veřejných prostranství, která automaticky znamená ztrátu „veřejnosti“ a nevratnou ztrátu vlivu města (str. 42). V tomto

smyslu autoři upozorňují na nestrategické a nelogické chování správy města při majetkoprávním jednání. První kritikou v tomto směru je již zmíněné vzdávání se možnosti ovlivnit budoucí rozvoj a vzhled prostranství¹⁹, kdy z textu dokonce vyznívá, že správa tak činí do jisté míry dobrovolně: *„Hl. m. Praha se v uplynulých letech sama postupně vzdávala a vzdává možností výrazněji zasahovat a ovlivňovat rekultivaci nebo tvorbu nových veřejných prostor, a to... díky změnám vlastnictví např. významných rozvojových ploch...“* (doc. Ing. arch. Jakub Cígler, str. 3)

V dokumentu sice není explicitně napsáno, jaké jsou příčiny tohoto „nelogického“ jednání, nicméně z náznaků bychom mohli uvažovat o podezření na korupci v pozadí. Lze přitom vycházet z následujících prohlášení autorů, když upozorňují, za jakých podmínek se pozemky prodávají či pronajímají: *„Pozemky veřejných prostranství, které sice v současné chvíli neslouží jako funkční veřejná prostranství, ale mají potenciál se jimi stát, jsou často prodávány do soukromého vlastnictví, aniž by rozhodnutí o prodeji předcházelo odborné a politické vyhodnocení...“* (str. 19); *„Pozemky veřejných prostranství nebo objekty k nim přiléhající či na nich stojící jsou pronajímány do soukromého vlastnictví, aniž by rozhodnutí o pronájmu předcházelo odborné a politické vyhodnocení...“* (str. 19) *„Obsahy nájemních smluv jsou často pro město výrazně nevýhodné a jejich délka v tomto kontextu neúměrná.“* (str. 19) Doc. PhDr. Petr Kratochvíl, CSc (str. 4) je však ve svém prohlášení přece jen lépe čitelný: *„Propachtování veřejných prostorů pochybným uživatelům sledujícím čistě ekonomické zájmy (zejména v historickém centru).“* Druhým možným vysvětlením teoreticky může být „jednoduchá neefektivnost“ ve fungování aparátu města, nicméně čtenář se jaksi nedokáže ubránit dojmu, že snaha autorů o nenápadné naznačení existence korupce je přece jen pravděpodobnější.

Poslední ze slabin současné politiky města, jež má za následek partikulární přístup k tvorbě veřejných prostranství, je její politika v rámci samotného rozvoje. Zkráceně řečeno, město nemá jasno, čeho a jak chce dosáhnout. Tato neujasněnost rozvoje je v textu spojována nejčastěji se třemi termíny: **vize**, **strategie** a **koncepce**, jež jsou navzájem propojeny.

„Absence celkové vize.“ Tak zní první odpověď doc. PhDr. Petra Kratochvíla (str. 4) na otázku autorů, jaké vidí největší nedostatky v procesu přípravy, realizace a způsobu užívání veřejných prostranství Prahy. Přitom z dokumentu vyplývá, že přijetí vize rozvoje veřejných prostranství je podstatným, ne-li

¹⁹ A tím pádem i možnosti dosažení celostní kvality místa.

nejzákladnějším krokem nutným pro další pozitivní vývoj. Můžeme tak usoudit, když přihlídneme k celému názvu dokumentu²⁰ a pak k prohlášení, že „*na počátku definování strategie musí být formulována vize.*“ (str. 15) Jinými slovy, pokud se dokument snaží o návrh strategie²¹, je pak nutné vyžadovat přijetí vize politickou reprezentací města, aby pak bylo možné stanovit a uplatňovat **strategii** (str. 15). Vize je tak považována za *základní směr a cíl k přístupu k rozvoji veřejných prostranství* (str. 10), tedy deklaraci, jakým směrem se chce město ubírat.

Přijetí a formulování vize je pak dle dokumentu jedna z forem, jak dosáhnout společenské dohody tj. všeobecného a sdíleného povědomí o kvalitě veřejných prostranství, jak tu bylo již zmíněno. I z toho lze usoudit důležitost, již jí autoři dávají. Aktérem, jenž má stát za formulováním vize, je dle dokumentu **samospráva** ve spolupráci s **odborníky** (str. 36). Avšak z textu vyznívá, že významnější roli bude zastávat v tomto směru pravděpodobně odborník, neboť v politice města chybí hodnotová hierarchie kvality veřejných prostranství (viz výše). Pod odborníkem se pak skrývá plánovač, projektant, architekt, urbanista, krajinář, dílčí specialista apod. (str. 36) I mezi nimi má však výsadní resp. nadřazenou pozici osoba architekta (urbanisty), neboť ostatní profese jsou považovány pouze za případné spolupracovníky: „*Dle charakteru veřejného prostranství jsou pak hlavními spolupracovníky architekta (urbanisty) zejména krajinářský architekt a dopravní urbanista.*“ (str. 38) Opět se tedy setkáváme s vyzdvížením této profese.

Druhým termínem, jenž je z pohledu autorů klíčový v politice rozvoje veřejných prostranství, je **strategie**. Ta je s předchozím termínem úzce spjata: „*Způsob naplňování vize by měl být definován ve strategii politiky města.*“ (str. 15) Strategie tedy představuje jakousi „cestu“ (viz obr. č. 5), díky níž je možné dosáhnout vize/cíle.

Z kontextu dokumentu lze považovat za vizi právě vytvoření *Města pro lidi, města pro život*, jež byla zároveň stanovena i jako název samotné diskursivní analýzy. Přijetím strategie je tedy nutné přijmout „...*akční plán zahrnující kromě cílů především konkrétní nástroje k jejich dosažení, časové a investiční plány a určení jednotlivých subjektů pro plnění jednotlivých úkolů, to vše podložené konkrétními závazky vedení města.*“ (str. 15) Strategie tedy představuje konkrétní cíle rozvoje, nástroje a časové horizonty jejich dosažení (str. 9). Zodpovědnost za zajištění strategie přebírá opět samospráva, ale její vytvoření již leží v rukou odborníků. Stejných odborníků, jako jsou ti, kteří spolupracují na vizi (str. 15). „*Vize a strategie by měly mít zejména iniciační charakter...*“ (str. 17)

²⁰ Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy/návrh.

²¹ Návrh strategie (dokument) je základním návrhovým podkladem pro Strategii rozvoje veřejných prostranství (dokument).

Obrázek č. 5: Strategie jako „cesta“ k cíli

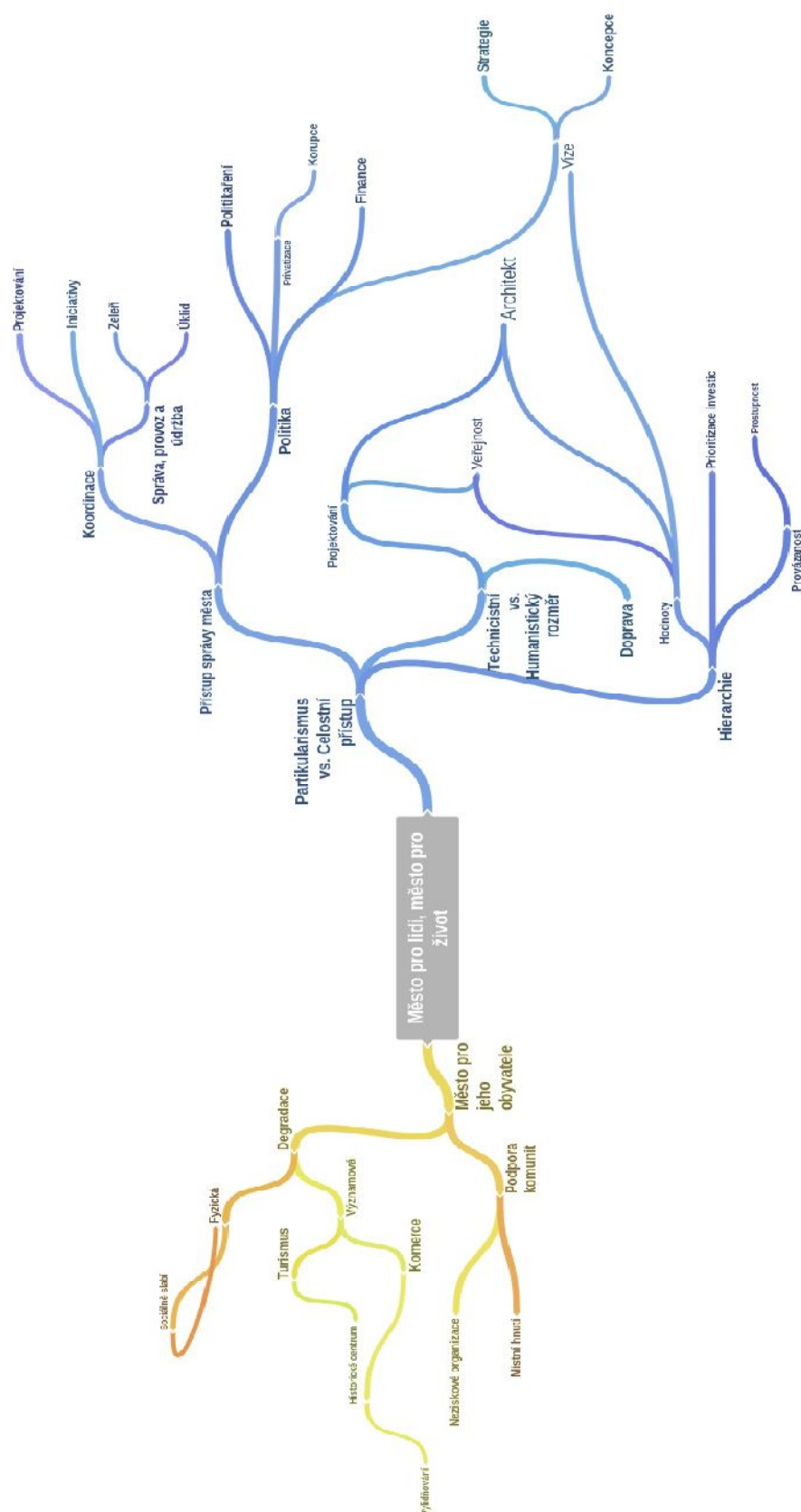

Zdroj: iprpraha.cz, 2014

Posledním segmentem v politice města je **konceptce**. Tento termín tu v citacích již několikrát zazněl, a to v různých kontextech. Jedná se také o jeden z nejčastěji se vyskytujících a skloňovaných pojmů v dokumentu samém. Ve většině případů se jedná o kritiku současné tvorby a úpravy veřejných prostranství, jež právě koncepci postrádá: „V Praze do dnešní doby neexistoval žádný celostní a koncepční přístup k rozvoji veřejného prostoru a veřejných prostranství.“ (str. 9) Přitom z pohledu autorů je jednou z nutností pro dosažení celkové kvality: „Podmínkou dosažení celostní kvality je existence celkové koncepce místa a koordinace²² všech zásahů (včetně vlivu údržby, správy a užívání) ze strany města.“ (str. 24) Zároveň je v úzkém vztahu s vizí, ze které vychází: „Stěžejní jsou existence koncepce vycházející z vize a soulad všech dílčích záměrů i fází s koncepcí.“ (str. 38) Možná tedy již nikoho nepřekvapí, že zpracovatelem a osobou, která nese zodpovědnost za zpracování koncepce, je právě architekt: „U záměrů s vlivem na celkovou kvalitu veřejného prostranství musí být na začátku projektové přípravy vypracována celková koncepce, jejím zpracovatelem by měl být architekt a jeho tým specialistů.“ (str. 40) Opět se zde tedy setkáváme se zdůrazněním role architekta jako klíčové postavy v celém procesu.

²² Koordinaci je věnována samostatná kapitola.

Obrázek č. 6: Vztahy jednotlivých složek diskursu Návrhu Strategie

Zdroj: vlastní práce

6.2.3.2. Koordinace

Jak bylo v předchozích řádcích řečeno, podmínkou dosažení celostní kvality je celková koncepce, ale také i **koordinace** všech zásahů. Následující část proto bude věnována druhému zmíněnému předpokladu.

Tak jako je prakticky celý dokument více méně výčtem či analýzou současných problémů a nedostatků v tvorbě veřejných prostranství, neunikla jeho kritice ani otázka koordinace jednotlivých procesů či aktérů: „*Neexistuje koordinace jednotlivých složek utvářejících veřejná prostranství.*“ (str. 17) Přizvaný doc. PhDr. Petr Kratochvíl, CSc (str. 4), hovoří dokonce o výsledném **chaosu**: „*Většina procesu přípravy a realizace veřejných prostranství Prahy probíhá v režimu organizovaného chaosu.*“ V textu není explicitně napsáno, jaká osoba či subjekt má potřebnou funkci koordinátora projektů zastupovat, pouze je zde zmíněno, že se jedná o „*výkonnou složku investora (samosprávy)*“ a že jím může být podle rozsahu investic „*subjekt v rámci struktury orgánů města nebo subjekt městem určený*“ (str. 38). Nicméně z množství pravomocí či úkolů, jež jsou mu svěřeny²³, a faktu, že se jedná o výkonnou složku samosprávy, lze vyvodit silné postavení, jež v celém procesu má a že za jeho absenci nese zodpovědnost samo město.

Z práce koordinátora projektu vychází i práce architekta, která tu byla již tolikrát zdůrazněna: „*Na základě jasně definovaného zadání od koordinátora projektu a investora zpracovává podrobné celostní koncepce místa. Zpracovává dílčí vstupy a požadavky dalších účastníků a specialistů. Vytváří zadání specialistům. Vyhodnocuje rozpory a doporučuje řešení při protichůdných požadavcích.*“ (str. 39) Architekt je považován za „*koordinátora souladu s koncepcí*“ (str. 39).

Nedostatek či úplná absence koordinace není autory spojována pouze s případem přípravy a realizace nových záměrů, ale také se **správou stávajících prostranství**: „*Chybí koordinovaný a městem řízený systém správy dílčích částí veřejných prostranství.*“ (str. 19) „*Dílčí úpravy jednotlivých správců navíc často nejsou koordinovány ani mezi sebou navzájem.*“ (str. 18) Opět v tomto případě padá vina na správu města, jež by měla koordinaci zajistit: „*Spolupráci a koordinaci jednotlivých správců musí zajistit a zastřešit město.*“ (str. 42) Výsledkem je **nesystémovost** a **roztříštěnost správy** mezi velké množství

²³ Zajištění definování vize místa; Zajištění vypracování koncepce místa; Koordinace investičních záměrů; Zajištění dodržení kritérií a priorit v rozhodování; Na základě pokynů investora vykonávání klíčových koncepčních rozhodnutí; Vyhodnocení rozporů jednotlivých aktérů; Koordinace účastníků záměru atd.

subjektů, kdy nejsou ani jasné gesce jednotlivých správců (str. 19) a tím pádem může dojít i ke **ztrátě zodpovědnosti** za jednotlivé prvky v prostoru (str. 20). Pro zlepšení této situace autoři požadují **vzájemnou informovanost** o záměrech a plánech a navázání **úzké spolupráce** (str. 42), aby se mohlo předejít situacím, jako je tato: *„Důsledky současné nevhodné praxe způsobené špatnou koordinací jsou případy, kdy je například ulice nebo chodník rozkopán vícekrát v krátkém časovém období, nebo příklad, kdy správce komunikace financuje opravu povrchových znaků sítě technické infrastruktury jenom proto, že v okamžiku opravy nezná jejich vlastníka a správce apod.“* (str. 42)

Pod problém koordinace správy lze zařadit i absenci **koordinace provozu a údržby** resp. otázku údržby obecně: *„Neexistuje celková koncepce údržby, nefunguje koordinace, prováděcí firmy často nedisponují adekvátní odborností (např. při údržbě vegetace).“* (str. 19) Byť množství financí vynaložených na **úklid** a údržbu není nezanedbatelné, výsledkem nepřítomnosti koordinace a koncepce je, že jsou pak uplatňovány **neúčelně** a ani neexistuje účinná **kontrola** odvedené práce a z toho i následné **sankce** (str. 19). Jak je v dokumentu napsáno, *„kvalitní údržba a úklid jsou stěžejním předpokladem kvality veřejných prostranství“* (str. 30). Řešení přitom mnohých problémových prostranství v Praze není ani natolik složité a dle autorů je současný stav výsledkem především nedostatku **důslednosti, pravidelnosti a kvality** v úklidu a údržbě: *„Pro zvýšení kvality některých veřejných prostranství často stačí ‚pouhý‘ důkladný a pravidelný úklid a stálá údržba.“* (str. 43)

Případ nekoordinované údržby je v dokumentu často spojován i s otázkou udržování zeleně v ulicích. Ing. Petr Malinský v tomto smyslu odkazuje na již známý případ „betonových van“, jež byly použity na pražském Smíchově, jako na příklad jedné z forem současného starání se o zeleň: *„...snaha o ‚zeleň‘ pomocí nevkusných a hloupých řešení v podobě ‚vyšlizmů‘ typu travnatých či keřových rabátek či květinových záhonů...“* (str. 3) Podle autorů je údržba zeleně a zejména stromů podceňovaná a nekoordinovaná: *„Zásadně podceňována je odborná údržba stromů ve městě.“* (str. 20); *„Výsadba stromů nespadá do gesce stavebního řízení, a je tedy často prováděna živelně, bez koordinace s celkovou kompozicí místa či plány jeho úprav nebo s existencí sítě podzemní infrastruktury.“* (str. 19) Z textu jasně vyplývá volání po odbornosti a koordinaci při údržbě zeleně.

Poslední z forem koordinace, kterou autoři v dokumentu zmiňují, je koordinace či zavedení spolupráce s **místními iniciativami**: *„Je zapotřebí navázat spolupráci s místními iniciativami usilujícími o zlepšení kvality veřejných prostranství, využít jejich potenciál, podpořit je a koordinovat jejich cíle se zájmy*

města.“ (str. 31) Opět se tedy setkáváme se zapojením veřejnosti do tvorby veřejných prostranství jako jednu z možností jak vnést do prostoru lidský resp. humanistický rozměr.

6.3. Město pro jeho obyvatele

Předchozí část diskursu zkoumaného dokumentu (jež také zabírá majoritní podíl celého textu) se zabývá především dosažením celostní kvality veřejných prostranství, a to zejména analýzou resp. vyzdvižením jednotlivých problémů současného stavu, možných nástrojů na dosažení jejich nápravy a také aktérů, již se procesu tvorby celostní kvality mají účastnit a případně jakým způsobem. Přesto v textu lze identifikovat i další větev diskursu, která do myšlenkové linie té předchozí úplně nezapadá.

Je samozřejmostí, že následující část také spadá do širšího tematického rámce tj. do *„Města pro lidi, města pro život“*, nicméně na rozdíl od první velké odnože se zabývá pohledem, jenž vidí Prahu jako město, které přestává být prostorem pro místní obyvatele, resp. jim přestává patřit či ho nemohou užívat. Jak by se tedy teoreticky celá první část²⁴ dala též pojmenovat i jako *„město pro život“*, následující řádky jsou věnovány těm myšlenkám dokumentu, které lze souhrnně nazvat *„město pro jeho obyvatele“*²⁵. Tyto dva názvy můžou být poněkud zavádějící a lze nabýt dojmu, že tematicky označují to samé a do jisté míry lze opravdu nalézt určité styčné body s předchozí částí²⁶. To je však výsledkem zakódování textu, následné generalizace a také čistě jednoduše z faktu, že podobným či nepropojeným tématům se nelze v rámci jednoho dokumentu vyhnout.

6.3.1. Degradace

Důvodem, který má za výsledek skutečnost, že Praha přestává být městem pro své obyvatele, je, že její veřejný prostor je vystaven procesu, který lze souhrnně nazvat **degradací**. Ta může dle dokumentu nabývat několika forem, obecně ji však lze rozdělit dle kontextu do dvou širších skupin, a to na **fyzickou** a **významovou**. Jako první bude věnována pozornost degradaci významové.

²⁴ Partikularismus vs. celostní kvalita

²⁵ Respektive *„město pro lidi“*.

²⁶ Z tohoto důvodu je možné, že některé citace budou použity již podruhé.

Degradace významová má povětšinou co do činění s charakterem daných lokalit: „*Veřejná prostranství Prahy nemají až na několik čestných výjimek žádný charakter.*“ (str. 2, Ing. arch. Jaroslav Zima) Jak však autoři sami píší, charakter či identita místa je pro jeho přijetí a tedy užívání místa obyvateli důležitá: „*S místem disponujícím vlastním charakterem a srozumitelným kontextem se lze snadno identifikovat, naproti tomu místa „nijaká“, anonymní a autonomní vytvářejí pocit odcizení a nejsou lidmi vyhledávána.*“ (str. 29) Z textu nám tedy vyplývá, že pokud je nějakým způsobem poškozen charakter konkrétní lokality, pro lidi je toto místo cizí. Tak říkajíc jim přestává patřit. V textu se setkáváme zejména se dvěma „viníky“ ztráty charakteru resp. dvěma formami významové degradace veřejných prostranství: **turismus** a s ním úzce spojená **komerencializace**. Oba tyto procesy jsou nejčastěji zmiňovány v souvislosti s historickým centrem Prahy.

„*Veřejná prostranství historické části města jsou degradována prvoplánovou podbízivou turistickou komercí a souvisejícím komerčním vybydlováním přilehlých objektů.*“ (str. 20) Autoři v tomto případě dokonce hovoří o turistickém „disneylandu“ a o likvidaci kulturní hodnoty místa (str. 20). Ing. Arch. Jan Tabor situaci v centru města popisuje následovně: „*Karlův most a jeho okolí, Staroměstské náměstí jsou zabarikovány pseudofolklorními přístavky a zaplavené špatnou, ale hypertrofickou reklamou.*“ (str. 2) Degradace (významová) o které tu hovoříme, se tedy týká kulturního charakteru místa. Kultura je přitom v textu popsána jako *výsledek a předmět sdílení* společnosti a veřejný prostor, potom *rámec pro její reprezentaci* (str. 25). Jinými slovy, centrum města je v textu popisováno tak, že jeho kulturní hodnota klesla na tak nízkou úroveň²⁷, s níž se společnost již nedokáže identifikovat (nechce s ní mít nic společného), a z tohoto důvodu dochází i k odlivu místních, a to nejen zde bydlících. Chybou, jež se v případě jádra města stala, je jasné porušení následujícího předpokladu kvality/účelu veřejných prostranství: „*Primárním účelem veřejných prostranství je zajištění kvalitního prostředí pro život ve městě, nikoliv generování zisku.*“ (str. 44) Centrum patří turistům a vydělávání peněz z turismu, nikoliv obyvatelům města, přitom „*kvalitní veřejná prostranství mohou napomoci zabránit vylidňování centra města.*“ (str. 33)

Fyzická degradace veřejných prostranství byla v této práci již několikrát zmíněna, zejména v souvislosti s dopravní a technickou infrastrukturou či s nedostatečnou údržbou, která má za následek, že dané lokality nemohou být plnohodnotně využívány. V tomto kontextu bychom mohli zmínit např. toto

²⁷ PhDr. Richard Biegel, Ph.D. ji dokonce označuje za „sterilizovanou komerčně-turistickou zónu“. (str. 3)

stanovisko autorů: „Řada bariér, které zdánlivě chrání chodce, ve skutečnosti usnadňuje rychlý a neomezený automobilový provoz a omezuje přirozený pěší pohyb.“ (str. 21) Obyvatelé tak nemohou z technických (či jiných) důvodů naplno místo užívat a tedy prostor jim (v jistém smyslu) nepatří.

Můžeme ale říci, že toto je pouze jedna strana mince, která označuje příčiny, jež mají kořen ve špatně nastaveném systému tvorby, úpravy a údržby veřejných prostranství. V textu existuje i druhý náhled na fyzickou degradaci, která zdůrazňuje roli člověka samotného resp. lidský element: „*Uživatelé (veřejnost) jsou chápáni jako tvůrci veřejných prostranství města.*“ (str. 37) Zároveň tu dle autorů existuje i vztah opačný, kdy veřejná prostranství/prostory působí na společnost: „*Veřejný prostor a veřejná prostranství mají schopnost ovlivňovat vzorce chování a jsou jedním ze základních nástrojů možné kultivace společnosti...*“ (str. 25) Působí zde tedy dialektický vztah mezi prostorem a společností. Problém degradovaných prostranství²⁸ tedy dle autorů tkví nejen v samotném špatném fyzickém stavu, ale také ve vlivu, jež následně mají na společnost: „*Jejich stav navíc generuje a přitahuje sociálně problémové osoby, a ty zpětně zvyšují fyzickou degradaci prostoru.*“ (str. 21) Z textu tedy vyplývá, že špatná kondice možných lokalit nejen že přitahuje **sociálně problémové** osoby, které fyzický stav prostředí ještě zhorší, ale tento stav přímo vytváří nové jedince spadající do této kategorie. Viz slovo *generuje*.

V souvislosti se sociálně problémovými jedinci autoři zmiňují i strach z nich, jenž ve výsledku brání řádnému užívání i ostatním obyvatelům: „*Jedním z důvodů neumisťování sedacích a pobytových objektů je obava z užívání sociálně problémovými jedinci.*“ (str. 20) Nicméně sociálně problémovým jevům by se mělo předcházet dle dokumentu jinak: prevencí, regulací či restrikcemi, tedy tak, aby tyto skupiny nebyly a priori vyloučeny z veřejného prostoru. Viz: „*Veřejná prostranství by měla umožňovat nejen veřejnou přístupnost, ale také komfortní užívání všemi skupinami obyvatel, tedy skupinami všech věkových i sociálních, kulturních a společenských kategorií...*“ (str. 28)

6.3.2. Podpora komunit

Poslední částí spadající do myšlenkového směru „Město pro jeho obyvatele“ se tematicky již nezabývá příčinami, proč město jeho rezidentům nepatří, ale spíše způsobům, jak jim ho naopak navrátit. Již tu byla několikrát zmíněna snaha autorů

²⁸ Fyzicky degradovaných např. špatným stavem pobytového mobiliáře.

o zapojení veřejnosti do tvorby veřejných prostranství, nicméně výsledkem této spolupráce by mělo být vytvoření kvalitních podmínek resp. fyzického rámce, v němž by se dennodenní aktivity mohly odehrávat. V této části diskursu se autorům jedná o podporu aktivit samotných. Jak totiž autoři v dokumentu píší, příčina „neživých“ veřejných prostranství nemusí být nutně jen ve fyzické nekvalitě: *„Příčina může spočívat na jedné straně v kvalitě veřejných prostranství, na straně druhé také v mentalitě společnosti jako dědictví minulého režimu, kdy sdružování na veřejných prostranstvích bylo nežádoucí.“* (str. 21).

Aktivity samotné jsou přitom v dokumentu brány jako neoddělitelná součást kvality veřejného prostoru, a proto by měla být podpora těch „kvalitních“ součástí politiky města, tak jak je zmíněno v následujících citacích: *„Aktivity naplňující veřejná prostranství jsou vedle podoby a funkce druhou nedílnou polovinou kvality veřejných prostranství.“* (str. 46); *„Je žádoucí maximálně podporovat takové užívání veřejných prostranství, které znamená například posilování sociální soudržnosti komunity, kulturní přínos nebo obecně přínos ke kvalitě života v místě. Takové užívání lze označit jako veřejně prospěšné.“* (str. 46)

Pozitivní aktivity resp. užívání prostoru je v textu spojováno především s **neziskovými organizacemi a lokálními komunitami**, tedy takovými subjekty, u nichž není předpoklad, že budou jednat prvoplánově ve snaze o zisk, a půjde jim čistě o dobro věci. Problém však zůstává stále na straně městské správy: *„Ze strany města ale stále chybí nástroje, které by tyto iniciativy „zdola“ podpořily a využily.“* (str. 21) Autoři tak v dokumentu volají především po zjednodušení administrativních záležitostí nutných pro povolení akce na veřejném prostranství a stejně tak i osvobození od místních poplatků.

6.4. Shrnutí a závěr diskursivní analýzy Návrhu Strategie

Pokud bychom z předchozích stránek analýzy dokumentu měli vyvodit nějaké závěry, je to jednak možnost identifikovat témata a aktéry, jimž věnují autoři v textu pozornost, a dále to, jakou váhu těmto jednotlivým složkám tvorby veřejného prostoru přisuzují. Zároveň ale můžeme hovořit i o způsobu, jakým se dokument prezentuje svým potenciálním čtenářům. Lze přitom vycházet nejen z obsahu samotné resp. z jeho faktické/věcné části, ale i z těch segmentů textu, ve kterých se hovoří o postavení *Kanceláře veřejného prostoru*²⁹ v rámci rozvoje pražského veřejného prostoru. Tedy jakým způsobem autoři prezentují sami sebe a svoji práci. Začněme proto nejdříve touto částí.

Jestliže se pokusíme zhodnotit význam Dokumentu z prohlášení, jež se v textu nachází, můžeme jej (z jeho vnitřního pohledu) označit za **zásadní** či si dokonce dovolím použít výraz **revoluční**. Lze přitom vycházet z těchto stanovisek: „*Založení kanceláře, nastavení její úlohy a dokumenty, které zde vznikají, jsou součástí zásadní změny v přístupu hlavního města ke svému plánování a rozvoji...*“ (str. 9); „*V Praze do dnešní doby neexistoval žádný celostní a koncepční přístup k rozvoji veřejného prostoru a veřejných prostranství.*“ (str. 9) Dokument Návrh Strategie se tedy sám označuje za součást zásadní změny, jež má vést k celostnímu a koncepčnímu rozvoji veřejných prostranství a prostor. A jelikož je i jedním z prvních dokumentů této kanceláře (str. 10), lze ho označit již použitými termíny jako je zásadní nebo právě revoluční. Do určité míry zde tak sami autoři prohlašují, že jejich koncepční a celostní přístup nebyl v rámci města Prahy dosud použit či brán v potaz a je tedy unikátní. Toto vymezení vůči dosavadnímu přístupu k rozvoji městských prostor a prostranství je jedno z důležitých zjištění, kterému bude v diskusi s veřejným diskursem ještě věnována pozornost.

Čeho však má být tímto „novátorským“ přístupem dosaženo? „*Primárním cílem je celostní kvalita veřejného prostranství...*“ (str. 24). Vytyčeným cílem celého započatého procesu je tedy celostní kvalita. Té má být dosaženo právě skrze novou koncepční a celostní tvorbu veřejných prostranství a prostor.

Jak název dokumentu napovídá, jedná se o návrh strategie. Strategie, jež je součástí koncepční tvorby, díky které je možné celostní kvality dosáhnout. Jak však autoři v textu píší, „*vize a strategie by měly mít zejména iniciační charakter, jejich podkladem však musí být analýza základních stávajících problémů, jejichž vyřešení je klíčem k vytvoření podmínek pro kvalitní veřejná prostranství hl. m.*

²⁹ Tedy pracoviště, ve kterém tento dokument vznikl.

Prahy a kvalitu života jeho obyvatel.“ (str. 17) Z tohoto důvodu se podstatná část dokumentu věnuje právě současnému stavu veřejných prostranství v Praze, jaké jsou jeho problémy, jací jsou zapojení aktéři, možná řešení atp. A také proto byla tato část podrobena diskursivní analýze, neboť se jedná o pohled autorů na celkovou kvalitu veřejných prostor, jež by sice měl být objektivní³⁰, nicméně však může být stále ovlivněn jejich osobními představami či zájmy. Následující řádky proto budou věnovány krátkému shrnutí diskursivní analýzy pohledu dokumentu na veřejný prostor a prostranství Prahy.

Z textu je cítit, že byl napsán především architekty. Z tohoto důvodu i většina současných problémů pražských veřejných prostranství je popisována z **architektonického hlediska**. Největší část diskursu tak zabírá zejména kritika jejich současné tvorby a úpravy, která má za následek **nevhodný stav a vzhled**. Za jádro tohoto problému autoři identifikují **absenci politiky města** v oblasti veřejných prostranství, kdy Praha nemá jasno, čeho chce vlastně dosáhnout. Tato nejasnost je v textu spojována se třemi termíny, z nichž dva v této sekci již zazněly: s **vizí** a z ní vycházející **strategií a koncepcí**.

Souvisejícím problémem stejného významu jsou **finance** v rozpočtu města, jejichž vyhrazení deklaruje odhodlání a závazek města něco změnit. Nechuť, nezáměr, **privatizace** či dokonce možná korupce³¹ jsou další z kritik současné samosprávy. Z textu vyplývá za současný špatný stav největší zodpovědnost na účet správy města.

Důsledkem špatné resp. nulové politiky města ve směru veřejných prostranství je nezapojení **architekta** do jejich tvorby a úpravy. Tedy vynechání aktéra, jenž je v celém schématu považován za nezastupitelnou a nenahraditelnou postavu. Jeho význam spočívá v jeho schopnosti docílit chtěné **celkové kvality** místa skrze svou odbornost. Zároveň se podílí i na formulování vize, strategie a koncepce, tedy základních kameních celé politiky města. Jak město/samospráva vytváří podmínky zejména skrze nastavení systému, pak architekt je ten, který tyto podmínky využívá a je spolu s **veřejností** konečným tvůrcem veřejných prostranství/prostor. Kromě toho všeho je koordinátorem jednotlivých zásahů.

Zmíněná celková kvalita je cílem, jehož chce dokument ideálně dosáhnout a vše v něm napsané k ní více méně má směřovat. Podstatnou a zdůrazňovanou složkou celostní kvality je jeho **humanistický rozměr** spočívající v obytnosti, estetice, společensko-kulturním rozměru či reprezentační a komunikační roli. Možnostmi, jak této kvality dosáhnout, je jednak práce architekta, ale pokud je to

³⁰ Dokument by vzhledem k svému „poslání“ měl kopírovat „širší“ společenský diskurs o veřejném prostoru Prahy.

³¹ Byť její přítomnost není v textu explicitně zmíněna.

možné tak i **zapojení veřejnosti**, neboť ta jej nakonec sama bude užívat. Nicméně povědomí o kvalitě je dle autorů mezi obyvateli nízké.

Největšími současnými problémy plynoucími z nezohlednění humanistické kvality jsou převaha **dopravy a technické infrastruktury**.

Koordinace je dalším velkým tématem, již autoři označují za jednu z nutných podmínek dosažení celkové kvality. Koordinace není podstatná pouze ve zmíněném úkolu architekta³², ale je též důležitá i v dalších oblastech, jako je koordinace cílů města se zájmy **místních iniciativ** či ve **správě, provozu a údržbě**. To jsou další slabiny současné praxe. V rámci posledních tří termínů autoři volají zejména po důslednosti a pravidelnosti v **úklidu a údržbě**. V nich dokonce vidí jednoduché řešení mnoha pražských veřejných prostranství.

Poslední důležitou složkou vedoucí k celkové kvalitě je **hierarchizace** veřejných prostranství skrze jejich význam v rámci městské struktury. Výsledkem má být zvýšení prostupnosti, kontinuálnosti a propojenosti jednotlivých lokalit, zároveň ale i možnost pro správu stanovit priority pro své investice.

Již méně obsáhlá část diskursu se věnuje snaze o navrácení města jeho obyvatelům. V Praze dochází k degradaci veřejného prostoru, a to zejména v **historickém centru** města přehnanou **komercí a turismem**, což v důsledku vytlačuje místní obyvatelstvo do jiných částí Prahy. Dochází i k degradaci fyzické, která je způsobena již zmíněnou dopravou či technickou infrastrukturou, ale též k ní může docházet prostřednictvím sociálně problémových obyvatel.

Pokud se tedy budeme držet předpokladu, že výše napsané řádky reflektují současný společenský diskurs, jenž je zaměřen na pražský veřejný prostor, je z mého pohledu vhodné tato témata srovnat s těmi, která se v něm opravdu vyskytují. Tímto způsobem je možné tuto premisu potvrdit a s určitou mírou³³ jistoty říci, že dokument se opravdu zabývá aktuálními tématy, jejichž řešení povede k cílené celkové kvalitě. Stejným způsobem je ale možné i tento předpoklad zamítnout a identifikovat témata nová, která se v dokumentu nemusí vyskytovat. Hledaná témata a aktéři jsou tedy následující:

³² Koordinace jednotlivých zásahů.

³³ Tato míra přesnosti závisí na množství analyzovaného materiálu, který se však neustále proměňuje, přibývá atp. „Konečné pravdy“ se tedy v jistém smyslu nelze dobrat, viz Sociální konstruktivismus.

Témata:

- Celostní kvalita;
- Doprava a technická infrastruktura;
- Humanistická kvalita;
- Politika;
- Finance;
- Privatizace;
- Korupce;
- Degradace;
- Komerce a turismus

- Sociálně problémoví obyvatelé;
- Správa, provoz a údržba;
- Historické centrum města.

Aktéři:

- Architekt;
- Veřejnost;
- Místní iniciativy;
- Neziskové organizace;
- Správa a samospráva.

Nicméně otázka celostní kvality resp. analýza současných problémů není to jediné, co bude v rámci širšího společenského diskursu sledováno. Jak bylo řečeno na začátku této sekce, Návrh Strategie staví sám sebe do průkopnické role, když prohlašuje, že nejen celostní kvalita, ale zejména **celostní přístup** k tvorbě a úpravám veřejných prostranství nebyl dosud v rámci Prahy uplatňován. Pokud tedy bude v rámci analýzy textu identifikován dokument či jiný text, jenž se podobným způsobem zabývá celkovou kvalitou (či kvalitou veřejných prostranství obecně), bude jeho obsah srovnán právě s Návrhem Strategie a to, jakým způsobem se o tuto kvalitu snaží či jak o ní hovoří. Následující řádky budou věnovány způsobu výběru zdrojů, jež mají zastupovat širší společenský diskurs.

7. Analýza veřejného diskursu

Analýza veřejného diskursu proběhla následujícím způsobem: po prvotním výběru textů byl každý jednotlivě analyzován po obsahové stránce, zda tematicky zapadá do kategorií, jež vznikly analýzou Návrhu Strategie. Pokud byly v dotyčném zdroji tematické shody nalezeny, byl zhodnocen i po stránce diskursivní, tedy zda a jakým způsobem se o daném problému/aktéru hovoří a zda tento text i tímto způsobem zapadá do Návrhu Strategie. Rozdíly a shody, jež byly identifikovány, jsou obsahem této kapitoly. Nicméně je nutné si uvědomit, že výsledky zde uvedené jsou zatíženy výběrem textů, který už z principu nemůže být vyčerpávající, a tedy veřejný diskurs zde nemůže být plně obsažen. Navíc si připomeňme principy sociálního konstruktivismu, který říká, že realita je neustále ve stavu zrodu.

Způsobu a charakteristice výběru zdrojů je věnována následující sekce.

7.1. Výběr a charakteristika zdrojů užitých v analýze veřejného diskursu

Veškeré zdroje použité pro tuto sekci byly nalezeny na internetu³⁴, a to po zadání klíčových termínů do vyhledavače Google.com. Jedná se o *veřejná prostranství* a *veřejný prostor*. Rozhodnutí pro použití obou těchto výrazů je dáno faktem, že autoři v Dokumentu operují jak s termínem *prostoru*, tak s *prostranstvím*. Zároveň s nimi bylo zadáno i slovo *Praha* nebo v *Praze*, jež mělo zajistit vymezení zdrojů vztahujících se k *prostoru/prostranstvím* tohoto města.

Jelikož bylo cílem podchytit současný společenský diskurs, nejzazší stáří zdrojů bylo stanoveno na rok 2010, přičemž byly brány v potaz i články vzniklé po vzniku dokumentu Návrh Strategie. Byť veřejný diskurs mohl být jeho vydáním do jisté míry ovlivněn, zastávám ten názor, že problémy veřejných prostranství mají určitou míru setrvačnosti, jež nedávné vydání dokumentu ještě nemohlo zcela změnit, a proto i mladší texty mohou mít svou vypovídací hodnotu.

Aby byl vybrán vzorek textů, jenž by byl možno považovat za reprezentativní zástupce veřejného diskursu, bylo nutno dosáhnout určité míry heterogenity v rámci textů. Z tohoto důvodu nebyl brán zřetel na jejich zdroj či formu (tiskový

³⁴ Internet jako hlavní informační zdroj byl vybrán záměrně, neboť na jeho tvorbě resp. obsahu se může podílet široké spektrum aktérů a stejně tak je jeho obsah k dispozici široké veřejnosti. Proto analýzu zde nalezených textů je při zachování určité heterogenity možné považovat za veřejný diskurs.

zpráva, záznam rozhovoru, blog atp.). Vynechány byly pouze články, jejichž autorem je IPR Praha. Pohled tohoto institutu je totiž již zastoupen právě v Návrhu Strategie. Minimální množství bylo stanoveno alespoň na 50 textů kratšího až středního rozsahu, přičemž konečný počet se ustálil na čísle 62.

Tabulka č. 1: Autorství zdrojů v analýze veřejného diskursu

Autorství	Počet
Internetový zpravodaj	1
Ministerstvo vnitra	1
Obecně prospěšná společnost	1
Urbanista	1
Veřejný projekt	1
Vysoká škola	1
Výzkumná organizace	1
Neziskový projekt	2
Nezisková organizace	3
Politická strana	3
Architekt	7
Internetový magazín	7
Městská část	7
Občanské sdružení	8
Politik	8
Internetové noviny	10

Zdroj: vlastní práce

Pokud byla možná identifikace vzdělání resp. povolání autora/ů daného textu, byla tato klasifikace upřednostněna před organizací či sdružením, z níž pochází. Avšak pro lepší představu o složení a charakteristice zde uveden i původ nalezených zdrojů a také forma, jíž byly napsány. Viz tabulky č. 2 a 3.

Tabulka č. 2: Původ zdrojů v analýze veřejného diskursu

Původ	Počet
Stránky ministerstva	1
Blog	2
Sborník odborných textů	2
Rozhlas	3
Stránky MČ	6
Stránky projektu	11
Stránky organizace	18
Portál novin	19

Zdroj: Vlastní práce

Tabulka č. 3: Forma zdrojů v analýze veřejného diskursu

Forma	Počet
Návod	1
Recenze rozvojového dokumentu	1
Vize rozvoje	1
Anotace dokumentárního filmu	2
Odborný článek	2
Rozvojový dokument	2
Programové prohlášení	3
Záznam rozhovoru	4
Reportáž	6
Komentář	11
Tisková zpráva	29

Zdroj: Vlastní práce

7.2. Pouze „špatný“ veřejný prostor?

První položkou, kterou nyní můžeme srovnat mezi veřejným diskursem a diskursem zájmového Dokumentu, je způsob, kterým je veřejný prostor vnímán resp. prezentován. A to, zda v pozitivním, či negativním světle.

V Návrhu Strategie nebylo v souvislosti s veřejným prostorem užito mnoho citově zabarvených slov, ale pokud se tak stalo, pak v negativním kontextu. V tomto smyslu můžeme zmínit např. popis degradace historického centra města na “disneyland” (str. 20) či označení betonových rabátek na pražském Smíchově

za „vyšlizmy“ (Ing. Arch. Petr Malinský, str. 3). I tak však jinak strohý text zájmového Dokumentu oproti veřejnému diskursu vyznívá více negativně. Toto zjištění může být překvapivé v tom ohledu, že zdroje na internetu se v zásadě nemusí tolik držet formálního tónu, který se u dokumentu takového zaměření dá předpokládat. Proto mohou být internetové zdroje na citově zabarvená slovní spojení mnohem bohatší a tedy i kritičtější. Můžeme se tu sice také setkat s příklady, kdy je³⁵ např. Petr Vilgus ze Strany zelených popisuje v případě Palmovky jako „rozvrácený“ (2014, zdroj č. 54) či kritik architektury Arch Vader (2014, zdroj č. 18) ve spojení s Letenským náměstím hovoří o „skutečné machrovině“ a „urbanistickém highlightu“, ovšem toto jsou konkrétní příklady, se kterými se v Návrhu Strategie až na výjimky nesetkáváme. Tím se dostáváme i k jednomu z hlavních rozdílů mezi Návrhem Strategie a veřejným diskursem, jenž má za následek rozdílné celkové vnímání veřejného prostoru. Totiž územní vztažení.

Jelikož je mnoho článků věnováno konkrétním lokalitám/příkladům, můžeme v diskursu nalézt nejen kritiku, ale také kladné ohlasy na události, jež mají pozitivní vliv na kvalitu veřejných prostranství. Sem lze zařadit např. projekt KnihoBudek, které vznikají z nepoužívaných starých telefonních budek (2014, zdroj č. 32), revitalizaci Malešického parku (2013, zdroj č. 30), umístění netradičního mobiliáře na Tylově náměstí na Praze 2 (2014, zdroj č. 36) či popis pražského Braníku jako „živé čtvrti, příjemné k životu“ (2014, zdroj č. 24). Obecně tak lze říci, že vnímání veřejného prostoru je, co se týče nálady, ve veřejném diskursu více vyrovnané než v Dokumentu samotném. Nicméně, zmínky o negativních jevech v něm přece jen také převládají:

- 22 z 61 zdrojů spojuje veřejná prostranství/prostory Prahy s negativními jevy či procesy;
- vyznění 20 z 61 zdrojů o veřejných prostranstvích/prostorech je neutrální;
- 9 z 61 zdrojů hodnotí pozitivní procesy, aktivity atp., jež přispívají ke kvalitě veřejných prostranství/prostor;
- Zbylých 12 zdrojů nemá vyhraněný pohled, věnuje se jak pozitivům, tak negativům.

Zmínkou o negativních jevech/problémech veřejných prostranství/prostor se přesouváme k jedné ze základních otázek této práce. Totiž do jaké míry je Návrh

³⁵ Veřejný prostor.

Strategie při identifikování současných problémů shodný s veřejným diskursem. Pokud to řekneme velmi zjednodušeně, tak záběr tohoto dokumentu je natolik široký a obsah tak komplexní, že při analýze internetových zdrojů nebylo identifikováno žádné téma, které by se v Dokumentu nenacházelo. Opakování a vypisování všech problémů, které tu již zazněly v diskursivní analýze Návrhu Strategie, není pro tuto práci již více přínosné. Proto zde budou uvedeny pouze vybraná témata, v nichž byly identifikovány odchylky od diskursu Dokumentu.

7.3. Nedotknutelnost architekta?

Ve veřejném diskursu se můžeme setkat také s „velkými“ tématy Návrhu Strategie, jako je volání po celostním přístupu při tvorbě a úpravách veřejných prostranství, kdy je zapotřebí zapojit architekta či urbanistu.

Zástupcem tohoto názoru je také např. šéfkomentátor Aktuálně.cz Jan Lipold ve svém novinovém příspěvku (2014, zdroj. č. 4). Nicméně úplnou shodu s diskursem Dokumentu tu již nenajdeme: *„Nikde není psáno, že architekti a urbanisté ve službách města jsou ti nejkvalitnější a že mají vždy pravdu. Ale oproti těm ‚developerským‘ jsou tu přece jen podstatné rozdíly. Jsou placeni z veřejných peněz. Výsledky jejich práce procházejí rukama politiků, a z toho se dá odvozovat politická odpovědnost. A především, uvažují – nebo by měli uvažovat – v širších souvislostech a měli by respektovat měřítko města.“* Ve veřejném diskursu se tak setkáváme s názory, které se neslučují s obrazem tohoto aktéra, jako všemohoucí osoby³⁶, jejíž přítomnost je automatickým řešením problému současných veřejných prostranství. Spíše je zde představen jako pravděpodobně nejlepší odborník, jehož zapojení však stále nese svá rizika.

Ve veřejném diskursu se tak můžeme setkat i s ukázkami selhání jeho práce. Dle Karolíny Vojáčkové z časopisu Artikl (2014, zdroj č. 12) je jedním takovým příkladem nedávno dokončený projekt budovy Quadrio na Národní Třídě a s ním související nově vzniklé veřejné prostranství: *„Socha předního českého ‚pornoumělce‘ Davida Černého je pouze velmi drahý manévr, jak odlákat pozornost od faktu, že místo je komplikované a nepodařilo se ho adekvátně vyřešit jako dobře fungující veřejný prostor.“*

Jinak ale ve veřejném diskursu panuje názor, že přítomnost architekta je jaksi samozřejmá, což již zapadá do představ Dokumentu. Např. Martina Břeňová

³⁶ „Estetická a pobytová kvalita velké části veřejných prostranství je nízká. Je to především důsledek absence koncepční přípravy úprav a architekta při ní.“ (str. 20)

z občanského sdružení Karlín sobě (2014, zdroj č. 27) jej v podstatě popisuje jako základní nutnost: „*Obec nebo město může najmout kvalitního architekta, stavební firmu, vybudovat projekt na klíč a lidem ho naservírovat na zlatém podnosu.*“ Nadstavbou pak už může podle ní být jen zapojení veřejnosti při vytváření projektu (2014, zdroj č. 27). Obecně tak lze říci, že postavení architekta je v rámci veřejného diskursu oslabeno, nicméně pohled na něj jako na podstatného aktéra účastnického se tvorby veřejných prostranství stále přetrvává.

7.4. Méně autodopravy?

Další z kontroverznějších témat, která zde budou uvedena, je problematika dopravy. V diskursu zájmového Dokumentu je doprava a dopravní infrastruktura popisována jako něco, co brání plnému užívání veřejných prostranství obyvateli města a z toho důvodu je nutné posílit „slabší“ druh přepravy. „*Z hlediska kvality užívání veřejných prostranství je prioritou kvalita pěší a cyklistické prostupnosti a přístupnosti. Tento typ dopravy přispívá iniciační, tedy nikoliv regulační, formou k redukci negativních dopadů automobilové dopravy.*“ (str. 28) I ve veřejném diskursu se setkáváme s velmi podobnými názory, jako je například tento od Marie Římanové a Martina Sedláka (2013, zdroj č. 30): „*Proto je nutné nyní daleko více zaměřit pozornost na potřeby pěších a cyklistů a na konkurenceschopnost MHD.*“ Dalším zástupcem, jenž požaduje snížení podílu osobní automobilové přepravy na úkor cyklistické a pěší, je i Vize pro mobilitu a veřejný prostor Praha 25 (2014, zdroj č. 14, dále jen Vize 25) z dílny občanského sdružení Auto*Mat: „*Praha se připojuje k městům stanovujícím si jasné dopravní cíle. Neautomobilová doprava vzroste ze 67 % na 75 %.*“ V návaznosti na ni reaguje jediný negativní hlas³⁷, který nepovažuje zvýšení podílu cyklistické přepravy za vhodné či nutné. Je jím předseda pražské ODS Filip Humplík (2014, zdroj č. 41). Jelikož se jedná v rámci veřejného diskursu o tak „výjimečný“ názor, byla tomuto příspěvku věnována zvýšená pozornost, jež měla za cíl odhalit případné skryté motivy p. Humplíka.

V úvodu svého komentáře o sobě p. Humplík prohlašuje, že „sám jezdí hodně na kole“ (2014, zdroj č. 30). Tímto způsobem představuje svou osobu jako cyklistu, která z podstaty musí vědět, co je pro cyklisty v Praze nejlepší, a snaží se tak zvýšit relevanci svých připomínek a to, proč není zvýšení lehčího druhu dopravy nutné. Jeho argumenty jsou „nevhodný reliéf Prahy“, který není přejícný k masovému užívání kol, a také „popření preference automobilové dopravy“

³⁷ V rámci 62 analyzovaných zdrojů.

obyvateli města, kterou Vize 25 proklamuje jako reálnou (2014, zdroj č. 41). Jinými slovy – posílení cyklistické dopravy není nutné a je tedy zbytečné. Další přítěží je dle jeho názoru i cena cyklostezek, která je prý až „absurdně předražená“ (2014, zdroj č. 41). Z textu vyznívá, že hnutí Auto*Mat cyklostezky za tyto předražené ceny vysloveně vyžaduje a má tak na město nesmyslné nároky. Ty p. Humplík vyčíslil na 162 miliard korun (2014, zdroj č. 41).

Jak již bylo řečeno, tato kritika cyklodopravy a cyklostezek je v rámci diskursu výjimečná a může ukazovat na variabilitu názorů v rámci společnosti. Nicméně v tomto případě se zdá býti spíše uměle vytvořená a vyhnaná do extrému, neboť v závěru se přeměňuje (jak se zdá) spíše na pouhou záminku pro kritiku politické opozice v osobě tehdejšího primátora Hudečka, jenž právě Vizi 25 podporuje. Lze tak soudit z posledních dvou vět tohoto příspěvku: *„A primátor Hudeček se tím vážně zabývá. V době, kdy lidé na Spořilově nemohou dýchat kvůli jeho blokaci dokončení Blanky.“* (2014, zdroj č. 41) Je však možné, že tato kritika je jednoduše projevem preference automobilové dopravy, jež je prosazována ODS. V rámci diskursu se totiž setkáváme s jejím označením jako „autíčkářské“ (2013, zdroj č. 55), i když v tomto konkrétním případě se jedná o ODS na Praze 8. Obecně lze ale prohlásit, že veřejný diskurs je v rámci otázky automobilové dopravy konzistentní a shoduje se s diskursem Návrhu Strategie.

7.5. Sociálně či jinak problémoví?

Kromě „větších“ témat se v rámci veřejného diskursu setkáváme i s detailnějšími popisy problémů, které byly v rámci Návrhu Strategie jen letmo zmíněny či pouze naznačeny. Jednou z nich je otázka „sociálně problémových“, či jak jsou v Dokumentu označeny ještě jedním termínem – „sociálně slabší skupiny obyvatel“. V Návrhu Strategie jsou zmiňováni zejména ve spojitosti s fyzickou degradací prostoru, jehož jsou příčinou, a také důvodem, proč některá prostranství nejsou dostatečně vybavena pobytovým mobiliářem: *„Jedním z důvodů neumístování sedacích a pobytových objektů je obava z užívání sociálně problémovými jedinci.“* (str. 20) Ve společenském diskursu je pojmenování těchto osob mnohem více variabilní. Např. v novinovém článku od Terezy Krobové (2013, zdroj č. 6) jsou popsáni pražskými zastupiteli jako „nepřizpůsobiví občané“ a Petr Musil (2013, zdroj č. 42) již konkrétně mluví o bezdomovcích, narkomanech a minoritách. Pojetí těchto skupin veřejností tedy nemusí nutně být založeno čistě na sociálním statutu, jak je popsáno v Dokumentu, ale též na etnické příslušnosti či

sexuální orientaci, což jsou skupiny, které si lze pravděpodobně dosadit za pojem minorita.

Petr Musil (2013, zdroj č. 42) zároveň hovoří o vnímání těchto skupin ostatními obyvateli jako nelegálních a nelegitimních uživatelů veřejných prostor. Zde jde sice vycházet pouze z jednoho zdroje, nicméně problém „sociálně problémových“ tak může být ve veřejném diskursu mnohem hlubší, než jak je vyobrazen v Návrhu Strategie. Motivem jejich exkluze tedy v reálné situaci nemusí být jen obava z jejich přítomnosti a možného fyzického poničení mobiliáře, ale také vysloveně vědomé jednání vedené pocitem legitimacy tohoto aktu, který je pravděpodobně umocněn xenofobií či rasismem. V tomto smyslu je obsah Dokumentu velmi zjednodušený a zasloužil by si více pozornosti.

7.6. Reálná korupce

Posledním tématem veřejného diskursu, který zde podrobím bližšímu srovnání, je korupce. V Návrhu Strategie toto slovo otevřeně nezaznělo, jen v náznacích. O tomto problému můžeme v mezích Dokumentu přemýšlet, když autoři hovoří o majetkoprávní politice města, když probíhá bez politické a odborné konzultace (str. 19), majetek jde do rukou „pochybným uživatelům“ (Doc. PhDr. Petr Kratochvíl, str. 4) a smlouvy uzavřené jsou často pro město výrazně nevýhodné (str. 19). Ve veřejném diskursu se s těmito náznaky také setkáváme, např. v případě prodeje pozemků v pražských Dejvicích soukromé firmě (2014, zdroj č. 45). V textu je tento obchod označen za „pochybný“, neboť byl prodán na mimořádném zasedání a za cenu, která neodpovídá ceně pozemku (2014, zdroj č. 45). Dalším konkrétním příkladem je i projekt sedmipatrového komplexu bytových a obchodních domů v Braníku, jehož výstavbu měla umožnit nezákonná změna územního plánu (2014, zdroj č. 24).

Avšak upozornění na korupci zaznívá ve veřejném diskursu i tak říkajíc „bez obalu“. Příkladem může být citace z anotace k dokumentárnímu filmu Plán (2014, zdroj č. 20): *„Dokument Plán se kromě částečného ozřejmění **korupčního prostředí politiků a investorů v Praze snaží poukázat na důležitost aktivní občanské participace, která často jako jediná dokáže podobným chybám zabránit a celkovou hodnotu veřejného prostoru.**“* Osočování z korupce ale není doménou pouze „laické“ veřejnosti. Např. Petr Dolínek z ČSSD (2014, zdroj č. 40) z ní viní opoziční TOP 09: *„Radní za TOP 09 chtějí prostě upřednostnit zájmy reklamních*

společností, které jim pak na podzim pomůžou s propagací v rámci volební kampaně, před zlepšováním vzhledu našeho města...”

7.7. Opravdu revoluční dokument?

Předcházející kapitoly této sekce nám odpověděly na otázku, zda je obsah dokumentu napsán ve shodě se zájmy obyvatel Prahy. Avšak stále zůstává otevřená otázka přístupu k celostní kvalitě. Jak již bylo řečeno, Návrh Strategie sebe staví do pozice „revolučního“ dokumentu, neboť nahlíží na tvorbu a úpravu veřejných prostranství z celostního hlediska, které dosud nebylo (dle jeho slov) na území Prahy uplatňováno. Proto následující řádky budou věnovány potvrzení či vyvrácení těchto slov.

Ve veřejném diskursu se také můžeme setkat s názory, které považují celostní kvalitu za podstatnou. Obsah některých dokumentů si dokonce dosažení této kvality stanovuje za cíl. Prvním příkladem takového dokumentu může být již zmíněná Vize 25 od hnutí Auto*Mat (2014, zdroj č. 14), která přichází s touto myšlenkou: *„Vize představuje Prahu blízké budoucnosti jako fungující město, ve kterém je sladěn požadavek mobility a ekonomického rozvoje s kvalitou veřejného prostoru a životního prostředí.“* V návaznosti na toto prohlášení můžeme konstatovat, že cíl Vize 25 více méně zapadá do myšlenky celostní kvality. Nicméně cesta, kterou se k ní vydává, se již, jak se snad pokusím v následujících řádcích dokázat, odlišuje od té, kterou jde Návrh Strategie. V první řadě jsou tu však myšlenky, které do celostní tvorby ještě zapadají.

Je jasné, že autoři tohoto konkrétního dokumentu si jsou vědomi potřeby přistupovat k rozvoji při uvažování vícero vazeb, nikoliv soliterně. Příkladem může být následující prohlášení: *„Propojení dopravního a územního plánování je v případě Prahy zásadní a dlouhodobě nezbytný krok.“* (2014, zdroj č. 14) A pokud je řeč o úpravě a tvorbě veřejných prostranství, tak i zde nalezneme prvky celostního přístupu, kdy autoři vnímají jeho jednotlivé složky, jako jsou pobytové funkce, umění či aktivity v podobě projektů místních občanů a spolků, jež je všechny nutno rozvíjet a podporovat (2014, zdroj č. 14). Můžeme tedy zaznamenat i snahu o humanistickou kvalitu. Proč ale tento dokument nespadá do celostní tvorby, když tu bylo ukázáno, že jeho autoři si jsou její důležitosti rozhodně vědomi a dokonce ji i sami deklarují? Nelze se totiž v tomto případě zbavit dojmu, že autoři Vize 25 kladou vyšší důraz právě na dopravu samotnou, a to i přes tento

jejich výrok: „Zkvalitnění veřejného prostoru je proto stejně důležité jako optimalizace dopravní sítě.“ (2014, zdroj č. 14)

Lze přitom vycházet z množství zmínek, jejichž obsah je nějakým způsobem spojen s řešením dopravní situace v Praze. První z nich může být už jen „zásadní teze“ dokumentu: „Zásadní tezí je, že Praha může...snížit současný podíl automobilové dopravy ze stávajících 33 % na 25 %, za současného zvyšování kvality života.“ (2014, zdroj č. 14) Z této věty vyznívá, že automobilová doprava je jaksi středobodem, hybatelem všeho, zato v Návrhu Strategie je pouze součástí větší mozaiky. Potvrzením vyzdvihování dopravy (ať už automobilové či cyklistické) je skutečnost, že 6 z 12 tezí, jimiž je Vize 25 definována, je přímo věnováno otázce dopravy samotné a u dalších 3 je prvek dopravy vždy zvýrazněn. Např. se jedná o zlepšení finanční situace města po snížení investic na dopravu či zlepšení životního prostředí po redukci automobilové dopravy (2014, zdroj č. 14). A i v případě tvorby veřejných je doprava často zdůrazňována, ať tím či oním způsobem: „Třetina dopravních investic je věnována na rekonstrukci veřejných prostranství...“; „Rekonstrukce jsou komplexní, zlepšují podmínky pro bezmotorovou dopravu a pobytové funkce ulic.“ (2014, zdroj č. 14)

Vize 25 se tak sice hlásí ke stejnému cíli, resp. sdílí vizi Prahy jako města vhodného pro život, ovšem cesta, kterou si stanovuje je výrazně postavena na řešení dopravy, nikoliv na vnímání širších vztahů mezi vícero problémy. Kromě toho, snížení podílu automobilové dopravy v textu vyznívá plošně, velmi tvrdě až nuceně. To se příliš neshoduje s kompromisním přístupem, jenž popisuje Návrh Dokumentu a který se vztahuje právě k poměru jednotlivých druhů dopravy: „I když optimální je vždy nalézt vyvážené řešení, které uspokojí všechny uživatele, v mnoha reálných situacích jsou jednotlivé zájmy v rozporu a je nutné některou z hodnot upřednostnit.“ (str. 21)

Další zmínky celostní tvorby nalezneme např. v souvislosti s projektem urbanACT, jenž ji vidí jako mezioborový proces (2014, zdroj č. 61): „Hlavním cílem projektu je vzbudit aktivní zájem veřejnosti o město, ve kterém žije, a upozornit na nutnost mezioborové komunikace jak při vytváření nových veřejných prostor, tak při úpravě těch stávajících.“ Více se bohužel z tohoto zdroje ale nelze dozvědět.

Avšak nejvíce se k Návrhu Strategie blíží z analyzovaných dokumentů Strategie pro veřejné prostory Prahy 10: část 1 (2010, zdroj č. 35). Stačí si už jen povšimnout názvu, jenž sám o sobě deklaruje strategický rozvoj veřejných prostor stejně jako Návrh Strategie. Důležité je pak vyslovení vize, jejíž obsah prakticky kopíruje diskurs Dokumentu „Město pro lidi, město pro život“: „Chceme, aby se veřejné prostory v Praze 10 staly příjemným místem pro život.“ (str. 2, zdroj č. 35)

Jak ale zapadá naplňováním této vize tj. snahou o celostní tvorbu? Pro zodpovězení této otázky je zde okomentováno několik vět z daného zdroje: *“Každý veřejný prostor je chápán a vnímán jako prostorový celek, který je součástí systému veřejných prostorů. Tento princip vylučuje úzce resortní (monofunkční) vnímání prostoru nebo jeho části.”* (str. 5, zdroj č. 35) – autoři nevnímají veřejná prostranství soliterně, ale jako součást větší propojené struktury, stejně tak i jednotlivé části daných prostranství; *„Veškeré aktivity ve veřejných prostorech či aktivity směřující k jejich správě a rozvoji musí být koordinovány s cílem zajistit funkčnost systému, např. vyváženost jednotlivých druhů dopravy, vyváženost aktivit, služeb a příležitostí.”* (str. 5, zdroj č. 35) – autoři odmítají partikularismus. Už jen z těchto dvou principů, jimiž se autoři dotčeného dokumentu zavazují řídit, lze s bezpečností prohlásit, že k tvorbě a úpravám veřejných prostranství přistupují celostním způsobem, který deklaruje Návrh Strategie.

Pokud k této skutečnosti přidáme i další významná slovní spojení či témata, jež v něm zazněla a jsou společná i pro Návrh Strategie, jako je např. dlouhodobost strategie, zapojení místních obyvatel, hierarchizace veřejných prostranství, koordinace, lidskost, prostupnost atd., nacházíme dokument, který mu svým obsahem i formou silně konkuruje. A to už jen z toho důvodu, že byl vydán v roce 2010. Je tak zpochybněno tvrzení, že v Praze do vydání Dokumentu (rok 2014) neexistoval žádný celostní a koncepční přístup k rozvoji veřejných prostor a prostranství. Pravdou však zůstává, že v tomto případě se jedná o dokument vztažený pouze na Prahu 10, nikoliv na území celého města. Ovšem s potenciálem aplikace v širším měřítku.

Mezi zbylými zdroji lze určit i další takové, jejichž obsah je zaměřen na tvorbu a úpravy veřejných prostranství. Jedná se o části programových prohlášení politických uskupení a občanských hnutí. Ze skupiny těchto textů můžeme vyzdvihnout *100 pro Zbraslav* (2014, zdroj č. 1), jež se pravděpodobně nejvíce blíží myšlence Návrhu Strategie. V jeho znění můžeme identifikovat podobná slovní spojení jako je „koncepte priorit“ či „propojenost a prostupnost celého území“. Nejvýrazněji ale z celého textu vyčnívá tato věta: *„Koordinované provádění úprav a stavební činnosti v logické časové a prostorové návaznosti, od dílčích opatření k celkovému výsledku.”* (2014, zdroj č. 1) Můžeme zde tedy identifikovat celostní chápání prostoru a existenci vnějších vazeb. Ovšem svým rozsahem a detailem se Návrhu Strategie či *Strategii pro veřejné prostory Prahy 10: část 1* ani zdaleka neblíží. Navíc problémy zde uvedené mají zejména lokální charakter.

Ostatní programová prohlášení resp. jejich části zabývající se veřejným prostorem se věnují kvalitě už jen z některých hledisek. Např. *Koalice pro 7* (2014,

zdroj č. 28) se věnuje zejména úklidu, údržbě a výsadbě zeleně, *rada MČ Prahy 2* (2014, zdroj č. 43) pak zdůrazňuje problém dopravy, dosadbu zeleně a převod majetku do její správy.

Pokud se z právě napsaných řádků pokusíme vyvodit závěry, jakým způsobem je ve veřejném diskursu zastoupena myšlenka celostní kvality a celostního přístupu k její tvorbě, nemůžeme popřít, že by zde před Návrhem Strategie neexistovala. Příkladem může být právě *Strategie pro veřejné prostory Prahy 10: část 1* (2010, zdroj č. 35), již lze považovat za lokální uplatnění principů celostní tvorby a úprav veřejných prostranství. I tak ale zůstává zájmový Dokument ve své podstatě jedinečný, neboť další „srovnatelné“ texty opomíjí celostní kvalitu jako cíl nebo celostní tvorbu jako cestu. Zároveň byl v diskursu identifikován jediný text, jenž se zabývá veřejným prostorem z celoměstského hlediska, a to *Vize 25*, nicméně ten si jde tak říkajíc „svou vlastní cestou“. S těmito slovy je možné přejít k závěru této diplomové práce.

8. Závěr

Tato diplomová práce si položila za cíl odpovědět na tyto otázky:

1. Jakým způsobem je v dokumentu *Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy/návrh* prezentován pražský veřejný prostor a jeho tvorba?
2. Jak se ad 1. liší od veřejného diskursu?

Výchozím bodem pro stanovení těchto otázek byla ale identifikace podstaty veřejného prostoru, jež vychází z analýzy odborné literatury zabývající se tímto tématem. Jak bylo po jejím provedení ukázáno, veřejný prostor není něco jednoduše definovatelného a názory na jeho přesnou definici se napříč literaturou různí. Nicméně existují jistá neměnná pravidla, která stanovují jeho podstatu. Aby byl anonymní a potenciálně ohrožující veřejný prostor bezpečný pro užívání obyvateli města, musí zde existovat pravidla, která tuto bezpečnost zaručují. V souvislosti s tímto požadavkem bezpečnosti zde byl zmíněn princip vnitřní a vnější regulace prostoru, na jehož běhu se neúčastní pouze aktéři pověřeni určitou mocí, ale i celá společnost. Veřejný prostor je tedy společenským konstruktem.

Jak prohlašuje hlavní myšlenka sociálního konstruktivismu, na jehož principech tato práce stojí, realita je konstruována sociálně. Zároveň však společnost není uniformní a existují tu různé skupiny aktérů, jež si mohou na veřejný prostor klást určité nároky a snažit se jeho podobu ovlivnit. Odrazem různých nálad či nároků na něj tedy může být právě veřejný diskurs a také dokument *Návrh Strategie*.

Po malém shrnutí teoretické části práce si nyní odpovíme na 1. otázku. Nejprve zmiňme hlavní myšlenku dokumentu. Tou je snaha o započetí procesu, na jehož konci je vytvoření *Města pro lidi, města pro život*, a to skrze zvýšení kvality veřejných prostranství v Praze. Předpokladem pro tuto snahu je negativní pohled autorů na současný stav veřejných prostranství. Proto je i valná část dokumentu věnována analýze jeho problémů. Pravděpodobně nejsilnějším hlasem, který je ze strany autorů v tomto smyslu slyšet, je jejich snaha o dosažení celostní kvality, jež je však v rozporu se současnou partikulární tvorbou. Výsledkem je další bipolarita. Jedná se o poměr zastoupení technicistního a lidského (humanistického) rozměru ve veřejných prostranstvích, kdy ze současného partikulárního přístupu vyplývá převaha dopravy a technické infrastruktury.

Za jádro tohoto problému autoři identifikují absenci politiky Prahy v oblasti veřejných prostranství, kdy městu není jasné, čeho chce vlastně dosáhnout. Tato nejasnost je v textu spojována se třemi termíny: s vizí a z ní vycházející strategií a koncepcí. Souvisejícím problémem stejného významu je také položka v rozpočtu, jež je vyhrazena pouze na veřejná prostranství. Nechuť, nezáměr, privatizace či dokonce možná korupce jsou další z kritik současné samosprávy. Z textu vyplývá, že za současný špatný stav jde největší zodpovědnost na účet právě správě města.

Nulová politika města ve věci veřejných prostranství má za následek nezapojení architekta, jenž je schopen celkové kvality docílit. Ten je v celém textu prezentován jako nenahraditelná osoba, jež je prakticky jako jediná schopna celostní kvality dosáhnout. V ještě lepším případě i za součinnosti s veřejností. Obecně je z celého dokumentu cítit, že je psán především architekty a z toho důvodu mohou vyvstat pochybnosti, zda není postavení tohoto aktéra zveličeno, nicméně to je již otázka pro srovnání s veřejným diskursem.

Koordinace je nutnou podmínkou pro dosažení celkové kvality. Koordinace není podstatná pouze v úkolu architekta, ale je též důležitá i v dalších oblastech, jako je koordinace cílů města se zájmy místních iniciativ, či ve správě, provozu a údržbě. V rámci posledních tří termínů autoři volají po důslednosti a pravidelnosti v úklidu a údržbě. Poslední důležitou složkou vedoucí k celkové kvalitě je pak hierarchizace veřejných prostranství skrze jejich význam v rámci městské struktury.

Druhou menší část diskursu *Město pro lidi, město pro život* se věnuje navrácení města jeho obyvatelům. Veřejná prostranství jsou totiž často degradována, a to dvěma způsoby: fyzicky a významově. V prvním případě je příčina viděna nejen v nedostatečné údržbě či technické a dopravní infrastruktuře, ale též ve vlivu sociálně problémových. Významová degradace je pak specifická pro historické centrum města a je způsobena přebujelou komercí a turismem.

Zároveň autoři staví Dokument a tedy i sami sebe do výjimečného a v jistém smyslu nadřazeného postavení, když svou práci představují jako první svého druhu, jež se celostní kvalitou veřejných prostranství v Praze zabývá.

Nyní se můžeme přesunout k odpovědi, jakým způsobem se veřejný diskurs liší od toho, jenž byl zachycen v Dokumentu. Již tu zaznělo, že obecné vnímání veřejného prostoru je v tomto případě více vyrovnané a setkáváme se i s pozitivními ohlasy, jež ve většině případů komentují společenské aktivity, které se v prostoru odehrávají, či se jedná o různé formy rekonstrukce a úprav, vedoucí ke zvýšení kvality daných prostranství. Hlavním rozdílem oproti Dokumentu je totiž

místní vztažení, kdy je minimum analyzovaných zdrojů zastupujících veřejný diskurs vztaženo k obecnému stavu, ale zabývá se konkrétními situacemi na konkrétních místech. Nicméně negativní zkušenosti i tak ve veřejném diskursu převládají.

Pokud se zaměříme na jednotlivá témata a aktéry, kteří jsou součástí veřejného diskursu, lze jen konstatovat, že Návrh Strategie má tak široký záběr, že nebylo identifikováno žádné téma, jež by v něm nezaznělo. Stejně tomu tak je i v případě aktérů. Nicméně určité rozdílnosti zde lze přeci jen nalézt. Např. v případě sociálně problémových je ve veřejném diskursu hovořeno v souvislosti s několika minoritami, jež mohou být z veřejného prostoru vylučovány. Tento problém tak nemusí být založen pouze na sociálním statutu, ale též na etnické příslušnosti. Zároveň exkluze těchto osob může být veřejností považovaná za legitimní akt, nikoliv jako pouhá prevence fyzické degradace místa, tedy tak, jak ji vidí autoři Návrhu Strategie. Druhým případem, jenž se mírně odlišuje od Dokumentu, je postavení architekta v otázce tvorby a úpravy veřejných prostranství. V širší rovině je také považován za nezbytného odborníka, nicméně již není vykreslován „v superlativech“ tak jako v Návrhu Strategie, kde kolem sebe vytváří jakousi auru „nedotknutelnosti“. Můžeme se tak setkat i s případy kritiky jeho/jejich práce, jako v případě Quadria na Národní Třídě.

Detailnost Dokumentu jinak dokresluje ve veřejném diskursu nalezená otevřená kritika vládnoucí korupce, která byla jinak v Návrhu Strategie pouze naznačena. Nabízí se otázka, proč nebyl tento problém naplno zmíněn i v Dokumentu samotném. V tomto momentě je však dobré upozornit, že se jedná pouze o polemiku, která nevychází z diskursivní analýzy, ale z dojmů při jeho čtení. Je možné, že autoři tímto ožehavým tématem nechtěli proti sobě postavit politickou reprezentaci města, která v konečném součtu rozhodovala, zda tento dokumentu přijme za svůj či nikoliv.

Pokud jde o celostní kvalitu a s ní spojený celostní přístup, průlomovost Návrhu Strategie byla do jisté míry vyvrácena, a to *Strategií pro veřejné prostory Prahy 10: část 1* (2010). Ta se jí věnuje sice s omezením na prostor Prahy 10, avšak za využití stejných vyjadřovacích prostředků se stejnými cíli a s potenciálem aplikace ve větším rozsahu. U dalších dokumentů s podobným zaměřením buď nebyl naplněn požadavek celostní tvorby, nebo celostní kvality.

Následující řádky by mohly být věnovány zodpovězení otázky, kterou si sice této práce nepoložila, ale v jistém smyslu se nabízí. Tedy jakým směrem by se mělo studium/řešení problematiky veřejného prostoru v Praze dále ubírat, pokud byly ve veřejném diskursu identifikovány další problémy, které v rámci Návrhu

Strategie nebyly zmíněny. Jak již ale bylo řečeno, žádné „přídavné“ problémy nebyly nalezeny. Z tohoto důvodu lze označit *Strategii pro rozvoj veřejných prostranství hlavního města Prahy/návrh* za opravdu výjimečný dokument, jenž se snaží vyřešit aktuální problémy pražských prostranství, aniž by byly zdůrazňovány zájmy konkrétních skupin. Nicméně otázka „sociálně problémových“ byla v analyzovaném Dokumentu (a v návaznosti na veřejný diskurs) velmi zjednodušena³⁸ a zasloužila by si bližší a detailnější analýzu s návrhy možného řešení.

³⁸ I když je jasné, že bližší analýza tohoto problému nebyla v rámci Dokumentu ani zamýšlena.

Seznam odborné literatury:

- AMIN, A. (2008): Collective culture and urban public space. *City*, 12, č. 1, s 5–24.
- ANTAKI, CH. (2004). *Analysing Talk and Text. A Course for the Universidad Autónoma de Barcelona.* Dostupné na: <http://homepages.lboro.ac.uk/~ssca1/tthome.htm>, staženo 13-3-2015.
- BARKER, J. (2009): Introduction: street life. *City & society*, 21, č. 2, s. 155–162.
- BERGER, P. L., LUCKMANN, T. (1999): *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění.* Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 214 s.
- BLOMLEY, N., FRASER, S. (2009): Public space. In: Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M., Whatmore, S. (eds): *The Dictionary of Human Geography.* Wiley-Blackwell, 5th edition, 1072 s.
- BLUMER, H. (1992): *Symbolic Interactionism: Perspective and Method.* University of California Press, 224 s.
- BONDI, L. (2013): Gender, Class and Urban Space: Public and Private Space in Contemporary Urban Landscapes. *Urban Geography*, 19, č. 2, s. 160–185.
- BOURDIEU, P. (1987): *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste.* Harvard University press, 640 s.
- CAHILL, S. et. al. (1985): Meanwhile backstage: public bathroom and the interaction order. *Journal of contemporary ethnography. Urban life*, 14, č. 1, s. 33–58.
- de CARTEAU, M. (1997): *The Practise of everyday life.* Berkely: University of California Press, 229 s.
- CATUNGAL, J. P., McCANN, E. J. (2010): Governing sexuality and park space: acts of regulation in Vancouver, BC. *Social & Cultural Geography*, 11, č. 1, s. 75–94.
- COLLINS, D. & SHANTZ, B. (2009): Public spaces, urban. In: Kitchin, R. & Thrift, N. (eds.). *International encyclopedia of human geography.* Oxford: Elsevier, s. 517–522.
- COWAN, R. (2005): *The Dictionary of Urbanism.* Streetwise Press, 468 s.

ČÍŽEK, B. (2012): Finanční krize v českém mediálním diskurzu. Bakalářská práce. Fakulta humanitních studií, Praha, 50 s.

DAVIDSON, M., WYLY, E. (2012): Class-ifying London. City: analysis of urban trends, culture, theory, policy, action, 16, č. 4, s. 395–421.

DOUBKOVÁ-BRODSKÁ, B. (2012): Kritická diskursivní analýza výpovědí karmapů optikou Inglehartova konceptu postmaterialistických hodnot. Diplomová práce. Katedra historické sociologie FHS UK, Praha, 95 s.

FISCHER, C. S. (1975): Toward a Subcultural Theory of Urbanism. American Journal of Sociology, 80, č. 6, s. 1319–1341.

FOUCAULT, M. (2002): Archeologie vědění. Herrmann & synové, Praha, 320 s.

FRASER, N. (1990): Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. Social Text, 25/26, s. 56–80.

GEE, J. P. (2011): An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method. Routledge, New York, 218 s.

GOFFMAN, E. (1963) Behavior in public places. New York: Free Press, 248 s.

GRAHAM, L. J. (2011): The product of text and 'Other' statements : diskurse analysis and the critical use of Foucault. Educational Philosophy and Theory, 43, č. 6, pp. 663–674.

GREGORY, D. (2013): Tahrir: Politics, Publics and Performances of Space. Middle East Critique, 22, č. 3, s. 235–246.

HABERMAS, J. (1991): The Structural Transformation of the Public Sphere: Inquiry into a Category of Bourgeois Society. MIT Press, translated by Thomas Burger, 324 s.

HOMOLÁČ, J. (2006): Recenze. Sociologický časopis, 42, č. 2, s. 429–433.

HRÁBEK, L. (2012): Jak lidé přejmenovali své okolí? V Praze je Mordor, Sherwood i Kreml. Dostupné na: http://www.metro.cz/jak-lide-prejmenovali-sve-okoli-v-praze-je-mordor-sherwood-i-kreml-1c0-/metro-extra.aspx?c=A120427_113017_metro-extra_rab .

IPR PRAHA (2014a): Šanon pro městské části. Dostupné na: https://sp.iprpraha.cz/projects/mc/ver_dokumenty/140424_ipr_sanon_www.pdf.

IPR PRAHA (2014b): Základní informace o IPR Praha. Dostupné na: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/obecne/brozura_ipr.pdf.

JORGENSEN, M., PHILLIPS, L. (2002): Discourse Analysis as Theory and Method. Sage, London, 229 s.

KABELE, J. (1996): Sociální konstruktivismus. Sociologický časopis, 32, č. 3, s. 317–337.

KALLIANOS, Y. (2013): Agency of street. City: analysis of urban trends, culture, theory, policy, action, 17, č. 4, s. 548–557.

KLABÍKOVÁ-RÁBOVÁ, T. (2013): Analýza diskurzu v současné francouzské perspektivě. Lingvistika Praha. [online] cit. 21-11-2014. Dostupné z: <http://lingvistikaprahaff.cuni.cz/sbornik>.

KRONICK, J. C. (1997): Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat. Sociologický časopis, 33, č. 1, s. 57–67.

KUKLA, A. (2000): Social Constructivism and the Philosophy of Science. Routledge, London, 178 s.

LEFEBVRE, H. (1991): The production of space. Blackwell Publishing, Oxford.

LISTERBORN, C. (2006): How public can public spaces be? City: analysis of urban trends, culture, theory, policy, action, 9, č. 3, s. 381–388.

LOFLAND, L. (1989): Social life in public realm: a review. Journal of contemporary ethnography, 17, č. 4, s. 453–482.

MELKOVÁ, P. a kol. (2014): Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy/ návrh. IPR Praha, 65 s.

MENSCH, J. (2007): Public Space. Continental Philosophy Review, 40, s. 31–47.

MITCHELL, D. (2003): The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space. Guilford Press, 270 s.

MITCHELL, D., STAEHELI, L. A. (2007): Locating the public in research and practice. Progress in Human Geography, 31, č. 6, s. 792–811.

- MITCHELL, D., STAEHELI, L. A. (2009): Public space. In: Kitchin, R. & Thrift, N. (eds.). International encyclopedia of human geography. Oxford: Elsevier, s. 511–516.
- MIESSLER, J. (2008): Kritická diskurzivní analýza (CDA) a velké množství masmediálních textů. In: Média a text II. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešově, Prešov, s. 118–124.
- NEKVAPIL, J. (2006): Úvodem k monotematickému číslu „Analýza diskurzu“. Sociologický časopis, 42, č. 2, s. 263–267.
- OSMAN, R. (2014): Sociální prostor. In: MATOUŠEK, R., OSMAN, R. (eds.): Prostor(y) geografie. Karolinum, Praha, s. 33–58.
- PITOŇÁK, M. (2011): Queer geografie Česka: heteronormativita prostoru. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, 103 s.
- POSPĚCH, J. (2012): Nákupní centra a veřejný prostor: studie o regulaci veřejného prostoru. Disertační práce. Katedra sociologie FSs Muni, Brno, 176 s.
- PROCHÁZKO VÁ, A. (2014): Diskurs a konstrukce nové identity rozvojové lokality: Případová studie dostavby Vítězného náměstí v Praze. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, 90 s.
- ŘEHÁČKOVÁ, D. (2006) Konstruování maskulinity v časopisech životního stylu pro muže. Sociologický časopis, 42, č. 2, s. 291–305.
- SIMMEL, G. (1950): The metropolis and mental life. In: Wolff, K. (ed.). The sociology of Georg Simmel. Glencoe: The free press, s. 409–426.
- STAEHELI, L. A. (1996): Publicity, privacy, and women's political action. Environment and Planning: Society and Space, 14, s. 601–619.
- SÝKORA, L. (2013): Geografie města: místo, prostor, společnost. Presentace z předmětu Geografie města, 2012/2013.
- ŠPELDA, D. (2009): Sociální konstruktivismus ve zkoumání vědy a jejích dějin. Odborná studie. Antropowebzin, 1, s. 21–31.
- TOUŠEK, V. a kol. (2008): Ekonomická a Sociální Geografie. Plzeň, Aleš Čeněk, 411 s.

UHEREK, Z. a kol. (2014): Analýza uživatelů a užívání městského veřejného prostoru hl. m. Prahy. Výzkumná zpráva. Etnologický ústav AV ČR, Praha, 73 s.

VAN DIJK, T. A. (1993): Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4, č. 2, s. 249–283.

VASILEVSKA, L. a kol. (2014): The effects of changes to the post-socialist urban planning framework on public open spaces in multi-story housing areas: A view from Nis, Serbia. *Cities*, 36, s. 83–92.

VASS, E. (1992) Diskursanalyse als interdisziplinäres Forschungsgebiet. Nevydaná magisterská práce, Vídeňská Univerzita.

VAŠÁT, P. (2008): Kritická diskursivní analýza: sociální konstruktivismus v praxi. Přehledová stať. *Antropowebzin*, 2-3, s. 101–112.

VOJTÍŠKOVÁ, K. (2008): Diskurzivní analýza – diskurzivní psychologie a kritická analýza diskurzu. Pracovní texty, Sociologický ústav AV ČR, č. 13, 15 s.

WEISS, T. (2010): Pojetí absolutního a relativního prostoru ve filozofii a jeho vztah k teritorialitě moderního státu. *Mezinárodní vztahy*, 45, č. 3, s. 76–88.

WINKLER, P. (2013): Imaginative geographies of developing Word: An analysis of practices in Czech geographic and travel magazines. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 141 s.

WIRTH, L. (1938): Urbanism as a Way of Life. *American Journal of Sociology*, 44, č. 1, s. 1–24.

WODAK, R., MEYER, M. (2009): Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology. In: Wodak, R., Meyer. M. (eds.): *Methods of Critical Discourse Analysis*. SAGE Publications, 204 s.

Seznam zdrojů k analýze veřejného diskursu:

- 1) 100PRO ZBRASLAV (2014): Veřejný prostor. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: http://100prozbraslav.cz/site/?page_id=313.
- 2) AGORA CENTRAL EUROPE (2013): Plánování vzhledu veřejných prostranství. [online] cit. 1-3-2015. Dostupné z: <http://www.agora-ce.cz/participacni-projekty/planovani-vzhledu-verejnych-prostranstvi/>.
- 3) AKTUÁLNĚ (20-4-2015): Lesopark Belveder na pražské Zbraslavi se dočká revitalizace. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/lesopark-belveder-na-prazske-zbraslavi-se-docka-revitalizace/r~95d985b2e73511e48da50025900fea04/>.
- 4) AKTUÁLNĚ (10-6-2014): Stavební horečka se Praze vymyká z rukou, bude hůř. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: <http://nazory.aktualne.cz/komentare/stavebni-horecka-se-praze-vymyka-z-rukou-bude-hur/r~396d82faefde11e38a4f002590604f2e/>.
- 5) AKTUÁLNĚ (27-5-2014): Praha 1 chce omezit pouliční hudbu, navrhla změnu vyhlášky. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/praha-1-chce-omezit-poulicni-hudbu-navrhla-zmenu-vyhlasky/r~4e5e20f6e58a11e3809d002590604f2e/>.
- 6) AKTUÁLNĚ (20-9-2013): Praha bojuje s alkoholem, míst se zákazem pití přibude. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/praha-bojuje-s-alkoholem-mist-se-zakazem-piti-pribude/r~5c8b432421fa11e38466002590604f2e/>.
- 7) AKTUÁLNĚ (11-3-2013): Udělejme z prostituce řádné podnikání, navrhuje Praha. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/udelejme-z-prostituce-radne-podnikani-navrhuje-praha/r~i:article:773636/>.
- 8) AKTUÁLNĚ (4-4-2012): Okolí Vltavy v Praze má být atraktivnější. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/bydleni/okoli-vltavy-v-praze-ma-byt-atraktivnejsi/r~i:article:739906/>.

- 9) ANTHRO PICTURES (13-18-2013): 6. AnthroPOP: Veřejný prostor = bezpečný prostor? [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: <http://www.anthropictures.cz/verejny-prostor-bezpecny-prostor/>.
- 10) ARCHIWEB (20-10-2014): Kontejnery ožívují veřejný prostor v Praze na Designbloku. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&type=9&id=16417>.
- 11) ARTALK (7-8-2014): Veřejný prostor, nebo zlatý důl? Benjamin Tuček dokončil dokumentární film Plán o urbanistickém rozvoji Prahy. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://www.artalk.cz/2014/08/07/tz-verejny-prostor-nebo-zlaty-dul-benjamin-tucek-dokoncil-dokumentarni-film-plan-o-urbanistickem-rozvoji-prahy/>.
- 12) ARTIKL (24-2-2015): Dva chrámy vedle sebe. [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: <http://artikl.org/tema-mesice/dva-chramy-vedle-sebe>.
- 13) ARTIKL (21-1-2014): Poštouchávač posedlý veřejným prostorem. [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: <http://artikl.org/tema-mesice/postouchavac-posedly-verejnym-prostorem>.
- 14) AUTO*MAT (2014): Vize pro mobilitu a veřejný prostor Praha 2025. [online] cit. 29-4-2015. dostupné z: <http://vize25.cz/>.
- 15) BRITSKÉ LISTY (14-4-2014): Zelení: ODS a ČSSD rozjely nefér kampaň - zablokovaly všechna veřejná prostranství v Praze. [online] cit. 4-5-2015. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/72882.html>.
- 16) CZECHDESIGN (3-2-2015): Designreader.org živě: Vizuální smog 2 (veřejný prostor před a po r. 89). [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://www.czechdesign.cz/co-se-deje/designreaderorg-zive-vizualni-smog-2-verejny-prostor-pred-a-po-r-89>.
- 17) ČESKÝ ROZHLAS (11-9-2013): Veřejný prostor v Praze - téma pro architektku Pavlu Melkovou. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/trinactka/_zprava/verejny-prostor-v-praze-tema-pro-architektku-pavlu-melkovou--1256370.
- 18) ČESKÝ ROZHLAS (13-6-2014): Největší nesmysly ve veřejném prostoru Prahy: Bludiště a machrovány. [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiowave/kultura/_zprava/nejvetsi-nesmysly-ve-verejnym-prostoru-prahy-bludiste-a-machroviny--1362299.

- 19) ČESKÝ ROZHLAS (15-5-2014): Adam Gebrian o agresivitě vizuálního smogu. [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiowave/spolecnost/_zprava/adam-gebrian-o-agresivite-vizualniho-smogu--1350618.
- 20) DESIGN MAGAZIN (17-9-2014): Do kin jde film Plán o veřejném prostoru v Praze. [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: <http://www.designmagazin.cz/media/51126-do-kin-jde-film-plan-o-verejnem-prostoru-v-praze.html>.
- 21) DESIGN READER (25-1-2015): Vizuální smog 1 – reklama a regulace. [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://designreader.org/vizualni-smog-1/>.
- 22) EARCH (9-1-2015): Český veřejný prostor a jeho soudobé pojetí. [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://www.earch.cz/cs/revue/cesky-verejny-prostor-jeho-soudobe-pojeti>.
- 23) EKOPOLITIKA (2014): Veřejná prostranství a městská zeleň. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: <http://www.ekopolitika.cz/cs/publikace/publikace-uep/letak-verejna-prostranstvi-a-mestska-zelen/view.html>.
- 24) FRANK BOLD (2014): Braník, živý veřejný prostor. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://frankbold.org/resime/pripad/branik-zivy-verejny-prostor>.
- 25) HOSPODÁŘSKÉ NOVINY (1-1-2015): Více než Quadrio. Jsou soukromá veřejná prostranství příležitostí pro česká města? [online] cit. 4-5-2015. Dostupné z: <http://navrat.blog.ihned.cz/c1-63305970-vice-nez-quadrio-jsou-soukroma-verejna-prostranstvi-prilezitosti-pro-ceska-mesta>.
- 26) INTERNETOVÝ ZPRAVODAJ KOMUNIKACE A DOPRAVA (30-4-2015): Pohyblivá hlava oživuje veřejný prostor. [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: <http://www.izdoprava.cz/2015/04/pohybliva-hlava-ozivuje-verejny-prostor/>.
- 27) KARLÍN SOBĚ (22-9-2014): Dobrá zpráva z Karlína – lidé mají zájem plánovat svůj veřejný prostor. [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://www.karlinsobe.cz/dobra-zprava-z-karlina-lide-maji-zajem-planovat-svuj-verejny-prostor/>.
- 28) KOALICE PRO 7 (2014): Čistota, zeleň a veřejný prostor. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: http://koalicepro7.cz/?page_id=56.

29) LIDOVKY (29-4-2015): Krnáčová píše na ÚOHS. Kvůli smlouvě na reklamu moknou lidé na zastávkách. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: http://byznys.lidovky.cz/krnacova-pise-na-uohs-kvuli-smlouve-na-reklamu-moknou-lide-na-zastavkach-14p-/statni-pokladna.aspx?c=A150428_183508_statni-pokladna_pave.

30) LIDOVKY (21-4-2015): Náplavka dál vyvolává emoce. Přitom už je průjezdná. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/naplavka-je-opet-otevrena-poradatele-vystavy-lodi-zabrany-odklidili-1is-/zpravy-domov.aspx?c=A150421_182357_ln_domov_ele.

31) LIDOVKY (8-5-2013): Kontejnery v Praze netradičně ožíví veřejný prostor. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: http://relax.lidovky.cz/kontejnery-v-praze-netradicne-ozivi-verejny-prostor-p0y-/zajimavosti.aspx?c=A130507_114636_ln-zajimavosti_ape.

32) LIDOVKY (12-2-2014): KnihoBudky? Plánujeme do nich třeba wifi, říkají autoři projektu. [online] cit. 29-4-2015. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/knihobudky-planujeme-do-nich-treba-wifi-rikaji-autori-projektu-pv4-/design.aspx?c=A140212_130542_ln-bydleni_ter.

33) MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 3 (8-7-2014): V Praze 3 s úklidem veřejných prostranství pomáhají také klienti Domu Naděje. [online] cit. 4-5-2015. Dostupné z: <http://www.praha3.cz/noviny/zpravy/v-praze-3-s-uklidem-verejnych.html>.

34) MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 3 (2-9-2014): Na sochy pro veřejný prostor dá Praha 3 každý rok dvě procenta ze svých výdajů na investice. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://www.praha3.cz/noviny/zpravy/na-sochy-pro-verejny-prostor-da-prahy-3.html>.

35) MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 10 (2010): Strategie pro veřejné prostory Prahy 10: část 1. [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://www.praha10.cz/Portals/0/images/our/p%C5%99%C3%ADloha%201%20-%20Strategie%2041-1%20Schvaluje.pdf>.

36) MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY (2014): Nápaditá řešení: Jak zútolnit veřejná prostranství. [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/napadita-reseni-jak-zutulnit-verejna-prostranstvi.aspx>.

- 37) NADACE PROMĚNY (17-10-2013): Šance pro veřejný prostor. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: http://www.nadace-promeny.cz/cz/novinky/197_sance-pro-verejny-prostor.html.
- 38) NÁKLADOVÉ NÁDRAŽÍ ŽIŽKOV (31-6-2014): Landscape festival Praha 2014/Krajina-Město-Veřejný prostor. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://nakladovenadrazizizkov.cz/223-landscape-festival-praha-2014krajina-mesto-verejny-prostor>.
- 39) PARLAMENTNÍ LISTY (21-3-2015): Vilgus (Zelení): Do pojmenování veřejných prostranství v Praze 8 zapojíme občany. [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Vilgus-Zeleni-Do-pojmenovani-verejnych-prostranstvi-v-Praze-8-zapojime-obcany-367295>.
- 40) PARLAMENTNÍ LISTY (8-6-2014): Dolínek (ČSSD): TOP 09 chce zaplevelit veřejný prostor v Praze další stovkou reklamních ploch. [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Dolinek-CSSD-TOP-09-chce-zaplevelit-verejny-prostor-v-Praze-dalsi-stovkou-reklamnich-ploch-321964>.
- 41) PARLAMENTNÍ LISTY (13-6-2014): Humplík (ODS): Veřejný prostor pro cyklisty za 162.000.000.000 korun? [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Humplik-ODS-Verejny-prostor-pro-cyklisty-za-162-000-000-000-korun-322663>.
- 42) PRAGUEWATCH (6-3-2013): Rekonstrukce veřejného prostoru? O co jde v pražském Sherwoodu. [online] cit. 29-4-2015. Dostupné z: <https://praguewatch.wordpress.com/2013/03/06/rekonstrukce-verejneho-prostoru-o-co-jde-v-prazskem-sherwoodu/>.
- 43) PRAHA 2 – VEŘEJNÝ PROSTOR (7-2-2015): Programové prohlášení 2014-2018. [online] cit. 29-4-2015. Dostupné z: <http://praha-2.blog.cz/1502/programove-prohlaseni-2014-2018>.
- 45) PRAHA 6 ZTRÁCÍ TVÁŘ (7-10-2014): Na Mydlářce školka nevyroste, pozemek prodán PPF. A školek je málo a přecpaných. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://www.praha6ztracitvar.cz/clanky/na-mydlarce-skolka-nevyroste-pozemek-prodan-ppf-a-skolek-je-malo-a-precpanych>.

- 46) PRAHA 6 ZTRÁCÍ TVÁŘ (6-3-2014): Park Cárdenase – kácení?! [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://www.praha6ztracitvar.cz/clanky/park-cardenase-kaceni>.
- 47) PRAVÁ PRAHA (25-9-2014): Veřejný prostor za Quadriem dostává konkrétnější podobu. [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://www.pravapraha.cz/cs/clanek/verejny-prostor-za-quadriem-dostava-konkretnejsi-podobu>.
- 48) PRAHOU NA KOLE (17-9-2014): Zlepší se kvalita veřejných prostranství v Praze? [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: <http://prahounakole.cz/2014/09/zlepsi-se-kvalita-verejnych-prostranstvi-v-praze/>.
- 49) PROBYZNYS (12-12-2014): Růžový bicykl do každého města. Rekola učí lidi milovat veřejný prostor. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://probyznysinfo.ihned.cz/c1-63239970-ruzovy-bicykl-do-kazdeho-mesta-rekola-uci-lidi-milovat-verejny-prostor>.
- 50) PROJEKT PRAHA (2014): Holešovické nádraží. [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://www.projektpraha.cz/holesovicke-nadrazi/>.
- 51) ŘÍMANOVÁ, M., SEDLÁK, R. (2013): Trendy a cíle rozvoje veřejných prostranství aneb Mezi odborníky, politiky a veřejností. Sborník z konference AUÚP, Ústav územního rozvoje, Brno, s. 71–76.
- 52) STRANA ZELENÝCH PRAHA 2 (24-11-2014): Jak tvořit veřejná prostranství v Praze? Diskutovali jsme nad magistrátním manuálem. [online] cit. 2-5-2015. Dostupné z: <http://praha2.zeleni.cz/jak-tvorit-verejna-prostranstvi-v-praze-diskutovali-jsme-nad-magistratnim-manualem/>.
- 53) STRANA ZELENÝCH PRAHA 8 (11-2-2014): Les trojské botanické zahrady v Praze 8 možná opět ohrožen. [online] cit. 29-4-2015. Dostupné z: <http://praha8.zeleni.cz/tz-les-trojske-botanicke-zahrady-v-praze-8-mozna-opet-ohrozen/>.
- 54) STRANA ZELENÝCH PRAHA 8 (8-2-2014): Záchrana Libně musí začít obnovou veřejného prostoru. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://praha8.zeleni.cz/zeleni-zachrana-libne-musi-zacit-obnovou-verejneho-prostoru/>.

- 55) STRANA ZELENÝCH PRAHA 8 (2-8-2013): Praha 8 automobilová, dříve než si myslíte. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://praha8.zeleni.cz/praha-8-automobilova-drive-nez-si-myslite/>.
- 56) SVOBODNÍ PRAHA (8-9-2014): Svobodný veřejný prostor. [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://praha.svobodni.cz/clanky/svobodny-verejny-prostor>.
- 57) VAVŘÍN, M. (2013): Revitalizace Malešického parku. Sborník z konference AUÚP, Ústav územního rozvoje, Brno, s. 61–65.
- 58) VEŘEJNÉ PROSTORY MČ PRAHY 10: Participace veřejnosti na rozvoji veřejných prostranství. [online] cit. 3-5-2015. Dostupné z: <http://vpp10.cz/aktivity-a-verejne-prostory/participace---obecne-informace/zakladni-informace.aspx>.
- 59) VEŘEJNÉ PROSTORY MČ PRAHY 10 (2015): Praha 10 zjišťuje názory obyvatel na budoucí podobu městské části. [online] cit. 29-4-2015. Dostupné z: <http://verejneprostory.cz/uzemni-planovani/strategicke-dokumenty/generel-verejnych-prostor.aspx>.
- 60) VEŘEJNÉ PROSTORY MČ PRAHY 10 (2015): Strategie pro veřejné prostory Prahy 10. [online] cit. 29-4-2015. Dostupné z: <http://vpp10.cz/uzemni-planovani/strategicke-dokumenty/strategie-pro-verejne-prostory.aspx>.
- 61) VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE (27-6-2014): urbanit – Projekt pro lepší veřejný prostor v Praze. [online] cit. 30-4-2015. Dostupné z: <http://kam.vse.cz/urbanact-projekt-pro-lepsi-verejny-prostor-v-praze/>.
- 61) ZA STAROU PRAHU (5-1-2014): Stanovisko k iniciativě Olšanské hřbitovy – prostor veřejný? [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://www.zastarouprahu.cz/base/upload/files/150105-ST-OI%C5%A1ansk%C3%A9%20h%C5%99bitovy.pdf>.
- 62) ZAŽÍT MĚSTO JINAK (11-11-2014): Veřejný prostor - místo svobody. [online] cit. 1-5-2015. Dostupné z: <http://zazitmestojinak.cz/3080/verejny-prostor-misto-svobody>.